

Vipavski glas

letnik XXV marec 2009/št. 88

Pomladno jutro ...

Pomladno jutro,
prelepo božje čudo,
ko sonce
za Ranosom vzhaja,
izliva žarke
na rojstno grudo,
na ognjišče,
v domačo hišo posije.

Stolica, miza, posoda,
vse okrog mene zaraja,
se rosa biserna
krog mene sveči,
veselje, radost
me obdaja,
ko nate mislim
v tujem, daljnem svetu.

Oj, pomladno zlato jutro,
bleščeče v rosah naših trav,
prisrčen tebi moj pozdrav!

Yonca Breščak

Mati je hrana, je ljubezen, je toplota, je zemlja. Ko te ona ljubi, pomeni, da si živ, ukoreninjen, da si doma.

(Erich Fromm)

Rašim dragim ženam in materam iskrene čestitke ob njihovem prazniku.

Vsem našim bralcem želimo vesele velikonočne praznike.

Uredniški odbor

Naslovnica:

Pomlad na Vipavskem

foto: Oton Naglost

SLOVENSKI KULTURNI PRAZNIK

Tudi v Vipavi smo počastili slovenski kulturni praznik. Na prireditvi so nastopali Tamburjaši iz Vipave ter dramska skupina Žar iz Ajdovščine. Gospa *Ada Bačar* je takole nagovorila obiskovalce:

Dragi gledalci, dragi ljubitelji kulture!

Na sam Prešernov dan, na slovenski dan kulture, vam prijazno voščim: Dober večer! Rada bi se zahvalila organizatorjem tega večera, da so nam – dramski skupini ŽAR Društva Most iz Ajdovščine – zaupali in nas povabili v svoj program.

»O Vrba, srečna, draga vas domača, kjer hiša mojega stoji očeta; da b'uka žeja me iz tvoj'ga sveta, speljala ne bila golfiva kača! Ne vedel bi, kako se v strup preobrača vse, kar srce si sladkega obeta; mi ne bila bi vera v sebe vzeta, ne bil viharjev notranjih igraka.«

Tudi Vipava je en srečen kraj. Je lepa. Vipavcu najlepša.

V knjigi, ki so jo spisali in izdali učitelji Postojnskega okrajnega glavarstva v letu 1889, so o Vipavi učitelji, ki so tu poučevali, zapisali takole: »Prav v sredini doline, ob vznožju sivega Nanosa, stoji Vipavski trg. Tu je dekanija, štirirazredna ljudska šola, okrajna sodnija, davkarski urad, poštni in brzojavni urad, jedna najstarejših čitalnic, požarna bramba in žardarmerija. Vodovje Vipavsko pripada morju jadranskemu.« Vipavi, glavni tekoči vodi, ki vre iz več vrelcev, se je pesnik Alojz Gradnik poklonil s pesmijo. Tu je ena kitica:

»Iz kršnih jam privre in teče tiha med dračjem jelš in hrastja in robide, preplavlja njive, ploti in vrtno zide in v žarkem soncu julija usiha.«

In kakšni so tukaj ljudje? Bolj veseli kot žalostni, ponosni. Radi delajo in pojejo. So navdušeni za šport. Radi so prešerni, radi berejo in ustvarjajo. Sposobni so narediti, napisati, naslikati čudovita dela in zapeti in odigrati najlepše skladbe in pesmi. Ponosni so na svoje umetnike, jezikoslovce in zgodovinarje, pisatelje in pesnike. Doma imam tudi nekaj zbirk pesmi Vipavcev. Tako sem ponovno brala pesmi Marka Nardina in njegove zbirke Rekvijem in druge pesmi, pesmi Draga Bajca iz njegove zbirke Drevo sem in pesmi Alojza Reharja iz njegove zbirke Diagonala spomina. Kako zelo so lahko Vipavci ponosni na svoje slikarje: Lucijana Bratuša, ki prav sedaj razstavlja v Pilonovi galeriji v Ajdovščini, v tem mesecu pa bo imel razstave še v štirih naših slovenskih mestih. Tu je še priznani slikar Marko Andlovic, Miloš Marc, Anton Naglost in še kdo. Meje je že zdavnaj presegel izvrstni arhitekt Marko Lavrenčič. Ponosni so lahko na svoj časopis in knjige, ki jih izdajajo. Pevski zbori in društva s svojimi skupinami z največjimi uspehi in kvaliteto nastopajo vsepovsod, kjer žanjejo pohvale, prejemajo nagrade in odlične uvrstitve. OŠ Draga Bajca pa skrbi, da odličnih kulturnih ustvarjalcev in umetnikov nikoli ne zmanjka. Tako je bila na šoli tudi lutkovna skupina, ki je delovala neprekinjeno 25 let, dobivala zelo dobre kritike in ocene in s ponosom nosila ime Vipave na številna gostovanja in tekmovanja – tudi izven naših meja. Ko bodo danes lutke, ki so se rodile tu, v Vipavi, in ki jih je največ naredila umetnica in slikarka Mihaela Tihelj, nastopale skupaj s tamburjaši iz vipavske osnovne šole pod vodstvom izjemne prof. Vlaste Lavrenčič, bo to zanje praznik.

Vsi nastopajoči in organizatorji tega kulturnega večera si želimo, da bi tudi za vas vse bil to praznik. Moj govor, za katerega ne vem, če ga lahko tako imenujem, je samo odraz moje velike ljubezni, hvaležnosti in naklonjenosti Vipavi in Vipavcem, vsem mojim nekdanjim učencem in seveda – lutkarjem.

»Zvesto srcé in delavno ročico za doto, ki je nima milijonarka, bi bil dobil z izvoljeno devico; mi mirno plavala bi moja barka, pred ognjem dom, pred točo mi pšenico bi bližnji sosed varoval – svet' Marka.«

*Kot smo že večkrat slišali, tudi jaz pravim: **BREZ KULTURE NE BOMO OBSTALI!***

Dr. Türk pa je dodal: »Da bi kulturo dosegli v vseh njenih dimenzijah, tudi tisto, ki jo doživljamo vsak dan!«

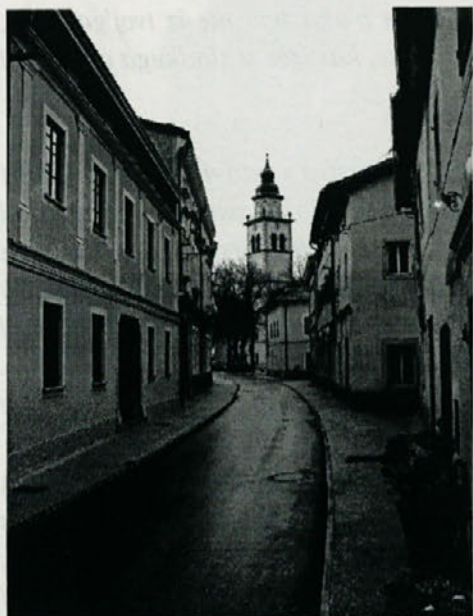
Hvala.

Zgodovina Vipave v očeh poznavalca

3.del

V Beblerjevi ulici, nasproti Kebetove hiše, najdemo podoben spomin na slovenskega umetnostnega zgodovinarja in konservatorja Franceta Mesesnela, ki je bil kot partizan maja leta 1945 nekje pri Turjaku žrtev slovenskih domobrancev. V Vipavi je preživel svoja mlada leta. Če bi mu bilo dano, bi ji gotovo posvetil kakšno umetnostno monografijo. V njej bi nedvomno imela častno mesto vipavska župnijska

Beblerjeva ulica

cerkev sv. Štefana. Krajevna cerkev je bila sedež župnije že leta 1275. Sedanja cerkvena stavba je bila sezidana v letih okrog 1460 do 1465, leta 1556 pa je bila predelana in kasneje v 18. stoletju barokizirana. Ob predelavi gotskega prezbiterja je leta 1738 nastala freska svete Trojice z angeli in krepostmi, ki jo je naslikal Franc Jelovšek. Bil je eden najboljših slovenskih freskantov in učenec znanega italijanskega slikarja Giulija Quaglia. Zanj so značilne v nebo odprte arhitekture z razgibanimi naturalističnimi figurami žarečih barv. V Vipavi je naslikal tudi tri prizore na stropu cerkvene ladje: osrednjega

Spominska plošča F. Mesesnelu

z Marijinim kronanjem ter upodobitvi evangelistov in cerkvenih očetov. Slikarske odre je postavljaj v letih 1737 in 1738. Stoštirjdeset let kasneje so Vipavci zbrali denar tudi za okrasitev prezbiterja. Med mojstri, ki so se ponujali, je dekan Jurij Grabrijan izbral enega tedaj boljših slikarjev, Ljubljančana Janeza Wolfa. Ob tem ga je malo skrbelo, ker je mojster rad pogledal pregloboko v kozarec. Tudi v Vipavi so zato večino dela opravili njegovi učenci in pomočniki Simon Ogrin, Ludvik Grilc in Anton Jebačin. Ko so delali, je njihov

Strop prezbiterja, Jelovškova Sv. Trojica

Alegorija Pravice

Pržnica: Cerkevna očeta

učitelj največkrat sedel v krčmi, bral časopise in kadi. Cerkovniku je to šlo na živce, zato je na slikarski oder zapisal naslednje verze:
 »Je velik norec ta slikar,
 ker vedno vleče en cigar.
 Dolgo ne bo živel nikdar!«

Wolfov komentar je bil zafrkljiv. »Tudi na kmetih se dobe talenti!« je pripomnil. Žal pa so bile mežnarjeve besede preroške in eden najbolj nadarjenih slovenskih slikarjev je že leta 1884 na hitro umrl zaradi kapi. Še prej se je popolnoma zanemarljivo in celo tolkel lakoto.

Poslikava prezbiterija vipavske župnijske cerkve pa je kljub temu eno najboljših del Wolfove slikarske šole. Naslikani prizori prikazujejo življenje župnijskega zavetnika, njegovo posvetitev v diakona, delitev miloščine, obtožbo, smrt in poveličanje. Posamezne like so ustvarjalci posneli kar po znanih Vipavcih. Sv. Štefanu je obraz posodil učitelj Ivo Trost, sv. Peter je dobil obličje dekana Grabrijana; diakon, ki mu je pridržal škofovsko palico, je bil posnet po beneficiatu Luki Hitiju. Nehvaležno vlogo je pri tem dobil vipavski grof

Janez Wolf: Smrt sv. Štefana

Sv. Joahim

Karel Lanthieri. Sv. Štefanu je moral nositi košaro z darili za revne. Prvemu krščanskemu diakonu so sodili judovski duhovni zaradi napovedi, da bo Jezus Nazarencem razdejal njihove kraje in spremenil Mojzesovo postavo, smrt s kamenjanjem pa si je prislužil z obtožbo, da so ubijali božje preroke in da so izdali in ubili tudi Pravičnega.

Veliki oltar mojstra Giambattiste Zipperla

Kot boljša kiparska dela v Štefanovem svetišču je treba omeniti baročni glavni oltar, delo goriškega kiparja Giambattiste Zipperle iz leta 1789, oltar Srca Jezusovega v južni kapeli s kipi angelov in putov ter prižnico, okrašeno z miniaturnimi reliefi, ki izhajata iz znane goriške delavnice Pasquala Lazzarinija. Takratni župnik ga je imenoval po domače Paškvalin.

Nierenberger: Sv. Barbara

Med apostoloma Petrom in Pavlom na glavnem oltarju vidimo tri skulpture teoloških čednosti, na antependiju oltarne mize pa smrt sv. Štefana. Prižnico krasijo reliefi Vere in štirih cerkvenih očetov. Manj razgibani oltar sv. Barbare v levi kapeli naj bi nekoč stal v grajski kapeli. Še vedno je okrašen s plemiškim grbom Lanthierijev, iz kamnitega okvira pa izstopa podoba sv. Barbare višnjegorskega slikarja in rezbarja Franca Antona Nierenbergerja. Na Vipavskem je kot avtor redek. Med oltarnimi podobami najdemo tudi Apostole, ki molijo k Evharistiji, delo Italijana Francesca Pittonija. Več podob s starejših oltarjev se je moralo umakniti v cerkveno ladjo in krstilnico. Tako tudi Metzingerjeva slika Sv. Janeza Nepomuka ter njegova Smrt sv. Jožefa. Veliko platno s Poveličanjem sv. Štefana Andreja Herrleina, ki je nekoč krasilo zadnjo steno prezbiterija, je obešeno v krstilnici. Spodnji del s prizorom kamenjanja je že precej poškodovan. Mikavnost mu povečujeta dve likovni deli neznanih avtorjev z motivom Evharističnega Jezusa in Večerje v Emavsu. Tu se je ohranil tudi stari vipavski krstni kamen z rastlinsko ornamentiko in letnico 1561. Poleg

Oltar srca Jezusovega z angeli

Poveličevanje sv. Štefana

F. Pittoni: Čaščenje sv. Evharistija

električnih svetil cerkev razsvetljuje še stari pozlačeni kristalni lesteneč na sveče iz 18. stoletja, obodne stene pa lepša sto let mlajši Križev pot, ki ga je izdelal Matija Koželj. Preseneča, da v cerkvi ni več sledov goriških umetnikov, toda vedeti je treba, da je nekoč ozemlje vse do Hublja spadalo pod deželo Kranjsko.

Ob kapitulaciji Italije leta 1943 je vipavski kolar Pepe Kobal na cerkveni zvonik obesil 15 m dolgo slovensko zastavo, namesto priznanja pa imel zaradi tega same sitnosti. Italijani, ki so se pripravljali na odhod, so protestirali, ker jo je obesil prezgodaj, osvoboditelji, partizani, pa zato ker je bila brez rdeče zvezde. Veliko težav je imel Pepe tudi, ko je postavljaj na noge svojo delavnico. Lokacijo s potrebnimi objekti je kupil od graščaka Mayerja iz Lož, za manjkajoči denar pa prosil svoja dva strica. Prvi je posojilo zaradi dvomov o nečakovi uspešnosti odklonil, drugi pa ni bil dovolj bogat. Na koncu so sklenili nenavaden sorodniški sporazum: bogati brat je posodil manj bogatemu, ta pa naprej Pepetu.

V. Metzinger: Smrt sv. Jožefa

J. Wolf: Vipavci kot reveži

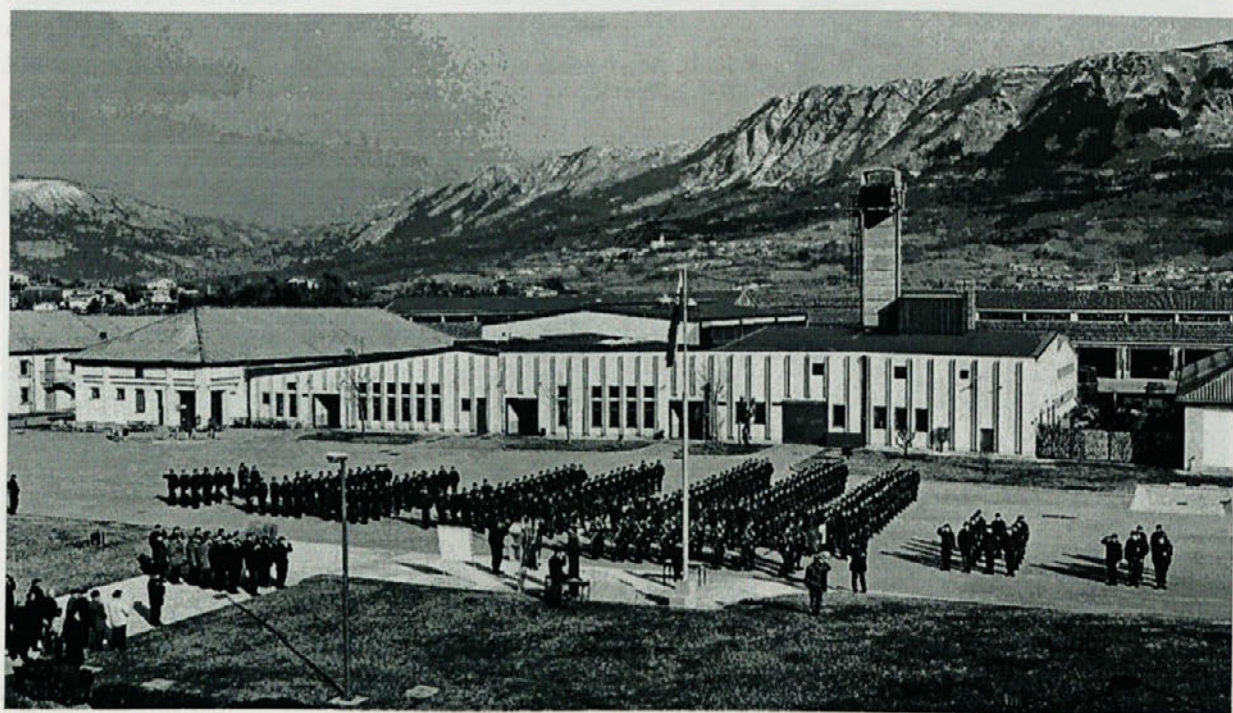
Delovni prostor poveljnika

Bataljonsko obvezovališče

Nekaj so vzeli na posodo tudi v bližnji vojašnici slovenske vojske na drugi strani struge vipavskega hudournika Bele. V vojaških stavbah deluje Center za usposabljanje slovenske vojske, vanj pa sodi tudi seznanjanje z vojaško zgodovino.

Poleg druge svetovne vojne je bila najbolj grenka izkušnja slovenskih vojakov Soška fronta med leti 1915 in 1918. V 12 bitkah med takratno avstro-ogrsko in italijansko vojsko je umrlo 187.000 vojakov, skoraj 700.000 jih je ostalo invalidnih, 400.000 pa je bilo ujetih in pogrešanih. Del tega krvavega pekla nam predstavlja majhen zasebni muzej, ki ga je v enem izmed vojaških objektov postavil Mitja Močnik, višji štabni vodnik slovenske vojske, publicist in ljubiteljski zbiratelj muzealij s soške fronte. Gre za posnetek bataljonskega zaklonišča tik za prvo bojno črto z obvezovališčem, zakloniščem, poveljniškim prostorom ter frontno delavnico za tekoča čevljarska, mizarska in kovaška popravila. Poveljnik je imel 4 m² veliko sobico. V njej je bilo prostora za mizico z zemljevidi, zložljiv stol, prav tako zložljivo posteljo, za daljnogled, poveljniški megafon, nekaj družinskih slik, sem in tja pa tudi za telefon. V podobnih so vojne dni prestajali n. pr. strastni kadilec major Stanko Turudija, bosanski Srb, s kote 383 nad Plavami, ki je s svojimi Dalmatinci v bojih na nož odbil nešteto italijanskih napadov; stotnik Johan Istenič, ki je s svojimi topničarji 9 dni vztrajal pri Avčah brez vsakršne druge pomoči in zaradi pomanjkanja spanja doživel živčni zlom; poročnik Geza Jablonsky, ki je s svojimi tovariši postavil edinstven vojni spomenik, cerkvico na Javorci pri Tolminu,

Vojašnica slovenske vojske v Vipavi

morda celo podpolkovnik Rudolf Möstl, znan po tem, da je odklanjal oficirsko hrano in jedel iz kotla z navadnimi vojaki. Jedel pač, kadar je bilo, saj so bili vojaki zaradi bojev tudi po več dni brez tople ali celo brez vsakršne hrane. Sosednja obvezovalnica z ostanki sanitetnih pripomočkov in lutka kirurško obdelanega ranjenca je naravnost realistično krvava. Vlogo krvi učinkovito prevzema rdeč tuš, dogajanje na obvezovališčih v vojnem času pa je bilo neprimerno bolj grozljivo. Med mnogimi ga je doživel tudi kasnejši slovenski alpinist Jaka Čop. Ko je bil na straži v prvi

bojni črti, je padla poleg njega italijanska mina. Zaradi uničenega jarka se je skrival le za mrtveci in je bil hudo ranjen. Več ur se je plazil do prve kaverne in šele po dveh dneh so ga našli sanitejci. Spominja

Preizkušanje strojnice

Vojak na strelskem položaju

se žeje, mraza, hudih bolečin in nezavesti. V obvezovališču je bilo potem kot v klavnici. Vojakom so mrtvo visele roke in noge ter se komaj še držale telesa. Iz rokavov in hlačnic so gledale razbite kosti. Ranjence so obletavali roji muh in nekaterim so se v ranah že zaredili črvi. Zdravniki in bolničarji so garali noč in dan, običajno kar brez besed. Joži so hoteli odrezati roko, pa ni pustil. V polsnu je potem poslušal bolničarja, ki se je tožil zdravniku, kako so izginile odrezane noge, ki bi jih morali pokopati. Ukradli so jih lačni italijanski ujetniki. Zjutraj so potem ranjence sortirali na lažje, težje, umirajoče in mrtve. Lažji so se morali največkrat odpraviti v zaledje peš, težje pa so odpeljali v bolnice z vozovi, ki so jih rekvirirali na Ogrskem. Imeli so zelo velika kolesa in jih je na kraških poteh silovito premetavalo.

Frontna delavnica

Umetno podzemlje se potem izteče v razstavno dvorano s skoraj 3200 vojaškimi artikli, nabranimi na Krasu, v Brdih, na Banjški planoti in v Trnovskem gozdu. Ob koncu vojne je bila zemlja z njimi naravnost zasuta. Boji so se namreč odigrali na sorazmerno ozkem pasu ozemlja, taktika neprestanih topniških obstreljevanj in

Avstro - ogrska odlikovanja

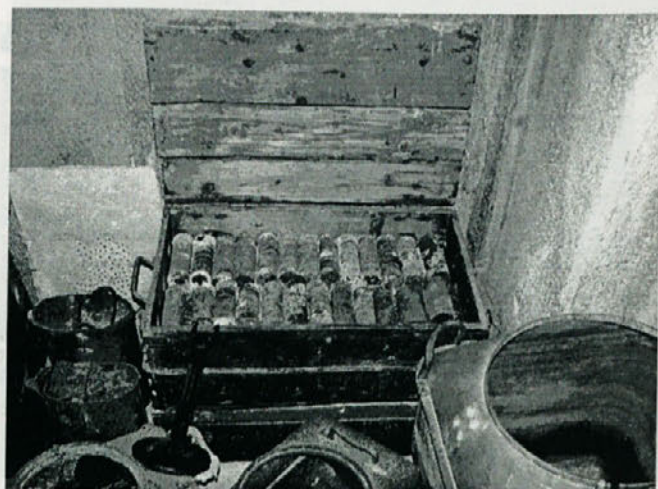
Mitja Močnik s steklenko tropinovca

Municija iz 1. vojne

spopadov na nož pa je onemogočala vzdrževanje zaklonišč in strelskih jarkov. Celo mrtvih niso mogli redno pokopavati, kar je zlasti poleti povzročalo neznosen smrad. Italijanska vojska, ki je premogla preko 3.000 topov, je nasprotno stran redno izčrpavala s t.i »bobnečim ognjem«. Cevi so usmerili na relativno majhen del fronte in izstrelki so padali tako gosto, da so se s tal dvigali pravi ognjeni slapovi. V kratkem so bili vsi avstrijski jarki zasuti, braniki razbiti in žične ovire potrgane. Oblaki dima, prahu, zemlje in skalnih drobcev so zakrivali sonce. Vojaki, ki so bili tisti hip v prvi bojni črti, so umrli skoraj hipoma. Kdor je bil samo ranjen, je imel velikansko srečo. Granate so se izpod tulečega neba usuvale v celih rojih in pogosto nepretrgoma po cel dan. Na odsek ene same čete z 250 možmi jih je padalo po 80 do 120 vsako minuto.

Bobnečemu ognju je redno sledil množičen napad pehote. Šele sedaj se je iz zaledja oglasila tudi avstrijska artilerija in začela redčiti italijanske vrste. Ko so se napadalci dovolj približali, se je z bajonetom na cevi dvignilo iz ruševin vse, kar je na avstrijski strani skoraj čudežno preživelo in se pognalo proti sovražniku. Ivan Matičič je o tem zapisal: »Par orjaških skokov naprej in že smo zadirali bajonete v laška telesa, že je brizgala gorka kri po obleki in rokah, že so rezali obupni kriki ranjencev nočno tišino. Razvila se je strašna borba moža z možem. Zažvenketal je bajonet ob bajonet, po glavah so treskala puškina kopita, po obrazih so bile železne pesti, po tleh so se zvijala trupla. Kakor plaz so naši fantje valili Lahe preko čeri, skal in umirajočih teles nazaj v dolino. Pred menoj se je znašel ranjen laški stotnik. Videl sem njegov krvavi in od dima počrneli obraz. Levico je pritiskal na prsi, od koder je curljala kri, z desnico pa je ponujal uro v zameno za malo vode. Sanitejec mu je prislonil steklenico na usta, mu spravil uro v žep in ga odnesel k obvezovalnici. 'Angelo mio', je še uspel reči ranjenec, potem pa se je onesvestil.«

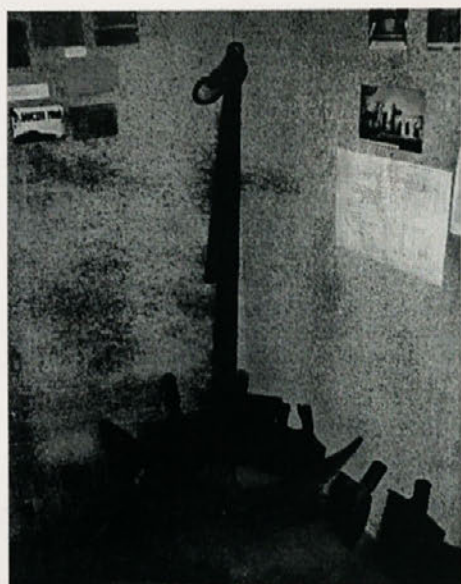

Zaboj s svekaricami

Značka iz bojev za Gorico

Pontonsko sidro

Italijanski poziv na predajo

enot, razbitimi pipami in svetinjicami, ki so jih padli čuvali v upanju na preživetje. V vitrinah se vrstijo strelivo, čelade, razno hladno orožje, vojaške čutarice, vojaško propagandno gradivo, vmes celo članki o zadnji dunajski modi. Na steni visi italijanski letak v treh jezikih, ki ob zasedbi Gorice poziva avstro-ogrške vojake k predaji. Slovenščina tudi v njem ni bila upoštevana. Na zid je pritrjen tudi redek primer vojaškega zemljevida z načrtom avstrijsko - nemške ofenzive z zgornjem Posočju, ki je kasneje, po zmagi, dobila ime »čudež pri Kobaridu« Poleg se vrstijo cevi takratnih avstro-ogrskih pušk, med drugim tudi tedaj priznana najboljše manliherice. Vrsta razstavljenih steklenic je bila najdena v kraški vrtači, ki so jo granate zasule. Nekaj jih je bilo polnih tropinovca, vendar je alkohol zaradi slabih zamaškov iz njih že izhlapel. Še vedno pa so hudo nevarne ročne granate »cvekarice«. Tako so jih imenovali zaradi vžigalnika v obliki žeblja. Vojak je z njim udaril ob trd predmet in bombo vrgel proti sovražniku. Še po toliko letih jih je za poln zaboj. Ob steni je prislonjenih vrsta težkih kovinskih ščitov, ki so jih vojaki nosili pred sabo, ko so se plazili proti sovražniku. Bili so primerni tudi kot puškarnica, saj so imeli izrezano odprtino, skozi katero se je dalo varno opazovati in tudi streljati. V enem od kotov odkrijemo celo sidro, ki pa ni mornarsko. S takimi so Avstrijci sidrali plovila za pontonske mostove, ki so jih gradili preko furlanskih rek. V uporabo so prišla po veliki zmagi pri Kobaridu, ko so se Italijani umaknili s Soče na reko Piavo.

Vipavsko vojašnico so začeli leta 1912 graditi Avstrijci, po zasedbi dela slovenskega ozemlja, leta 1918 pa so jo dokončali Italijani. Vipava se jim je zdela preblizu jugoslovanske meje, zato so na južni strani naselja zgradili še eno. Prvo so imenovali Caserma G. Brunner dal'Alto, druga pa je bila vojašnica Sv. Marka. Po koncu 2. svetovne vojne se je

Janko Premrl-Vojko

Slovenska vojaka pri vaji z minometom

Ne vemo, ali je preživel. Morda ga je že v naslednjih urah ubil nov topniški napad iz lastnih vrst. Njegova ura je postala ena mnogih, ki so jih mrtveci pustili na hribih okoli Soče. Nekateri, ki so jih kasneje našli, lahko vidimo v Vipavi. Razstavljene so skupaj s številnimi odlikovanji, značkami vojnih

Grb Antona pl. Lavrina

Vipavska sarkofaga

začela severna kasarna imenovati po partizanskem komandantu Janku Premrlu-Vojku, domačinu iz Podnanosa, južna pa po Martinu Greifu, prav tako borcu NOV, ki je prišel s Štajerskega partizanit na Primorsko. Med drugim je bil nekaj časa komandant mesta Trst, minister v slovenski vladi, nazadnje pa predsednik skupščine občine Ajdovščina. Njegova vojašnica je sedaj spremenjena v vipavsko poslovno cono. Tako v italijanskem kot jugoslovanskem času je bilo v obeh objektih vojakov za malo morje. Jugoslovanskih npr. 4500 in domačini so se med uniformami kar izgubljali. Nasprotno je slovenski vojak bolj redka ptica. Pri vходу v vojašnico niti straže ni, v notranjosti pa se je potrebno prav truditi, da opaziš kakšno uniformo. Menda jih je prej najti na Nanosu, kjer pogosto vadijo.

Blizu vojašnice, na drugi strani ceste, leži vipavsko pokopališče z eno največjih krajevnih atrakcij. Gre za dva staroegipčanska sarkofaga iz rdečkastega asuanskega granita, ki ju je leta 1845 v svoj rojstni kraj poslal svetovalec cesarja Ferdinanda I., generalni konzul cesarske Avstrije v Kairu in ljubiteljski egiptolog, vitez Anton, plemeniti Lavrin. V desnem počivajo ostanki njegovih staršev Jerneja in Jožefe, v drugem pa sina Alberta Aleksandra, ki je umrl v Aleksandriji star komaj 7 let. Sarkofaga sta bila najdena v grobnicah dvorjanov egipčanskih vladarjev 5. dinastije iz časa 2450 let pred našim štetjem ob vznožju Kefrenove piramide. Prvi sarkofag je pripadal princu Junminu,

Hieroglifi s sarkofaga

Blizu vojašnice, na drugi strani ceste, leži vipavsko pokopališče z eno največjih krajevnih atrakcij. Gre za dva staroegipčanska sarkofaga iz rdečkastega asuanskega granita, ki ju je leta 1845 v svoj rojstni kraj poslal svetovalec cesarja Ferdinanda I., generalni konzul cesarske Avstrije v Kairu in ljubiteljski egiptolog, vitez Anton, plemeniti Lavrin. V desnem počivajo ostanki njegovih staršev Jerneja in Jožefe, v drugem pa sina Alberta Aleksandra, ki je umrl v Aleksandriji star komaj 7 let. Sarkofaga sta bila najdena v grobnicah dvorjanov egipčanskih vladarjev 5. dinastije iz časa 2450 let pred našim štetjem ob vznožju Kefrenove piramide. Prvi sarkofag je pripadal princu Junminu,

Spomeniki: Dragu Bajcu, Ivanu Ščeku in družini Premru

sinu faraona Mikerina, drugi pa njegovemu dvorjani Raverju. Grobnica je sedaj last Lavrinovih sorodnikov po materini strani, ki se pišejo Hrovatin. V soseščini sta še solidno ohranjen posmrtni kotiček plemiške družine Mayer, zadnje zasebne lastnice gradu Lože, ter zanemarjena družinska grobnica grofov Lanthierjev, ki je skoraj žaljivo spremenjena v shrambo grobarskih pripomočkov. Tu je skupaj z ženo Karolino pokopan zadnji vipavski grof Karel Friderik, prav tako njegova starša Tadej Klemen Lanthieri in Elena, baronica Valrosata. Že prej, leta 1820, je v grobnici našel svoj mir grof Tadej Lanthieri, gospod na gradovih v Vipavi in v Rihembergu. Zarjavele plošče iz litega železa, ki pripoveduje še o nekaterih drugih družinskih pokojnikih, že ni mogoče več prebrati. Zanimivi so tudi posmrtni domovi nekaterih navadnih krajanov. Med njimi družine Premru in skladatelja Ivana Ščeka, ki ju je opremil kipar Tone Kralj, še posebej pa grob pesnika in tigrovca Draga Bajca, ki bi moral pred italijanskimi represalijami zbežati v Jugoslavijo, vendar je zaradi hude bolezni prej umrl. Za njegov nagrobnik je kipar France Gorše sklesal obličje ljubke muze, postavljanje spomenika pa je bilo za Vipavce stvar narodnega ponosa. Da tega ne bi opazili fašisti, so delo opravili ponoči in deklški obraz na njem še vedno zre proti slovenskim krajem, ki so bili tedaj že svobodni.

Nagrobna plošča grofa Tadeja Lanthierija

V tisti smeri pa se nahaja tudi novo vipavsko vinsko svetišče. Preselilo se je v novo klet podjetja Agroind ob cesti na vas Gradišče. V njej danes proizvajajo kar 19 različnih vrst vina, med drugim tudi dve iz avtohtonih sort grozdja zelen in pinela. Prvi vsebuje 12 % alkohola, ime pa je dobil po svoji olivnzeleni barvi. Degustatorji občudujejo njegovo nežno cvetno sadno aromo, ki jo dopolnjujeta sivka in rožmarin. Izvrstno se poda k ribam, puranjemu mesu, svinini in teletini. Leta 2005 so zanj dobili zlato medaljo. Pinela je bolj rumene barve z malo manj alkohola, vonja pa po citrusih in gozdnih sadežih. Z njo postrežejo ob hladnih predjedeh, testeninah, belem mesu ali zelenjavnih krožnikih. Pokusimo ju lahko v restavraciji Vipavski hram ali med poučnim obiskom kleti same. Okoli nas paradirajo dolge vrste starih hrastovih sodov. Prav tako sodobne vinske cisterne iz nerjaveče pločevine. Med obiskom nam običajno dajo pokusiti po pet vin, nič pa nimajo proti, če želimo preveriti vse. Tedaj se

Gostišče Vipavski hram

Vinska klet podjetja Agroind

Kristus Krištofa Zupeta

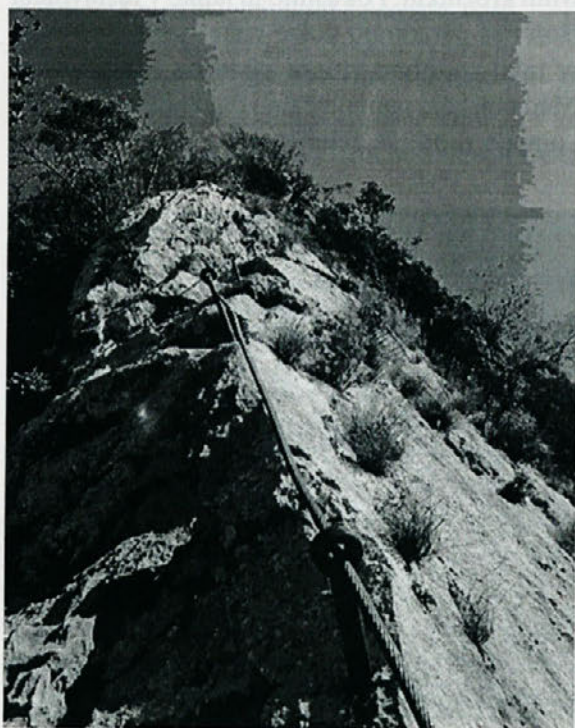

Gradišče pri Vipavi

nam bodo pač pripetile stvari, ki jih je v svoji poemi opisal domačin Cveto Škapin. Na srečo nam ne bo več potrebno prenočevati na prostem. Domov nas bodo poslali s taksijem. Druga rešitev je: nekajkrat gor in dol ob kapelicah Križevega pota, ki vodijo mimo kleti v vas Gradišče. V njih so stenske slike Krištofa Zupeta.

Kapelice so postavili leta 1877 na pobudo dekana Jurija Grabrijana. Prve slike zanje je izdelal Simon Ogrin z Vrhnike, ki je takrat pomagal Janezu Wolfu pri slikanju v vipavski župnijski cerkvi. Sedaj jih vidimo v Marijini cerkvi v Logu pri Vipavi, za novo poslikavo kapelic, tokrat v fresko tehniki, pa je leta 1989 dekan Franc Pivk zaprosil Krištofa Zupeta iz Horjula pri Vrhniki. Ob predstavitvi so umetnostni kritiki zapisali, da gre za »skrajno intenzivno stvaritev, ki je versko radikalno globoka, civilno čez vse tvegana, socialno izzivalna in zgledno pobožna ter predstavlja os in stožec človeške zgodovine«.

Vas Gradišče je eno najstarejših naselij na Vipavskem. Sestavlja jo sedem zaselkov, ki segajo kar dvesto metrov v višino. Zatrep nad vasjo je bil naseljen že v železni dobi. V Jarčji jami v stenah Nanosa so pri arheološkem izkopavanju našli tudi najdbo iz rimskih časov, dva zlatnika, od katerih eden pripada Teodoziju,

Gradiška Tura

Jarčja jama

vzhodnorimskem cesarju v letih od 379 do 395. V 15. stoletju so bile štiri tukajšnje kmetije last vojskovodje Andreja Baumkircherja. Njihove dajatve so znašale 10 čebrov (ok. 860 l) vina, poleg tega pa še 2 goldinarja in 26 krajcarjev. Vaščani so bili znani tudi po gojenju češenj. Posamezne družine so imele tudi po 100 dreves. Danes zanimanje priteguje predvsem razgledna in plezalna pot do kmetije Abram na Nanosu, ki jo imenujejo Gradiška Tura. Višino 500 metrov se da premagati v poldrugi uri, 160 metrov s 77 klini pa je srhljivo vratolomnih. Po povratku večina plezalcev krene na pivo. Za kaj več Vipave ali Vipavskega pa so že preveč utrujeni. Škoda, da je tako. Vipava je eden izmed slovenskih turističnih biserov, ki ga morajo ljudje šele odkriti.

Zlatnik cesarja Teodozija

Drago Kolenc

Graščinska gospostva Vipave

Iz zasledovanja virov obstoja graščinskih gospostev, v kolikor zadevajo Vipavo od najstarejšega možnega izvora dalje, se mi zde zanimive toliko, da jih na kratko zapišem.

STARI GRAD

Pod oblastjo oglejskih patriarhov je bil zgrajen mogočen grad na vrhu griča nad Vipavo. Po omembi na drugem mestu naj bi grad bil zaseden od leta 1154.

Valvasor navaja gosposko plemstvo Vipacche šele z letom 1272 Simona, leta 1274 njegovega sina Hartviga, leta 1291 Rüdigerja. Po izumrtju (moškega člana v rodovini) se je vdova pl. Elizabeta Audersperg (očitno iz tega gradu) poročila s pl. Schenecom. Patriarh je njunim sinom podelil Vipavo leta 1330 v fevd. (Valvasor je nekje potožil, da je ob zbiranju dobil manjkajoče ali nepopolne vpise graščinstev po deželi, kot se mu je tudi v tem primeru pripetilo.)

GRADIČ BAUMKIRCHTURM

Lastnik gradiča je bil Andrej baron Baumkirchner, roj. 1420, sloveči vojskovodja. Leta 1465 je pl. Lanthieri Anton poročil njegovo hčer. Ko pa je bil baje krivično obglavljen v Gradcu leta 1471, je njegov zet Lanthieri podedoval gradič in nekaj zemljišč in tako pričel novo vejo. Njegov naslednik je kupil v Gorici palačo z zemljišči.

GRAD TABOR

Po ukazu cesarja Friderika III je bil v letih 1486-8 zgrajen grad Tabor v času turških vpadov. Iz tega razloga je bil postavljen v bližino rečnih izvirov in Baumkirchturm s precejšnjo prostornino in dobro utrjen, z vhodom, opremljenim z dvižnim mostom, ki je segal preko širokega in globokega jarka s tekočo vodo v njem. Do danes je vhod ostal povsem enak, razen dvižnega mostu, ki je bil zamenjan s trajnim kritjem.

Ko je bil grad Tabor že v dokončevanju, ga je cesar dal baronu Leonardu Herbersteinu v fevdno gospostvo. Isto leto nastanitve 1486 se mu je rodil sin Sigismund - Žiga, ki je tekom življenja zaslovel po celi Evropi. Leta 1500 je Leonard umrl, gospostvo gradu pa se je začasno vrnilo cesarju. Leta 1557 je gospostvo bilo dano v fevd grofu Nikolaju Thurnu, deželnemu glavarju v Gradiški in Meranu. Ko se je Ivan Gašper Lanthieri poročil z grofico Lucrezijo iz znamenite družine goriških Edlingov, je leta 1656 pridobil grad in posestvo Tabor.

Leta 1757 sta lastnici Tabra Felicita grofica Lichtenberg in Marija Cecilija Ursini, grofica Blagaj prodali posestvo Andreju Premrou Premrsteinu. Leta 1885 pa je posest kupil Janez Lekan iz Vipave.

LANTHIERIJEV DVOREC

Leta 1584 je Karel Lovrenc Lanthieri kupil gospostvo, ki je bilo dotlej Deželnoknežja komorna posest v Vipavi. Do leta 1669 je bila zgrajena na istem mestu palača in na Zemonu gradec Belvedere. Lanthieri so se vglavnem zadrževali v mestu Gorica, kjer so lahko napredovali, posebno v javnem pomenu. Tako jim je cesar Maksimilijan 1529 podelil fevdalne pravice, ki so obsegale Rihemberško in Vipavsko, vključno Nanos in Hrušico. Bile so jim tudi podeljene (njemu in naslednikom) visoke časti: grof sv.rim.ces. Lanthieri di Paratico, baron Schönhaus, gospod Vipave, Rihemberka in Baumkirchturma.

Zadnji grof Karl Friderik, ki je živel v vipavskem dvoru, je ostal brez moškega naslednika, pa je v začetku 19. st. okoličanom svoje gozdove brezplačno razdelil mednje. Po tem dejanju je njegova edina hči Clementina, poročena 1906. leta z baronom Hermanom von Levetzow, pravno nastopila zoper očeta, kot nerazsodnega razsipneža in mu odvzela gospostvo. Leta 1908 je odšel k svojemu prijatelju v Furlaniji.

Vinko Premrl

Zgodovinopisec **Baučer** iz 16. stoletja je napisal naslednjo notico o Vipavi:

Leta 1377 je bila v Vipavi sezidana nova župnijska cerkev in posvečena sv. Štefanu. Župnijski posli in obredi so se tedaj preselili iz male cerkvice sv. Marka v novo cerkev. Kapela je namreč za naraščajoče prebivalstvo premajhna.

Nedaleč od Vipave je bil gozd, ki ga ljudje imenujejo Log. Ta gozd je bil posekan in tako dal prostor za več njiv, vinogradov in travnikov. O kraju, kjer danes stoji Vipava, govori potopis Antona Pia, ki ga naziva »Pri stolpih«. Še danes namreč ostaja tam visok kamnit, štirioglat stolp, ki ga Nemci imenujejo Paumkirschnerturm. Reka, katera izvira pri tem stolpu izpod gore Nanosa, se je po starem nazivala Mrzla reka, danes pa Vipava.

Uničen star kulturni spomenik

Tam, na koncu našega dolnjega konca trga, pri kapelici sv. Janeza, je nedavno še obstajalo dokaj veliko poslopje s slutnjo velike starosti, na katerega pročelju se je videlo dobro opazno nad balkonom, v smeri levega vogala, vzdano ploščo iz belega kamna, približne velikosti kakih 30 cm² z likom močno izbočenih troje zvezd: dve v razmaku zgoraj, ena pod njima, tako da so oblikovale pravi trikotnik. Sčasoma sem doumel, da lik predstavlja miniaturno obliko grba celjskih knezov, kar bi nujno predstavljalo deželno posestovanje v neznano velikem našem okolišu.

Ko je bil knez še pri življenju, so Benečani leta 1420 nasilno odvzeli Oglejskemu patriarhu civilno oblast njihove dežele v celoti. Tedaj se je avstrijski cesar, kot glavni mejaš napadene dežele, vpletel, ne v pomoč, ampak v prisvojitve, kar mu je gladko uspelo s pomočjo zainteresiranih prvakov cesarstva v mejaštvu. Najmočnejši in najsmelejši je bil celjski knez, ki je s svojim grbom zapečatil svojo novo posest. (Letnica 1420 označuje tudi pripojitev velikega dela Slovencev). Toda ta priposest ni

Vipava l. 1845; skrajno desno so še vidne razvaline nad hišo v Vojkovi ulici pri kapelici sv. Janeza

imela dolgega trajanja. Knez je namreč v letu 1456 umrl, oziroma je bil umorjen, ne da bi imel v družini veljavnega naslednika, da bi mogel dedovati. Tako je visokoknežje posestvo prešlo v cesarjevo last. Navzlic zaznambi z grbom ob prehodu ta ni bil zamenjan niti odstranjen, ampak je ostal na svojem mestu. Toliko o grbu.

Omenjeno označeno poslopje je bila zajetna dvonadstropna zgradba z enonadstropnim stičnim prizidjem. Bila je v celoti potisnjena tesno v navpično odklesan prostor skalnega podnožja v strmino Plaza. Višino vseka je stavba nekoliko presejala. Tik za njo so še vidne trdno s kamenjem zložene in višinsko zravnane manjše ploščadi.

Stavba je imela manjša od običajnih obočnih, domnevno vhodnih vrat. Ko pa sem jih nekoč našel odprta in videl v notranjost, sem se zelo začudil, da je celotno pritličje namenjeno samo tekoči vodi, podtalno privedeni iz bližnjega izvira Lipce. Obilico vode je povečeval dodaten izvir v notranjosti prizidka.

Nikoli nisem slišal omembe, čemu naj bi služilo poslopje, dokler nisem prišel do odkritja vodotoka v njej v kombinaciji sušilnice v nadstrešju, kar je pripomoglo, da sem zaslučil obrtniško delovanje s precejšnjo verjetnostjo stroke krznega strojarstva, z možnostjo usnjarstva (v malem).

Zadnji lastnik je bil Žane Lekan, dasiravno je bil nastopil novi lastnik, vendar zgolj z namenom rušenja. Do tega je res prišlo, najbrž v drugem desetletju komunistične oblasti, ko so se ta in drugi

Skrajno desno je stavba, v sedanji Vojkovi ulici, pred letom 1920, na kateri je bil desno pod balkonom grb celjskih grofov

podobni slučaji mogli ugodno reševati. Pred uničenjem ni bil opravljen vsaj fotografski posnetek. Stavba je dajala videz izredne davnine, nikakor pa ne opaznih znakov propadanja.

Na koncu bi bila zanimiva presoja, od kdaj približno izhaja ta stavba. Ob omenjeni letnici 1420 bi naj obrtna stavba nosila znak, ki bi naj potrdil tedanji obrtniški obstoj. Vipava pa je postala trg 1315. leta, v katerem edino je bilo možno obratovanje vseh obrti in trgovin. Ker so bili trgi (z mesti) redki, so se poklici hitro množili. Predstavljam si, da naš strojar ni tratil časa spričo tako edinstvene priložnosti, ki mu

jo je nudila narava. Glede ugotovljenih dejstev in mnenja, bi se verjetno zelo približali pravemu nastanku stavbe z zaokroženo letnico 1350.

Toda opisano rušenje spomenika je le zadnje iz te iste povojne dobe. Naj jih navedem še nekaj:

- Visok gradič - Turm, zelo močnega zidovja, a brez ostrešja, verjetno iz 13. stol. ali prej. Leta 1420 je bil v njem rojen Andrej Baumkirchner, slavni vojskovodja - baron. Turm je bil podrt iz golega razloga, da bi prizidani sosed mogel nekoliko podaljšati svojo hišo.
- Podrtje prvotne župne cerkve iz 11.-12. stol. zaradi gradbenega materiala, ki je bil potreben pri gradnji zadružnega doma.
- Lipca, močan vodni izvir, pravi čudež narave. Bil je žrtev nespameti.

Vsa nasilja nad naštetimi štirimi slučajmi so uničujoč napad na kulturne spomenike iz davnine, ki ji ni enačiti s potrebo, marveč s hudim kršenjem oziroma z zločinom.

V nasprotje naši Vipavci, oziroma Tržani, kolikor nam je poznano iz roda v rod, so bili ponosni, zlasti na nastale javne objekte in to s tokom časa vedno bolj, dokler jih nismo smatrali kot po sedanjem nazivu za kulturne spomenike.

Vinko Premrl

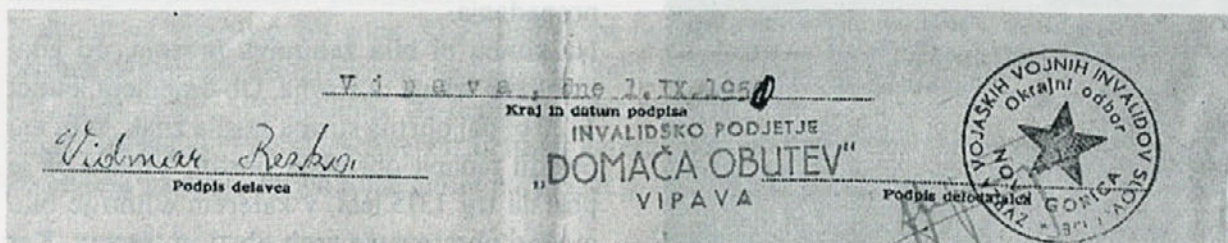

Invalidsko podjetje »Domača obutev« Vipava 1950

Ko si danes na vsakem koraku ogledujemo ogromno ponudbo čevljev vseh vrst in cen, si težko predstavljamo čase po II. svetovni vojni, ko te ponudbe ni bilo nikjer. Državne meje so bile hermetično zaprte, industrija se je komaj postavljala na noge, ni bilo živeža, ne blaga za obleke, pa tudi čevljev se ni dalo dobiti ali pa je bilo to zelo težko in dragi so bili, denarja pa nikjer.

V takih razmerah se je v Vipavi leta 1950 rojevalo novo podjetje pod imenom Invalidsko podjetje »Domača obutev Vipava«. Zaradi takega naslova je imelo tudi boljše pogoje delovanja in je bilo oproščeno nekaterih dajatev. Zaposleni pa niso bili samo invalidi, ampak tudi veliko drugih delavcev.

Delovne prostore je imelo podjetje v stavbi na sedanjem Glavnem trgu št. 4. Po domače so ljudje to podjetje imenovali kar »copatarija ali copatarstvo«. Iz delovne pogodbe pokojne Rezke Vidmar, ki se je ohranila na njenem domu vse do današnjih dni in je bila zaposlena pri tem podjetju, je razvidno, da je ob nečitljivem podpisu na pogodbi še žig Zveze vojaških vojnih invalidov Slovenije Nova Gorica. Njena delovna pogodba je bila sklenjena 1.10.1950 za dobo enega leta z možnostjo podaljšanja. Pogodba vsebuje določilo, da bo oseba delala po normi in brigadnem načinu dela, ter da bo izdelovala copate. Za vso storjeno škodo na delovnem mestu bo morala odgovarjati in jo povrniti. Sprva si nisem mogla razlagati pomena, da bodo zaposleni delali po brigadnem načinu dela. Počasi sem pri takrat zaposlenih našla razlago, in sicer jim je bilo to delo dano na razpolago

pod pogojem, ali se tu zaposlijo ali pa gredo v delovne brigade, ki so gradile po vsej Jugoslaviji. Ker je takrat v tem podjetju delalo kar nekaj domačinov, sem še živeče zaprosila za njihove spomine in pričevanja na to zanimivo dejavnost izdelovanja copat iz blaga in pozneje tudi čevljev iz usnja.

Gospa Mara Virant, Vipava:

Leta 1950 sem se zaposlila pri Invalidskem podjetju Vipava. Izdelovali smo copate iz blaga in so bili tako lepi, da smo jih pošiljali v prodajo tudi v Ljubljano. Podjetje je vodil Cigoj iz Črnič, nasledil ga je Franc Starc, zadnji pa je vodil podjetje Albin Doles. Za prostore v Špornovi hiši smo plačevali najemnino, ker je bila hiša privatna last. Počasi so se nam pridružili tudi vipavski čevljarji Franc Bavčer, Bojan Posega, Stanislav Hrovatin, Franc Počkar iz Vrhpolja, Milko Margon z Nanosa in Jože Rener iz Lož. Od šivilj pa so delale pri nas še Jožka Kariž, Ivanka Vrčon, Ivica Plešnar, Micka Cizera, Francka Nadlišek, Julka Rener, Rezka Vidmar, Vikca Krapež, Irena Rodman, vse iz Vipave, Vilma iz Šturij ter še ena iz Budanj. Prostore smo imeli v prvem nadstropju v Špornovi hiši, v pritličju pa so prodajali cigarete.

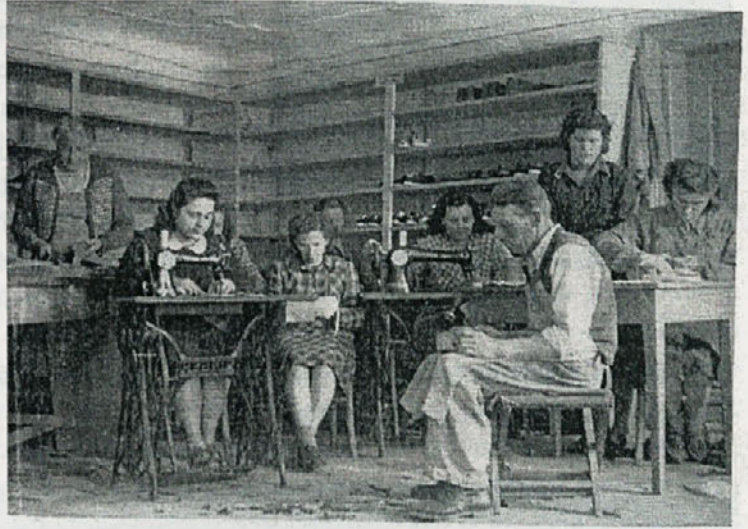
Iz blaga smo izdelovali vse vrste obutve, sandale, copatke, visoke in nizke čevljičke. Krojili smo tudi iz metražnega blaga, ko se je to pojavilo v trgovinah. Kasneje, ko je delavnico prevzel Albin Doles, so čevlje izdelovali samo moški in to iz usnja. Stranke so prišle obutev naročit, si izbrale model in vsakemu je bilo treba vzeti odtis stopala.

Naša ženska ekipa pa je še naprej izdelovala obutev iz blaga. Knjigovodstvo je vodila gospa Irma Bajc. Ker takrat ni bilo na voljo dovolj šivalnih strojev, smo tisti, ki smo jih imeli, delali v delavnici na svojih. Čeprav so bile plače skromne, smo bili veseli vsakega zaslužka. Izdelovali smo tudi mrliške copate. To so bili lahki copati brez podplatov. Sprva smo na podplat, ki je bil iz več plasti in večkrat prešivan

okrog in okrog, našili še gumo, pozneje je to zamenjalo usnje. Čevelj ali copat je imel še lahko podlogo iz blaga. Končni izdelek take obutve so pri nas ljudje lahko tudi kupili. Naši izdelki so bili zelo iskani, saj take delavnice ni bilo daleč naokoli. Prodajali so jih tudi v Ajdovščini.

Čevelj na vezalke je imel lepe medeninaste obročke. Podplate smo krojili iz blaga italijanskih alpskih klobukov, ki so jih ljudje prinesli iz vojaških skladišč. Prav je prišla tudi stara posteljnina (deke) in vojaško platno. Če so bili copati izdelani iz platna, smo jih na koncu še premazali s posebno barvo. To je bila letna obutev. Če so ljudje ob naročilu prinesli tudi kaj blaga od doma, je imelo obuvalo nižjo ceno. Obutev je bila mehka in udobna. Likalnike smo imeli že na elektriko.

Pogled v delavnico: od leve proti desni: Francka Nadlišek, Mara Žgavec, Ivica Plešnar, Micka Čizera, Julka Rener, Joška Kariž, delavka iz Budanj, Ivanka Vrčon. Spredaj: čevljar iz Budanj. (leta 1952)

Zelo dobro smo se razumeli med seboj. Za malico smo prinesli od doma, kar je vsak imel, in pojedli kar v delavnici. Delali smo od šestih zjutraj do dveh

popoldan. Počasi so se izdelovanja take obutve navadile tudi druge gospodinje po hišah in so izdelovale copate za člane svojih družin. Naše kroje smo tudi posojali, če je kdo za to prosil. Za posebne modele smo imeli tudi imena. Čevlju brez vezalk smo rekli »barke«, drugi so bili »opanki«, za otroke pa smo izdelovali »čižemčke«.

Leta 1957 sem se odselila v Ameriko in zapustila to zaposlitev.

Gospod FRANC POČKAR, čevljar iz Vrhpolja:

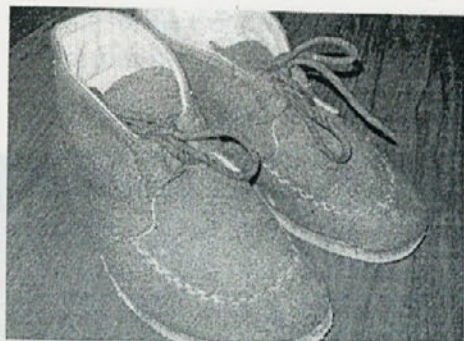
V Obrtno čevljarjski zadrugi sem se zaposlil leta 1961 in tu ostal do leta 1971. Prej je bilo to invalidsko podjetje, potem so ga preimenovali v zadrugo. V tem času smo naše čevlje prodajali pri Albinci in Elki v Skukovi hiši, danes Trg Pavla Rušta št. 7. Usnje smo dobili iz Ljubljane. Delali smo tudi ob sobotah. Takrat je podjetje vodil Albin Doles. Zaposlenih nas je bilo 18 ljudi. Zadnji čevljarji v tej zadrugi, poleg mene, so bili; Jože Krapež iz Budanj, Milko Margon z Nanosa in Bojan Posega iz Vipave. Izdelovali smo otroško, žensko in moško obutev, največ pa delavske čevlje, ki smo jih takrat prodajali po 500 din. Proti koncu smo popravljali tudi čevlje za vojsko. Vzorce za čevlje smo sami izdelovali. Na malico smo hodili v menzo k Rezki, sedaj Vojana Reharja 8. Izdelovali smo obutev tudi za invalide, ki so imeli deformirana stopala. Nekaj let smo sodelovali s tovarno obutve Žiri.

Spominjam se, da je bila odločba za likvidacijo te zadruge izdana 7.5.1983. Potem sem sam kot privatnik delal kot čevljar do upokojitve in tako zaključil to dejavnost v Vipavi.

Nekaj časa je izdelovala copate tudi gospa IRENA LEGAT, iz Vipave:

Spominjam se, da sem v delavnici izdelovala copate, in sicer v zimskem času leta 1956 in 1957 in to samo po dva meseca kot pomočnica. V tistem času je vodil podjetje Albin Doles, ki je krojil iz usnja nizke in visoke čevlje in škornje. Izdelki so bili lepi in so šli dobro v promet. Plačo sem dobila od izdelanih parov copat. Na dan sem izdelala enega do dveh parov copat. Zjutraj smo začeli s krojenjem. Ko je bil copat izdelan, so čevljarji nanj pribili še podplat iz gume ali usnja. Še prej pa smo copat obrobili s trakom in ga na podplat zašili ročno z dreto. Podplate smo izdelovali iz metražnega blaga, ki smo mu rekli »filc«. Za podlago ali »fodro« smo uporabljali flanelo, ki smo jo kupili na kilogram v tekstilni tovarni v Ajdovščini. Vrhnji del copata smo izdelovali iz sukna. Spominjam se, da sta bila tu zaposlena tudi Ivan Rehar in Vinko Ferjančič, vipavski cerkovnik ter Klavdij Koradin.

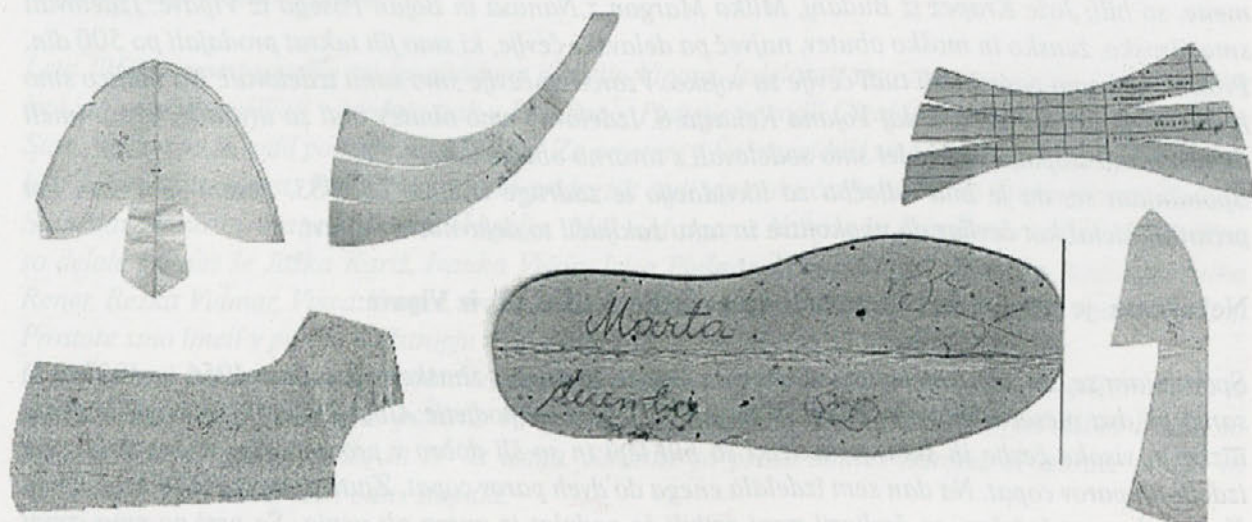

Coparki, izdelani v Invalidskem podjetju »Domača obutev«, zapuščina Francke Nadlišek

Gotovo je copate iz blaga izdelovalo še mnogo gospodinj, ki so se tega dela naučile druga od druge in to že v času med obema vojnoma. Moja pokojna sosedka Lojzka Rodman je sama izdelovala copate svojim devetim otrokom. Koliko noči in ur je presedela z iglo v rokah in za šivalnim strojem in to pri petrolejki, si lahko samo mislimo. Posebno izdelovanje podplatov je bilo kar naporno delo, ker je morala igla z vrvjo, imenovano »dreta« skozi več vrst blaga in to z ročno obdelavo, dokler ni bilo primernih šivalnih strojev tudi za to opravilo. Vrvico za šivanje podplatov so pred uporabo potegnili skozi posebno smolo, da je bilo to delo lažje.

Pri svojem raziskovalnem delu sem obiskala tudi **Hedviko Doles**, vdovo po Albinu Dolesu, in jo zaprosila za dopolnitev tega zapisa:

Ko sem se poročila z Albinom Dolesom, sva nekaj časa živela v Senožčah. Domotožje pa me je vleklo nazaj v Vipavo. Tu sva iskala stanovanje. Rešila naju je Ema Vidrih in nama odstopila veliko sobo. V tistem času je imel mož Albin čevlarsko delavnico v prostorih Mesesnelove hiše, kjer je sedaj župnišče. Imel je še dva zaposlena. Eden je bil Milko Margon, imena drugega pa se ne spominjam več. Leta 1952 je šel mož na občino s prošnjo, da bi dobila stanovanje. Takrat je bil občinski tajnik Martin Jelačin. Povedal mu je, da bo občina našla stanovanje, če se tudi on kot čevljar pridruži čevlarskemu podjetju in s seboj prinese vse svoje orodje in šivalne stroje. Stanovanjski problem sva potem sama rešila, mož pa se je res zaposlil v obrtni delavnici in postal upravnik. Kolikor vem, je moral takrat iskati povsod material za izdelavo čevljev ali copat, ki se ga je težko dobilo. Večkrat je hodil v Ljubljano po nakupih. Ob taki priliki je nekoč vzel s seboj velik koš zrelih češenj. S tem si je dobil naklonjenost, da je prišel do materialov, ki bi jih sicer trgovci prodali drugi stranki. Vložil je veliko truda, da je dobil naročila, tako da so vsi zaposleni imeli delo, takrat ni bilo stečajev in ni bilo odpuščanj, kot danes. Po nekaj letih se je izdelovanje copat ustavilo in podjetje se je preimenovalo v zadrugo. V glavnem so potem izdelovali čevlje vseh vrst, tudi škornje, vse iz usnja. Tu je mož ostal vse do upokojitve. Tudi sama sem doma izdelovala copate za družinske potrebe.

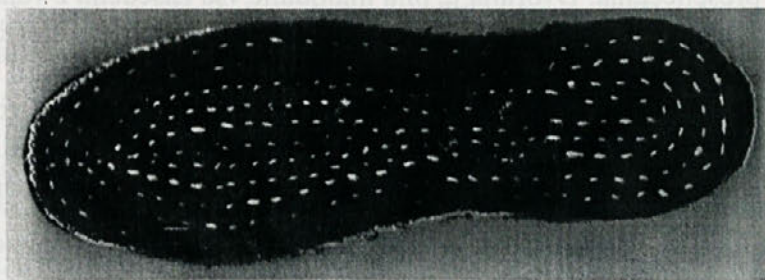
Tako so videti kroji ali »muštri«, s katerimi so izdelovali obutev. Zapuščina Francke Nadlišek in Rezke Vidmar

Iz ohranjenih žigov lahko vidimo, da je to podjetje delovalo pod tremi naslovi. Ob ustanovitvi je bilo Invalidsko podjetje Domača obutev Vipava, nato Čevljarska delavnica Vipava in Obrtna čevljarska delavnica Vipava.

Vsekakor je podjetje nudilo skromen zaslužek in socialno varnost svojim zaposlenim ter uspešno delovalo vse do leta 1983, kar je bila za Vipavo v tistem času tudi nova gospodarska dejavnost obrtne smeri.

Med tistimi mnogimi, ki so doma izdelovale copate, je bila tudi **gospa Milena Cizera, iz Vipave (1920), ki sedaj živi v Kroglah blizu Doline pri Trstu**. Ob obisku pri njej se je teh let tako spominjala: *Ko sem se poročila leta 1947, sem se preselila iz Vipave v Gorico, nato v Dolino pri Trstu, kjer sem stanovala pri cerkovniku na št.1. Bila sem nezaposlena, torej gospodinja doma. Da bi kaj prinesla v družinski proračun, sem se lotila izdelovanja copat iz blaga, kakor sem jih delala tudi že prej v Vipavi. Zgornje dele sem šivala na šivalni stroj Borletti. Ko se je razvedelo, da znam to delati, je vsa Dolina nosila k meni šivat copate. Vzela sem mero stopala, stranke pa so ob naročilu prinesle tudi blago in gume za podplat. Izdelala sem podplate in vrhnji del ter vse to lepo oblekla s podlogo in na koncu s trakom prišila še gumo na podplat. Za blago je prišlo vse prav, od starih hlač, oblek, pregrinjal, vojaških oblek in podobno. Zadaj na peti je bilo trojno blago, na šivalni stroj večkrat prešivano, tako da je postalo trdo in se je lepo upognilo. Otroški copatki so imeli spredaj sponko za gumbek. Pri meri sem se držala podplata iz gume in naredila ustrezen model. V enem mesecu sem tako izdelala kar 48*

Tak je bil prešit podplat

parov ali 96 kosov obuval. Za en par sem zaslužila takrat 250 lir. Bila sem zadovoljna, saj so navadni delavci zaslužili 20.000 lir na mesec, plača zidarskega mojstra pa je bila 30.000 lir.

Copatke sem doma v Vipavi izdeloval že kot dekle na šivalni stroj, last moje mame Marije Meden. Takrat sem kroje ali »muštre« dobila pri »Ktjitolih«. Spominjam se, da so takrat izdelani usnjeni čevlji pri čevljarju Ceku ali Bavčerju stali 100 lir, kar je bilo zelo veliko, če računamo, da je možki na dnini (žrnadi) zaslužil samo 5 lir. Za nakup takih čevljev je moral delati kar dvajset delovnih dni. Za težka moška dela so seveda morali biti usnjeni čevlji, za vse drugo pa so še kako prišli prav copati, ki smo jih izdelovali sami.

Še en lep spomin imam na moje otroške copatke. Ko je imela moja hčerka Vida 5 let, to je bilo leta 1952, sem ji napravila lepe copatke. Tega je bila tako vesela, da me je prosila, če lahko gre z njimi tudi spat. Seveda sem ji to rada dovolila.

Ta primer sem navedla zaradi primerjave današnjih časov, ko lahko kupimo copate že za 5 €, pa tudi zato, da bomo sedanje čase lažje preživeli in pa v tolažbo vsesplošnemu jamranju o gospodarski krizi. Ljudje so živeli v še večji revščini in preživeli, tudi mi bomo.

Ker je od teh dogodkov minilo že veliko let, je morda ta zapis tudi pomanjkljiv. Napisan je po spominu in na podlagi dokumentov, ki so mi bili na voljo.

Vsem, ki so mi pomagali pripraviti ta zapis, iskrena hvala.

Magda Rodman

Kako smo Vipavci izgubili svojo občino

(Spomini g. Vinka Premrla)

Dolga vrsta let je že potekla od uprizorjenega dogodka, katerega se spominjam, seveda ne v sveže in nobenih časovnih terminov. Vsekakor je bil sramotni dogodek izveden nekako v poznejši dobi komunističnega vladanja. Uvod vanj je bil poziv prebivalstvu Vipave na glasovanje o eni sami točki: Odstop od občine Vipava s pridružitvijo občini Ajdovščina. Tako. Nič več in nič manj. Brez razlage. Ta pošastni naklep, čeravno docela nepravilen, nas je razburil. Le kje na svetu bi bilo kaj takega izvedljivo? Kaj šele nam, ponosnim Vipavcem, v svesti si svoje daljne zgodovine in slovesa. Toda močno sem slutil, že po načinu sklica, pretečo prevaro in prisilo v skladu z moralo partijskih krojitev predpisov ali enostavno obidov.

Na določeni dan sem se dokaj predčasno pojavil pred združnim domom. Bilo nas je že nekaj zbranih, toda nikogar od občanov iz okolice. Razumljivo, da bo glasovalni postopek moral obiti vse krajane, ki tvorijo občino. Čeravno dokaj predčasno, sem se namenil v dvorano, da bi prisedel k morebitnemu prijatelju. Toda čim sem se pojavil na odprtih vratih, mi je zastal korak od silnega presenečenja. Dvorana je bila malodane vsa zasedena z vojaškimi osebami s činom in njihovimi ženami. Mislim si, da so se morali poslužiti dodatnega števila, morda kar iz šturske vojašnice. Po sredini dveh polovic stolov so ostajali manjši otočki prostih sedežev, do katerih nihče ne bo rinil. Pač pa je ostala prosta zadnja ali morda tudi predzadnja vrsta, ki so ju domači zasedli, tudi ob stenah jih je nekaj stalo, velika večina pa je dvorano zapustila. Tako bi morali mi vsi storiti, saj so si organizatorji že sami priskrbeli po diktatu vestno podložne ljudi, ki povrh vsega nihče ni bil Slovenec.

Ob pravem času se je pojavil na odru župan Mirko Princes s tremi tovariši v uniformah. Pričakoval sem, da se bo najprej preverjalo volilno pravico udeležencev. Nič tega ni bilo, niti začetnega pozdrava s pričakajočim nagovorom in razlago, kako in kaj. Tudi o tem ničesar, pač pa je izrekel župan le kratke veledne besedice, po slovensko, kljub drugojezičnosti prisotnih: Kdor je ZA, naj dvigne roko. Glej ga, šmenta, vsi so jasno razumeli klic. Odziv je bil strumen, kot da bi vadili 'naglo hkratnost'. S tem je bil ves obred končan.

Po 'porazu' je bil predvsem zaplenjen občinski denar (pozneje sem izvedel, da ga je bilo dokajšnji znesek) in kar se jim je zahotelo drugega. Občinski odbor je bil kakopak razpuščen v celoti. O poslovnem osebju mi nič ni ostalo v spominu, razen dotedanji tajnik Franc Širok, ki se je še dolgo zadrževal v poslopu občinskih uradov, dokler ni na tiho izginil.

No, kljub vsemu se je svet še nadalje vrtel! Le naši osebni dohodki so trajno prihajali v okrnjenem stanju. Baje naj bi odtegljaji služili za obnovo zgradb, seveda izključno na Ajdovskem. Nekoč, v neslutnem poteku časa, po 'dogodku', me je dosegel (skrivni) glas, da se bodo odslej sredstva iz osebnih dohodkov uporabljala v Vipavi v iste svrhe.

Res se je zgodilo, in še več. Vrnjena nam je bila pristojna prej že ukradena naša občina. Vendar z zatajitvijo prispevka z namenom vzdrževanja. Verjetno z razlogom, da odslej predstavljamo samosvojo občino, ki z ajdovsko nima nič skupnega.

Takoj po dogodku 'kraje' sem Mirku Princesu poslal svojo soprizadetost. Ko pa sva se kmalu potem srečala, sem želel izvedeti kaj o ozadju afere. On pa je zamahnil z roko in odvrnil, da zadeva ni vredna besed.

Na koncu postavim vprašanje, kako in koliko je sosednja občina kriva ali sokriva v tej nepošteni zadevi. Gotovo pa ni dvoma, da bi Ajdovščino ne mikala titulacija Ajdovščine kot mesto. Morebiti so posegli po Vipavi za primer, ko bi Republika odklonila potreben prispevek. Ampak ne glede na okoliščine, legalno in moralno nastalo škodo skupno z odtegljaji na osebnih dohodkih bi morali vrniti prizadeti občini, kot tudi vse medtem prilaščene finančne dotacije. Z dolžnim opravičilom.

Vinko Premrl

Josip Kostanjevec

(1864 - 1934)

KOSTANJEVEC Josip, pisatelj, rojen 19. februarja 1864 v Vipavi, umrl 20. maja 1934 v Mariboru. Oče Josip, najbrž mizar, mati Marija Živic. Osnovno šolo v Vipavi, 4 razrede gimnazije v Gorici, učiteljske v Kopru, kjer je 1884 maturiral; usposobljenostni izpit 1887. Kot začasni učitelj je poučeval na Ubelskem in od 1885 v Trnovem, kot stalni učitelj na Colu (od 1889), kot nadučitelj v Premu (od 1895), Litiji (od 1898), kot vadniški učitelj na II. moški šoli v Ljubljani (1901-10). Po upokojitvi 1910 je živel v Trstu, Olcu, Kamniku in Mariboru. Kot učiteljski je zložil nekaj formalistične epigonske lirike v LZ (1883-85) in Kresu (1885), vsega 13 pesmi. 1887 se je oglašil v LZ s črtico Na Silvestrov večer in po devetletnem molku 1896 s povestico Kmetiška ljubezen. Odslej je bil več let glavni pripovednik LZ, kjer so izšle njegove črtice: List za listom, Škof in Ženitna ponudba (1897), Brez službe in Zakaj nisi bil mož? (1898), Najsrečnejši poštar (1899), Utrinki (7 črtic) in Memento mori, Iz Prešernovega življenja (1900), Vid Dobrin (1901), Trenutki iz učiteljskega življenja (1903), Lovec in Zlati križec (1904), Izza zadnjih dni (1914), V starodavnih časih (1916), Kam? (1919), Sprevod (1922), Prijatelj Tine (1925) in pet celoletnih povesti: Kotanjska elita (1898), Gojko Knafeljc (1899), Noč (1902), Iz življenja Tomaža Križaja (1911) in Na sončnih tleh (1915). V Ljubljanskem zvonu je Kostanjevec razvil svoj pisateljski razpon in obdelal snov, ki so mu jo nudili tržani iz ob močja Postojne, Ilirske Bistrice in Vipave ter okoliški kmetje, uporabil pa je že znane zaplete in razplete slovenske vaške povesti. Po pripovedni tehniki in po malomeščanskem okolju kaže, da se je učil pri družinski povesti Janka Kersnika, vendar ga ne dosega v oznaki oseb, psihološki poglobitvi in ustrezni konverzaciji. V izbiri motivov, zlasti seksualnih, in v kočljivih položajih pa je vpliv Govekarjevega naturalizma, ki ga je Kostanjevec zagovarjal in posnemal, a tudi vpliv naturalistične italijanske renesančne novelistike (Boccaccio). Kotanjska elita kaže že po naslovu na Kersnikovo Jaro gospodo, prav tako po provincialnem okolju, še očitnejša pa sta Govekarjev naturalistični vpliv in tendenca. Že v začetku povesti se klavrni prof. Traven navidezno norčuje iz francoskega naturalizma in francoske pokvarjenosti, z njegovimi besedami pa hoče Kostanjevec dokazati, da je naturalistična izbira snovi iz nižin življenja tudi pri Slovencih docela upravičena, češ da slovenska družba ni nič manj pokvarjena kot evropska. Prof. Traven se poroči z eno izmed gospodičen, ki so poslušale njegovo predavanje o naturalizmu, doživi pa podobno zgodbo, kakršne so opisovali naturalistični pisatelji: mlada žena ga vara z nadporočnikom Pavlovičem, pobegne z ljubimcem v Trst, tu pa jo doleti razočaranje in smrt. Pisatelj je skušal psihološko pojasniti propad glavne junakinje, nove variante slovenske gospe Bovaryjeve, prikazujoč jo kot žrtev materine preračunljivosti in njene lastne moralne labilnosti, čustvene protislovnosti in iskanja tujega krivca za lastne slabosti. Aprioristično pretirano pa je očrtal glavne moške osebe, zlasti varanega moža, ki naj bi bil žrtev osebnega in literarnega idealizma. Kljub naturalističnim prvinaam je razrešil glavni konflikt po šabloni idealistične pripovedi« (Slođnjak). Dokazati bi se dalo več stičnih točk z Govekarjevim romanom V krvi. Gojko Knafeljc je povest o praznem in nesmiselnem življenju malomeščanskega trgovca, ki je imel v Ljubljani z Ivanko nezakonskega otroka, poročil pa se je »z jako ljubeznivo gosko« Ano, o kateri je mislil, da je bogata. Zvečer po poroki je zvedela za možovo življenje, zato ga ni ljubila, po rojstvu hčere in sina je začela bolehati, mož pa popivati. Ko se je v trg priselila že poročena Ivanka, jo je začel zalezovati, dokler je ni zapeljal in pognal v samomor, žena pa je od žalosti umrla. Gojko je propadel in se zapil, toda očetov greh se maščuje na nedolžnih glavah otrok. Po Kotanjski eliti je to že druga Kostanjevecova povest, zajeta iz življenja postojnske mestne družbe, a slabša od prve, nepoglobljena in razvlečena, usoda glavnega junaka že vnaprej določena. V Noči je obdelal motiv o brezvestnem očetu, ki ugonablja trpečo ženo in neljubljene otroke. Tu je prišel pod vpliv Cankarjeve in Meškove psihološke novelistike. Na sončnih tleh se dogaja v Trstu, vendar pa naturalistična tehnika pisatelju ni dopustila, da bi se bil razgledal po okolju in širši družbi. Podobno snov je obravnaval v Slovanu: Lahkoživci (1903), Prepozno (1909), Zadnji prameni (1916) in pri

SM, kjer je uredil 18.-20. zv. *Knezove knjižnice*: Čez trideset let (1900), Ella (1903), Drobne povesti in Spomini gospoda Ignacija Brumna (1904), Brez zadnjega poglavja (1905), Povest o literatu in Obsojena (1906). Vzporedno je sodeloval pri MD v Celovcu: V Ameriko (KolMD 1899), Za denar (SV 1900), Pošteni ljudje (SV 1905), Življenje trnjeva pot (SV 1907), Oče in sin (v knjigi *Razne povesti*, 1912), Novo življenje in Gozdarjevi spomini (SV 1914). Za MD je spremenil način pisanja: pisal je vzgojno, ganljivo in v stari tehniki zgodbe o dobrih in poštenih ljudeh, ki jih preganjajo hudobni in morajo trpeti v ječi, nazadnje pa le pride resnica na dan: dobri so poplačani, hudobni kaznovani. V tem duhu je najznačilnejša Življenje trnjeva pot in se najbolj približuje Ciglerju in Slomšku in nemškemu mladinskemu pisatelju Krištofu Schmidu, avtorju toliko posnemanega Pridnega Janezka in hudobnega Mihca. Oglasil se je še v DS, Slov. ilustr. tedniku, Zvončku, Mentorju, SN, S, Miru idr. Sam je založil in izdal starejše in novejše novele v zbirkah Iz knjige življenja (I., Postojna 1900; II., Postojna 1904), roman Krivec (Mrb. 1921) in Zbrani spisi (I. zv. 1923). VP in UT je priobčil tudi nekaj kritičnih sestavkov. Po Iv. Grafenauerju je bil K. kot pripovednik »spreten eklektični rutiner; do svojega individualnega sloga pa se ni povzpел, saj tudi idejno ne kaže osebne note. Ostal je v bistvu v vsem svojem razvoju isti: spreten pripovedovalec, ki ne skuša nuditi kakih novih umetniških razodetij, ampak prijetno, nekoliko poduhovljeno, včasih s pesimizmom in ironijo začinjeno, etično ne vedno nesporno zabavo.« A. Slodnjak pa pravi: »Njegovo danes pozabljeno pripovedništvo je večinoma sad njene metode (naturalistične). Iz negativnih podob notranjske polgospode in iz mračnih perspektiv, ki jih zbujajo Kostanjevčevi orisi njenega brezvestnega ali v najboljšem primeru nesmiselnega dejanja in nehanja, diha taka žalost, puščoba in gnus nad zgrešenim življenjem, kakršne je mogel ustvariti le človek, ki ni bil samo opazovavec, temveč tudi uporen in ustvarjalen kritik. A kakor je Kostanjevcu dajala učiteljska služba v raznih krajih Notranjske neizčrpnega gradiva, tako mu je vezala duha, obenem pa ga silila k preneglemu pisanju.« - Psevdonimi: H. Vipavski, Premec, Josip Milan Prosen, Vaclav Slavec, Ivan Kos, Josip Dolinar, Josip Hrastar (vsi v LZ); Josip Planinec, L. Devetak, L. Sršen (v SM); Batog (MD); Stariha (Mir); Resnik (razni listki) idr.

Vir: *Primorski slovenski biografski leksikon*, GMD 1982

ŽIVELI SO MED NAMI

Da spomini ne zamro

Kronika družine Semenič

3.del

Mati mojega očeta, torej moja stara mati, je bila rojena leta 1888 in je bila osem let mlajša od mojega starega očeta. Poročila sta se v letu 1919, kmalu potem, ko je prišel iz ruskega ujetništva. Prvi otrok se jima je rodil leta 1920, a je kmalu po porodu umrl. 1921 se je rodil moj oče in za njim še šest otrok. Vseh je bilo sedem, pet fantov in dve dekleti. Zadnji se je rodil leta 1935, ko ji je bilo sedeminštirideset let. Lahko si predstavljamo, kako ji je bilo z rožicami posuto pri skrbi za tako veliko družino, v tako neprijaznem času, kot je bil za naše Primorce ta predvojni in medvojni čas. Dva izmed sinov sta bila v partizanih in verjetno je kot vsaka mati občutila težo skrbi za svoje otroke, za katere ni vedela, kaj se godi z njimi. Ostali so bili doma še mladoletni in treba je bilo poskrbeti, da vsaj varno preživijo to vojno viхро.

Po osvoboditvi so prišle druge težave. Stalinistične metode nove oblasti so zopet povzročale nepotrebno trpljenje. Mladi, ki niso videli perspektive za svoje življenje, so množično bežali preko meje in odhajali v Ameriko, Kanado, Avstralijo in druge obljubljene dežele. Iz naše hiše sta v začetku petdesetih let odšla dva: moja teta Krista in moj stric Lojze. Tudi moj stric Miro se je po odsluženem vojaškem roku namenil na zahod, vendar so ga graničarji pri Orleku na Krasu ujeli in moral je odsedeti nekajmesečno zaporno kazen.

Iz tistih časov se spominjam miličnikov, ki so hodili po hiši in bilo me je zelo strah. Najbolj pa se spominjam svoje stare matere, kako je pekla buhteljne za svojega sina Mirota, ki je

bil takrat zaprt. Točno se spominjam, da je pričela z izdelavo testa popoldne po kosilu. Še prej je zakurila peč in jaz sem ji pomagal nositi drva, potem pa sem spremljal zanimivo delo, ki je bilo bolj poredko. Po obdelavi testa, ki je bilo bolj rumeno, kot kadar je pripravljala testo za kruh, ga je pustila vzhajati. Potem je oblikovala posamezne kose testa, jih napolnila z češpljevo marmelado in jih zlagala v pekač in jih nato dala v ravno prav gorko krušno peč. Najlepše je bilo, ko jih je jemala iz peči. Vsa hiša je dišala po njih. Nestrpno sem čakal, da bom dobil en kos, ponavadi bi se to zgodilo. Pa ni bilo nič, tudi ko sem jo vprašal. Samo odgovorila mi je: "To je za Mirota, ki je lačen v zaporu," in dve debeli solzi sta se ji potočili po licu in zdrsnili na sveže pečene buhteljne. Potem je počakala, da so se malo ohladili in

Družina Semenič leta 1941 ob odhodu mojega očeta k vojakom

jih pričela zlagati v kartonsko škatlo, ki jo je kdo ve od kje prinesla, saj se tudi škatle takrat ni dobilo kar tako. Potem je paket zavila v moder papir za pakete, ga povila s špago (vrvico), konce pa zalila z voskom goreče sveče in na raztaljeni vosek pritisnila grb aluminijastega kovanca za pet dinarjev. Na paket je še napisala naslov in bil je pripravljen za pošto pošiljko. Na pošto v Vipavo ga je z avtobusom odpeljala naslednji dan zjutraj, domov pa se je do kosila vrnila peč.

Spominjam se tudi peke kruha. To je bilo vedno njeno opravilo, ni dovolila moji mami da bi ga pekla. Pravzaprav je bil to nekakšen nepisan dogovor, kaj v hiši kdo dela. Kruh se je takrat peklo enkrat na teden in to ponavadi v soboto, tako da je bil v nedeljo svež in se je

tako tudi s tem polepšalo Gospodov dan. Za vsak dan je bil rezerviran en hlebec, torej se je speklo sedem hlebcev v krušni peči, ki je bila tudi zgrajena za tako količino. To je bilo za žensko njenih let kar težko opravilo, saj je bila za sedem velikih hlebov kruha potrebna kar velika količina testa, ki ga je bilo treba ročno zamesiti in obdelati. Ko sem jo opazoval pri delu, mi je bilo najbolj všeč opravilo, pri katerem je posamezni hlebec položila na velik lesen lopar, spretno trikrat zarezala z ostrim nožem po diagonali hlebca, da se je testo odprlo, kot sveža rana na mlademu mesu, potem pa je s spretnim gibom hlebec odložila na točno odmerjeno mesto v razbeljeni peči.

V spominu mi je ostal tudi dogodek na oljčno nedeljo, ko mi je bilo pet ali šest let. Takrat

smo otroci namesto oljčne vejice nosili k maši kar velike lovorjeve veje, ki so bile okrašene z raznobarnim krep papirjem. Ob eni takih priložnosti me je vzela s seboj k maši v Vipavo. V Vipavo je večkrat šla k maši, saj je obenem obiskala tudi svojo hčer Frido, ki je takrat poročena stanovala v Vipavi. Iz Manč sva se odpeljala z avtobusom, jaz pa sem v roki nosil svojo okrašeno lovorjevo vejo. Avtobus je takrat ustavljal pred Krhnečko in tam sva tudi izstopila.

Spominjam se nekega uniformiranega oficirja JLA, ki je ob pogledu na mojo okrašeno vejo začel dajati neumestne pripombe v srbohrvaščini, česar jaz nisem razumel. Razumela pa ga je moja stara mati, saj je v letu 1945 v hiši kar dva meseca prisilno "gostila" četnike Dinarske divizije, ki so se takrat umikali pred partizanskimi operacijami na jugu in se naučila tudi nekaj srbščine. Ustavila se je pred njim, saj, če se ni bala četnikov, se ne bo bala naše vojske, si je mislila. In v slovenščini mu je odpela kar celo pesmico o kulturi obnašanja. Ne vem, če je vse razumel, zaleglo pa je. Malo je *zafarbal*, se obrnil in odšel brez besed.

Moj oče je bil, kot sem že omenil, prvi izmed rojenih živeči otrok. Življenje v otroških letih mu je teklo v glavnem kot vsem njegovim

vrstnikom takrat. Spremenilo pa se je šolstvo s prihodom Mussolinija na oblast. Dobro organizirane šole v slovenskem jeziku v času Avstro-Ogrske, so Italijani vzeli pod drobnogled. Slovenske učitelje so preprosto prisilili, da so začeli poučevati v italijanskem jeziku, ali pa so morali povezati svoje skromne cule in se odpraviti preko meje v Jugoslavijo, ki se je takrat začela na Ravberkomandi, naprej od Postojne. Največ učiteljev je izbralo to drugo možnost in iz šolskih klopi je za dvajset let izginila slovenska beseda. Italijanske oblasti so z juga Italije pripeljale svoje učitelje, ki so obvladali le italijanščino, tako da v šoli učitelj niti besede ni razumel učenca in obratno. V takih razmerah je začel moj oče obiskovati prvi razred osnovne šole v Ložah. Dve leti je hodil v šolo, da je vsaj nekaj razumel, kaj jim hoče učiteljica povedati. Kasneje je le toliko obvladal jezik, da je lahko spremljal pouk. Opravil je pet razredov osnovne šole in še tri leta je hodil v šolo le po dvakrat na teden, pa še to, če niso bila doma kakšna važnejša kmečka opravila. Slovenščine, posebno pisanja in branja, se je naučil pri verouku na Gočah, saj je bil župnik Kralj zaveden Slovenec in je vedel, kaj pomeni za ohranitev naroda pisana beseda v maternem jeziku. Iz ilegale so dobivali tudi čtivo v slovenskem jeziku za osnovnošolce, pod imenom Iskrice in župnik je ta material z veseljem uporabljal. Tudi knjige Mohorjeve družbe so v takratnih časih veliko pripomogle k ohranjanju slovenskega jezika predvsem na podeželju. Tako si je oče pridobil osnovno znanje slovenskega jezika in ni bila iz trte zvita povojna ugotovitev, da so Primorci polpismeni. Podobno je kasneje veljalo tudi za nekatere Slovence pri vojaki, ki niso obvladali cirilice in so jih prav tako zabeležili pod rubriko "polupismeni".

Čas do druge svetovne vojne je preživel, kot večina njegovih letnikov, ob napornem kmečkem delu na domači kmetiji. Da so si fantje prislužili kakšno liro, so hodili na *žnade* (to je bilo enodnevno kmečko delo) in si s tem denarjem privoščili kakšno oblačilo, ali pa da so lahko povabili kakšno dekle v nedeljo na ples. Plačilo za tako delo je bilo pet lir. To ni bilo veliko denarja za celodnevno, tudi dvanajsturno težaško delo, največkrat pri okopavanju trt ali košnji sena. En liter vina pri kmetu je bil takrat

petdeset *čentejžmov* (stotinov). Torej če danes preračunamo, je zaslužil za deset litrov vina, to pa je danes deset evrov.

Nad Evropo so se takrat že zgrinjali temni oblaki druge svetovne vojne in kakor v prvi, tako tudi v drugi ni bilo prizanešeno ljudem na tem koščku slovenske zemlje. Letnik mojega očeta je bil ravno pravnjki za topovsko hrano. Spomladi leta 1941 je bil kot nabornik vpoklican v italijansko vojsko. Njegova prva postaja je bila v mestu Torino. Bil je razporejen v regiment alpinov italijanske kraljeve vojske in se pričel usposabljeti na gorskih havbica, za topničarja. To so bile gorske havbice kal. 75 mm, ki so bile še iz prve svetovne vojne zaplenjene Avstro-Ogrski ob njenem razpadu. Dalo se jih je razstaviti in prenašati na konjskih hrbtih ali pa vleči kot konjsko vprego. Italijanske enote so za ta namen uporabljale mule (mula je križanec med konjem - kobilo in oslom - samcem in ni sposobna razmnoževanja), ki so bolj trdožive narave in zato bolj primerne za uporabo v vojski. Kot vojak - rekrut, se je moj oče neizogibno srečal tudi z mulami. Potrebno jih je bilo hraniti, čistiti, kidati gnoj in nasploh skrbeti za te živali, ki so takrat pri nadrejenih uživale večjo pozornost in skrb, kot navaden vojak. Ko je bil na dolžnosti za to opravilo, je moral vstati ob štirih, da je mule do zajtrka nakrmil, napojil in jih ocedil. Vojakom so hrano delili iz kotlov v porcije na prostem ne glede na vremenske razmere, kjer so jo morali tudi zaužiti. Vojašnice v tistem obdobju niso imele prostorov tako imenovanih "terpezarji" (to je srbski izraz jedilnice za vojake). V tej enoti je dočakal tudi napad Nemčije na Jugoslavijo in italijansko okupacijo Ljubljanske pokrajine v mesecu aprilu 1941. Njihova enota se je takrat nahajala v gorah na meji s Francijo.

Zaradi slabih razmer in porazov nemško-italijanske vojske v severni Afriki leta 1942, je poveljstvo italijanskih čet v Italiji pripravljalo enote za popolnitev čet na tem območju. To se je obetal tudi mojemu očetu in iskal je priložnost, da bi se temu izognil, saj mu ni dišala pot preko luže.

Že takrat je imel večkrat močne bolečine v ušesu, kar se je pozneje izkazalo za kronično

vnetje srednjega ušesa in je s to težavo živel vse do svoje smrti. To svojo bolezen je poskusil vnovčiti sebi v prid. Javil se je na zdravniški pregled, kjer so vojaški zdravniki res ugotovili poškodbe srednjega ušesa, in ga poslali na tako imenovano hišno nego domov. To je bilo zgodaj poleti leta 1942, prav v času, ko so prvi zametki ljudskega odpora proti fašizmu razburkali primorski živelj. Dva meseca je preživel v krogu svojih domačih. Med tem časom je bila njegova kompanija iz Torina poslana v Afriko. Bližal se je dan vrnitve v Torin, to je bil ponedeljek. S fanti iz domače vasi, ki še niso bili vključeni v vojaško mašinerijo, se je v nedeljo popoldne želel posloviti, saj ni vedel, kaj ga čaka po vrnitvi v enoto. Odšli so peš, kakor se je takrat hodilo, na Slap in se v tamkajšnji gostilni ob vipavskem vinu malo poveselili. Nesreča je hotela, da so prav na isti večer partizani obračunali z gospodarjem gostilne in ga likvidirali. Celotna družba fantov je italijanskim vojaško-polijskim oblastem bila glavni osumljenec za usmrtitev gostilničarja. Naslednji dan zgodaj zjutraj so jih že zbudili udarci puškinih kopit karabinjerjev na vhodna vrata.

V krempljih fašistične policije, imenovane kvestura, so se znašli moj oče, njegov brat Janez, bratranec Janez ter vaščana Franc in Ivan. Vse so odpeljali v Podnanos, kjer so takrat pri Jovotu imeli postojanko. Tam so pričeli z zasliševanjem po ustaljenih metodah. Najprej zlepa, potem zgrda. Ker očitanege dejanja niso priznali, so se nad njimi kar hudo znesli. V dneh, ki so sledili, so bili so vsi tako pretepeni, da sami tudi jesti niso mogli. Kot majhne otroke jih je hranil moj oče, ki se je edini izognil pretepanju, to pa zato, ker se je tisto jutro oblekel v uniformo italijanskega vojaka in ga kot pripadnika kraljeve vojske niso preteпали.

Potem so v naslednjih dneh sestavili obtožnico in jih vse skupaj odpeljali v Rim na vojaško sodišče. S tem je bila za policijo zgodba končana, saj če so imeli osumljence, je bil zanje primer rešen. Za mojega očeta in njegovo družino pa se je življenjska zgodba šele začela. Oče je bil v zaporu do spomladi 1943. Zapori so bili v tistem času prepolni, zato si je majhno zaporniško celico za enega delil z nekim grškim polkovnikom, ki je prav tako čakal na

sojenje Z ostalo družino se v vsem tem času ni več srečal. Občasno je katerega izmed njih videl, ko so se menjevali enourni dnevni sprehodi po zaporniškem dvorišču, da bi pa lahko s k a t e r i m spregovoril, ni bilo možnosti. Ob skrbi za lastno usodo in

Moj oče kot vojak alpin na služenju vojaškega roka v Torinu leta 1941

ob zaporniški hrani, to je bil skromen obrok enkrat na dan, je čas tekkel počasi. Tudi vojaški sodni mlini so mleli kot ob pomanjkanju vode v sušnih poletnih dneh. Vseeno se je bližal dan rabsodbe in na veliko veselje vseh so bili zaradi pomanjkanja dokazov oproščeni. To takrat ni bil mačji kašelj, saj če so te na vojaškem sodišču obtožili kaznivega dejanja proti državi, si bil lahko ustreljen, v najboljšem primeru se je sodba končala s trideset let zopora.

Zopet so jih v spremstvu karabinjerjev ločeno naložili na vlak, saj jim še vedno niso zaupali; civilne osebe v en vagon, mojega očeta, kot vojaško osebo, v drugi vagon. Napoteni so bili v Zagrad pri Gradiški, kjer je bil v takratni goriški pokrajini zbirni center za mlade primorske fante, ki so bili kasneje napoteni v "bataglioni speciali". To so bile italijanske vojaške formacije brez orožja, namenjene kot delovne enote. V te enote so bili leta 1943 vključeni vsi slovenski vojaški obvezniki, katerim vojaške oblasti niso več zaupale nošenja orožja. Ta usoda je bila namenjena tudi pravkar oproščenemu očetu in njegovi družini.

Ko so se po dvodnevni vožnji bližali Gorici in so se v daljavi že videli obronki Krasa in Nanosa, se jim je neizmerno stožilo po primorski zemlji. Zaporniški tovariši v drugem vagonu so izkoristili nepazljivost karabinjerja in pretrgan platnen meh med njihovim in sosednjim vagonom ter nekje pred Gradiško

izskočili iz vagona. Neizmeren je bil občutek svobode po več kot pol leta majhne zaporniške celice in maltretiranja paznikov. S polnimi pljuči so zadihali svež zrak, ki ga je nosil veter prek Doberdoba. Zazdelo se jim je, da ga nosi vipavska burja, da diši po domači izbi, po pravkar pečenem materinem kruhu in po sveži otavi na domačem hlevu, kjer so zadnjikrat spali skoraj pred letom dni.

Potuhnilo so se ob železniški nasip in počakali, da je vlak odpeljal dalje. Potem pa čim hitreje od tod, jim je prigovarjal notranji glas. Sedaj ni čas za sanje. Prek kraških gmajn jih je potem pot pripeljala v rodno vas Manče, a le toliko, da se javijo doma, da so živi in zdravi. Kakor so jih bili domači veseli, tako se je tudi pojavila skrb, kaj se bo zgodilo. "Italijani znajo za take prekrške požgati hišo", je dejal moj stari oče svojemu sinu Janezu. No, k sreči se nič od tega ni zgodilo.

Družba je že imela vzpostavljen stik s partizani in že tisti dan so se jim priključili. Ker pa je na Primorskem takrat primanjkovalo orožja, so skoraj vse primorske fante takrat pošiljali na Dolenjsko, kjer so bile večje vojaške partizanske formacije. No, morda to ni bil edini vzrok, saj vemo, da če je vojak daleč od doma, občuti večjo pripadnost enoti, saj mu je to drugi dom. Čez dve leti so se le trije od štirih vrnili domov. Eden je v partizanih padel in dal svoje mlado življenje v boju s fašisti, ki jih je tako neizmerno sovražil vse od takrat dalje, ko so ga zverinsko pretepli.

Moj oče, ki je bil v drugem vagonu, tako do prihoda v Zagrad niti ni vedel za pobeg in je pristal v zbirnem centru za "bataglioni speciali". Tam so zbirali primorske fante in po dolgem času se je zopet srečal z nekaterimi ljudmi, ki jih je poznal in so govorili domač jezik. Od njih je zvedel za dogodke, ki so se med tem burnim časom zgodili v domačem kraju, saj je bila vsa pošta, ki je bila namenjena zapornikom, strogo cenzurirana.

Po večdnevem poležavanju in brezdelju so jih nekega jutra zbrali na postrojivnem prostoru in pričeli z razporejanjem. Moj oče

je bil dodeljen skupini, ki je bila namenjena na jug Italije. Zopet je sledila zastražena vožnja mimo Benetk, skozi Padovo, Bologno, Firenze. Kratek postanek je bil v Rimu in že je lokomotiva sopihala dalje skozi Neapelj proti jugu. Kompozicija se je ustavila v manjšem mestu Potenza, nekje v sredini škornja med Jadranskim in Tirenskim morjem, pod vrhovi Apeninov. Tam so jih čakale barake in življenje, ki je bilo vojaško organizirano. Disciplina je bila bolj na psu, saj je v zraku že dišalo po zlomu Mussolinija. Delo, ki mu je bilo dodeljeno, je bila nekaj časa pomoč v kuhinji, ker pa je bil že vojak in je poznal pravila vojaškega obnašanja, si ga je nek "capitano" vzel za "purša" (to je bil včasih častniku dodeljen vojak, ki je skrbel za vse njegove osebne potrebe). Čistil mu je škornje, hodil v trgovino, postiljal posteljo, skrbel za časopise in sploh skrbel za dobro stotnikovo počutje. Ob tem ne preveč napornem delu je moj oče pričakal konec fašizma in kapitulacijo Italije.

Treba je čimprej priti domov, je bila prva misel ob veseli novici. Ni čakal, da bi se organizirala kakšna skupina, temveč se je s še enim domačinom odpravil na postajo. Vlaki so ob razpadu države vozili neredno in brez voznega

Oče s slovenskimi prijatelji - vojaki v pričakovanju delitve hrane z menažkami v rokah (Torino, pozimi 1941-42)

reda. Zavihtela sta se na prvi tovorni vlak, ki je pripeljal mimo v smeri proti severu. To ni bila več vožnja s spremstvom, ampak vožnja, ki je postajala čedalje bolj nevarna, bolj ko se je pomikala proti severu. Na postaji v Rimu so že gospodarili Nemci. K sreči so se še vedno

bolj ukvarjali sami s seboj, kot pa s kontrolo potnikov na vlaku, kajti če so zalotili uniformiranega vojaka in povrh še Slovenca, je ta v najboljšem primeru končal v kakšnem delovnem taborišču v Nemčiji. Postala sta bolj previdna in pred nekaterimi postajami, ki so po informacijah železničarjev že bile v nemških rokah, sta iz vlaka izskočila in se v velikem loku peš izognila nevarnosti. To sta storila tudi v Mestrah pri Benetkah, ki je večje železniško križišče. Kasneje sta izvedela, da so Nemci vse tako imenovane italijanske dezertarje na tej postaji polovili. Na vsej poti sta imela srečo in zopet sta ugledala poznane obrise pokrajine na vzhodu. Še malo, in bosta na svoji zemlji. In že je lokomotiva sopihala v klanec, ki se začinja pri Trziču in se po kraškem robu vzpenja proti Trstu. V Trst ne greva, sta se spogledala. Tam so sigurno Nemci. Lahkih nog sta izskočila na Proseku in jo ubrala v smeri proti Dutovljam. Kraške gmajne so že dobivale barve, ruj se je že barval rdeče. Saj je že jesen in kmalu bo čas trgatve, sta se pogovarjala po poti in zvečer sta že bila v krogu svojih domačih.

Za Primorce je bila kapitulacija Italije nekaj posebnega. Petindvajset let zatiranja in prepoved slovenske besede je pustila grenak priokus, zato pa je bilo vzdušje ob veseli novici nepopisno. Po vaseh so igrale partizanske harmonike, in ljudje, predvsem mladina, so uživali v dolgo pričakovani svobodi. V tako vzdušje se je iz Italije v tistih dneh vrnil tudi moj oče.

Ob veselih novicah so prihajale tudi bolj zaskrbljujoče, in sicer opozorila, da Nemci že zbirajo sile, da si ponovno pokorijo Primorsko. V tistih dneh se je vrnilo veliko fantov in mož iz italijanske vojske in prostovoljno so se vključevali v na novo organizirane partizanske enote, v katere se je takoj po prihodu vključil tudi moj oče. Orožja in opreme je bilo v tistem času dovolj, saj so vsepovsod ob cesti ležale puške, ki so jih odmetavali domov vračajoči se italijanski vojaki. V pričakovanju nemškega vdora v Vipavsko dolino, so organizirali obrambo v Rebrnicah. In res so se po nekaj dneh pojavili Nemci. Pa ne kar tako. Kot izkušena vojska so vedeli, kako se tej stvari

streže. Kljub zaporam iz drevja na cesti in nekaj partizanskih strelav iz zaplenjenih italijanskih havbic, ki so bile povrh vsega še brez namerilnih naprav, so s tanki napredovali. Pehota je naredila obhod in prišli so partizanom za hrbet. Končalo se je z neorganiziranim partizanskim umikom v pobočje Nanosa in Nemci so imeli prosto pot. To so bile prve bojne izkušnje mojega očeta in verjetno tudi precejšnje večine, ki je takrat sodelovala. Spoznali so tudi, da to ni italijanska vojska, temveč izkušena armada, ki je imela takrat v rokah celo Evropo.

V naslednjih dneh so Nemci prodrli tudi na Nanos in ujeli ducat partizanov, ki so jih v opomin obesili na kostanje pred cerkvijo v Vrhpoljah in s tem pokazali, da se ne šaljijo.

V naslednjih mesecih je bil oče vključen v novo vojaško formacijo, ki se je po kapitulaciji Italije močno razmahnila. To je bil 9. korpus, katerega operativno področje je bila Primorska in Gorenjska. Na Karnicah nad Vitovljami je opravil enomesečni tečaj za vezista in bil vključen v Gregorčičevo brigado. V njeni sestavi je sodeloval pri napadih na železniško progo v Baški grapi in v dolini Soče, v napadu na Gorenjo vas, Železnike, Razdrto, Štanjel in druge sovražne postojanke. Neuspešno so napadli tudi severno vojašnico v Vipavi.

Poleti 1944 je štab korpusa odločil, da brigado pošlje v Slovensko Benečijo, da bi tudi tam vzklila iskra upora. Pot se je začela v Ledinah na Šentviški planoti, kjer je bila brigada na počitku in popolnitvi. V nočnem pohodu se je kolona spustila v dolino reke Bače in se potem strmo vzpela v nasprotni breg Baške grape. Do jutra so prišli v vas Čadrag, kjer so preko dneva počivali, zvečer pa je sledila pot dalje proti zahodu. Zopet so se po strmi stezi spustili v dolino reke Tolminke in se mimo znane cerkvice iz 1. svetovne vojne, imenovane Zajavorca, začeli vzpenjati v pobočje pod Rdečim robom. V noči brez lune so se spotikali ob korenine in kamenje, s katerim je bila posuta ozka pot, ki je vodila navkreber. Cilj nočnega pohoda je bila planina Sleme, kjer bi se brigada pripravila za prehod preko reke Soče. Do jutra so bili že na cilju. Borci so se razporedili po stajah in kuharji so zakurili pod svojimi kotli. Razposlane so bile patrolje v smeri

proti Tolminu in Vrsnemu, kajti planina je bila tik nad rojstno vasjo Goriškega slavčka. Dober streljaj daleč proti severu so se v jutranjem svitu kazali obrisi mogočnega Krna. Hip zatem je jutranje sonce obsijalo vrhove Rdečega roba in vsem je bilo jasno, zakaj ima tako ime. Skalnat rob je v zgodnjem jutru zažarel v svoji rdeči barvi in odsev svetlobe je segal prav do borcev, ki so utrujeni posedli v travo, pokrito s svežo jutranjo roso. Pogled je bil veličasten in marsikateremu borcu se je ob tem utrnila zlobna misel: "Kaj, če je to slabo znamenje?" In res so se takrat nad njimi že zbirali rdeči oblaki, ki so napovedovali bojno viхро.

Brigada je bila že drugi dan nameščena na planini Sleme, poveljstvo pa je še kar zbiralo podatke in se še ni odločilo o najprimernejši smeri za

Oče kot pripadnik delovnega bataljona (bataglioni speciali) v Potenzi leta 1943

za prehod preko Soče in dalje preko Kolovrata ali morebiti Matajurja v Benečijo.

Dobro delujoča nemško obveščevalna služba je zavohala name-ro in sklenila le-to preprečiti. Tretji dan zjutraj so se nemške kolone v bojnem razpo-

redu že vzpenjale iz smeri Tolmina. Partizanske straže so jih opazile šele, ko so bili Nemci že za streljaj oddaljeni. Počil je prvi strel iz puške, takrat pa so že zaregljali nemški šarci. Presenečeni borci so pohiteli na položaje, a se je v tistem trenutku že vsulo po njih z vrhov nad njimi, katere so Nemci že predhodno zasedli. V prvem bojnem metežu je padel komandant brigade. Poveljevanje se je zamajalo in vsak si je reševal glavo, kot je vedel in znal.

Moj oče in še nekaj borcev se je plazeč umikal v strmino po nekem jarku iz 1. svetovne vojne, tako da si je prestavljal kamenje pred seboj, kajti Nemci so jih opazili in neprestano

obstreljevali. Srečno so dosegli skalnat rob, se prekotalili preko njega in se skrili nekaj deset metrov nižje pod skalnat previs, katerega pogled je zakrival velik košat grm. V skrivališču so se poleg mojega očeta znašli še bratranec Janez iz Manč ter vaščana Franc in Stane iz vasi Lože.

Proti poldnevu je bojni metež ponehaval. Le tu in tam se je še oglasil kakšen strel iz puške. Zaslišala se je nemška govorica, kajti začeli so pregledovati bojišče. Zbirali so mrtve in ranjene borce. Prav nad njimi so bili nemški vojaki. "Ajn, cvaj, draj", so šteli in že je poletelo človeško telo mimo njih v globino. Nemca sta mrtve borce prijela za roke in noge in jih metala v prepad prav preko njihovih glav. V strahu, da jih ne odkrijejo, so se še globje potuhnili in začeli potihom moliti rožni venec. Čakali so, da se spusti noč, vendar si tudi tedaj niso upali iz skrivališča, saj so vedeli, da so postavljene zasede. Naslednji dan so opazovali pod seboj ležečo planino Kuhinjo in Nemce, ki so zbirali živino, ki se je tam pasla. Nemci so jo zaplenili in jo odgnali za svoje potrebe skupaj s pastirji v dolino. Še en dan in noč so brez vode in hrane preživeli v skrivališču. Jutro se je zbudilo v tišini, le glas ptic je oznanjal, da v bližini ni nikogar. Vedeli so, da so tokrat le za las preživeli. Previdno so zapustili skrivališče in se začeli spuščati proti Zatolminu. Niso hodili po poteh, temveč kar počez skozi grmovje. Ugledali so prve hiše in z zadnje strani potrkali na vrata, kajti želodci so se vedno bolj oglašali. Odprla jim je stara ženica in takoj vedela, kaj mora storiti. Rekla jim je, naj se poskrijejo v fižol, ki je rasel na visokih preklah za hišo in odhitela v izbo pristavljat mleko na štedilnik. V tistem trenutku so se v koloni pojavili Nemci, ki so se mimo hiše vračali v vojašnice. Zopet se je dvignil adrenalina v žilah, a so vseeno obdržali mirno kri. Počakali so na toplo mleko in veliko zagozdo koruznega kruha, ki jim ga je prinesla ženica, takoj ko je zadnji Nmec izginil za vogalom. Toplo mleko je blagodejno vplivalo na njihove želodce in posredno na razpoloženje. Ženici so se zahvalili in se odpravili dalje. Kam, se je pojavilo vprašanje. Nazaj v Trnovski gozd, tam so naše enote, so se skupno odločili. Hodili so previdno, prečkali cesto, železnico in reko Bačo, potem

Idrijco in se znašli v objemu Trnovskega gozda, ki jim je bil takrat drugi dom.

V drugi polovici leta 1944 je bil oče vključen v na novo organizirano brigado VDV (Vojska državne varnosti), ki jo je vodil kasnejši general Branko Jerkič. To je bila vojaška formacija z nalogami, ki so bolj spominjale na vojaško policijo. Po vojni so te enote preimenovali v KNOJ (Korpus narodne obrambe Jugoslavije). Ta brigada se je zadrževala v bližini štaba 9. korpusa in je med drugim opravljala tudi naloge neposrednega varovanja štaba ter druge naloge povezane z varnostjo. Nekega jesenskega jutra v Čepovanu je komandir izbral desetino borcev in jih seznanil z nalogo. Njihova naloga je bila varno pripeljati živega in zdravega nekega agenta, ki so ga pripadniki VOS-a ujeli nekje pri Čedadu. Predati bi ga morali na glavni štab slovenske partizanske vojske, ki je bil takrat v Črnomlju v Beli krajini na osvobojenem ozemlju. Dobili so vsak po kos surove govedine za na pot, se opremili z dodatnimi informacijami o smeri maršrute, sprejeli ujetnika, se pozdravili s soborci in vzeli pot pod noge. Prvi dan jih je pot vodila čez Lokve, Male Lazne, Otlico, nekje pri Colu so prečkali cesto in se napotili proti Bukovju. Zopet čez cesto Postojna - Razdrto pri Hruševju, ki je bila za partizane vedno nevarna, in dalje mimo Slavne. Večerno sonce jih je našlo v Košani. Ustavili so se v neki hiši in ponudili za večerjo meso, ki so ga imeli s seboj. Revna kot je bila, je gospodinja meso skuhala brez soli in pojedli so neslano govejo juho z mesom, ki je bilo prav tako brez okusa. Ujetniku so roke odvezali, da bi mu omogočili hranjenje. Z žlico je počasi srebal juho in se občasno ukvarjal s kosom mesa, ki mu je z juho pripadal. Poznalo se mu je, da je utrujen. Bil je slabo oblečen in obut v nizke mestne čevlje, ki niso bili primerni za tako pot. Verjetno je trpel, čeprav ni kazal bolečine. Vedel je tudi, da ga vodijo nekam daleč in da se mu tam ne bo kaj dobro godilo. Slovenščine ni obvladal, znal pa je več drugih jezikov, kar je kazalo na izobraženega človeka. V trenutku nepazljivosti spremljevalcev se je pognal proti vratom in na dvorišče. Pognali so se za njim

in ga mladih urnih nog po nekaj korakih ujeli. Od takrat dalje ga niso več pustili odvezanega. Tudi ko je spal, je imel roke zavezane. Noč so preživeli v Košani, menjajoč se na straži in počitku.

Naslednji dan jih je pot vodila skozi Juršče in dalje čez Mašun pod obronki Snežnika skozi Loško dolino proti jugu. V naslednjih dneh so prestopili pri Babnem polju hrvaško mejo in se preko Gorskega Kotorja pri kraju Brod na Kolpi zopet približali slovenskim krajem. Na poti so bili že sedmi dan. Dnevno so prehodili od 30 do 40 km in počasi so se bližali cilju. Kolpa je bila v jesenskem času precej narasla in se je ni dalo prečkati. Poiskali so mesto, kjer je vozil preko reke brod in se vkrcali na plovilo. Že so se bližali nasprotnemu bregu, ko se je njihov ujetnik zvezanih rok pognal po brodu in skočil v kalno vodo reke Kolpe, ki ga je že odnašala s seboj. Odjeknili so streli iz pušk in narasla kalna voda ga je nosila dalje. Saj zvezanih rok vseeno ni imel možnosti preživetja. Vrtinci narasle reke so se z njegovim telesom poigrali kakor z lutko iz cunj, ko potone in se zopet pojavi na površju.

Po tem dogodku je nastal problem, kaj se bo zgodilo z njimi, ko bodo prišli na štab. Ali jim bodo verjeli, da je ujetnik naredil samomor in v Kolpi utonil. Za malomarno opravljeno nalogo si takrat lahko izgubil tudi svojo glavo. Od brodarja so zahtevali pisno izjavo, da lahko priča o resničnosti dogodka in se odpravil dalje. Še isti dan so pripešačili v Črnomelj in se javili na glavnem štabu, a brez pomembnega ujetnika. Predali so spremne papirje in obrazložili vzrok, zakaj ga niso privedli. Nekako so jim verjeli. Dejstvo pa je bilo potrjeno čez nekaj dni, ko je voda upadla in so nesrečnika našli malo nižje od kraja dogodka, naplavljenega na kupu dračja na levem bregu Kolpe.

S tem je bilo za mojega očeta konec partizanjenja na Primorskem. Vsi, ki so v tej nalogi sodelovali, so bili vključeni v 3. brigado VDV, ki je delovala za potrebe glavnega štaba v takratni osvobojeni Beli krajini in se do konca vojne niso več vrnili na Primorsko.

se nadaljuje

IZ NAŠE KS

Poslovno poročilo KS za leto 2008

PRIHODKI:

- obresti	115,59	EUR
- najemnine poslov. prostor.	1.819,27	EUR
- namenska sreds. vračil telekomunik.	2.431,49	EUR
- donacije in druga sredst. za VG	3.320,64	EUR
- proračun Občine Vipava	19.902,16	EUR
- iz obč. prorač. za kulturo	2.300,00	EUR
Skupaj	29.889,15	EUR

ODHODKI:

- Vipav. glas tisk, honorar	9.109,23	EUR
- pisarniški mater., storitve	245,40	EUR
- elektr. energija	2.216,88	EUR
- komunal. storitve, vodarina	119,64	EUR
- telefon	167,67	EUR
- poštne in bančne storitve, APT	548,95	EUR
- transfer neprof. organ. in ustanovam	200,00	EUR
- transfer gospod. (fasade)	533,30	EUR
- tekoče vzdrž. stavbe in zavarovanje	5.615,40	EUR
- drugi stroški	8.705,78	EUR
- sofinanciranje zbornika o šoli	449,48	EUR
Skupaj	27.911,73	EUR

*Marija Černigoj,
tajnica KS*

Iz KS Vipava

Tudi v Vipavo je prišla pomlad in zvalila pridne krajanke na polja in vrtove.

10. marca je naša vojašnica praznovala in imela Dan odprtih vrat. Letos so ga proslavili delavno. Skupaj z Občino in KS Vipava smo organizirali veliko čistilno akcijo. Na njej je sodelovalo 250 vojakov iz celotne Slovenije in očistili so strugo Vipave, Bele in vso Vipavo do Gradišča in Mlak. Za pomoč in prijetno druženje se jim iskreno zahvaljujem.

Nekateri ste verjetno opazili, drugi pa še boste, da pred občino pripravljamo lepo novo otroško igrišče. Vanj je bilo vloženih že preko 100 ur prostovoljnega dela, kar bo izvedbo pocenilo za 2000 evrov. Tudi v soboto, 21. 3. 2009 je potekala občinska čistilna akcija. Udeležba je bila skromna, oz. je s strani krajanov skoraj ni bilo.

V kratkem bomo obnovili oz. na novo napravili javno razsvetljavo Ob Beli, na parkirišču na Cesti 18. aprila ter na Kociančičevi ulici.

Moram napisati še stavek kot odgovor na kritike, ki prihajajo name, na KS in na Občino, da naj vsak pomete najprej pred svojim pragom in nato pred drugim.

Prijetno in toplo pomlad in veselja v vaša srca ter blagoslovljene velikonočne praznike!

Boris Ličen

Nadaljevanje z izgradnjo ločenega kanalizacijskega sistema po ulicah Vipave

Občina Vipava je v mesecu februarju 2009 na Upravno enoto Ajdovščina podala vlogo za izdajo gradbenega dovoljenja za izgradnjo Vodovoda in kanalizacije po Vojkovi ulici.

V projektni dokumentaciji je obdelan kanalizacijski sistem, ki poteka od čistilne naprave proti glavni cesti, ki jo prečka na območju predvidenega novega krožišča (sedanje križišče z Vinarsko cesto in Vojkovo ulico) in se razdeli na krak proti Vinarski cesti in na krak po Vojkovi ulici.

Na Vinarski cesti je predviden nov fekalni kanal do kleti, kjer se bo spojil z že zgrajenim kanalom, ki poteka do doma krajanov na Gradišču in nov kanal za tehnološke odplake vinske kleti.

Kanalizacija po Vojkovi ulici pa bo potekala po celotni ulici do mostu čez reko Vipavo in zajema tudi celotno področje Tabora. Zaradi nižje lege Tabora je predvidena izgradnja enega črpališča fekalne kanalizacije.

Predvidevamo, da bomo gradbeno dovoljenje pridobili v tem mesecu. Prav tako bomo tudi razpis za izbiro izvajalca pripravili in objavili v tem mesecu. Občina celotne investicije ne zmore izvesti v enem proračunskem letu, zato bomo z njo nadaljevali v letu 2010.

Investicija v obnovo vodovoda in kanalizacije v Vipavi – ulice Vojana Reharja, Kreljeva, Glavni trg, Ul. Gradnikove brigade, Cesta 18. aprila in del Vojkove je zaključena

Konec avgusta 2007 so se v Vipavi pričela pripravljalna dela, v septembru pa že izvedba investicije Vodovod in kanalizacija v Vipavi – ulice Vojana Reharja (odcep Kreljeva), Glavni trg, Ulica Gradnikove brigade, Cesta 18. aprila in del Vojkove ulice.

Po projektih, ki jih je pripravila Projektiva d.o.o. Nova Gorica, je bilo za navedeno investicijo v aprilu 2007 pridobljeno gradbeno dovoljenje. Po izvedbi javnega razpisa z zbiranjem ponudb, je bila 9. julija 2007 podpisana pogodba z izbranim izvajalcem Marc gradbeno podjetje d.o.o. iz Ajdovščine.

Po pogodbenem terminskem planu bi se dela morala zaključit že aprila 2008. Zaradi nekoliko povečanega obsega del in zahteve po kvalitetni izvedbi, tudi na račun roka, so se dela potegnila tja do konca leta 2008.

Pogodbena vrednost del z davkom je znašala 1.194.145 EUR. . Na osnovi potrjenih ponudb za dodatna dela je bil podpisan aneks v višini 271.317,00 EUR. Predmet aneksa so manj ali več dela, v višini 12.236,46 EUR in dodatna ali spremenjena dela, v višini 259.080,44 EUR. Dodatna ali spremenjena dela se nanašajo na izgradnjo betonske meteorne kanalizacije in betonskih jaškov, izgradnje razbremenilnikov, rušenje greznic, ureditve zgornjega ustroja Ulice Vojana Reharja, ureditve Kreljeve ulice, stroškov predstavitev plinovoda in stroškov dodatnega asfaltiranja na območju vojaških blokov na Gradnikovi ulici.

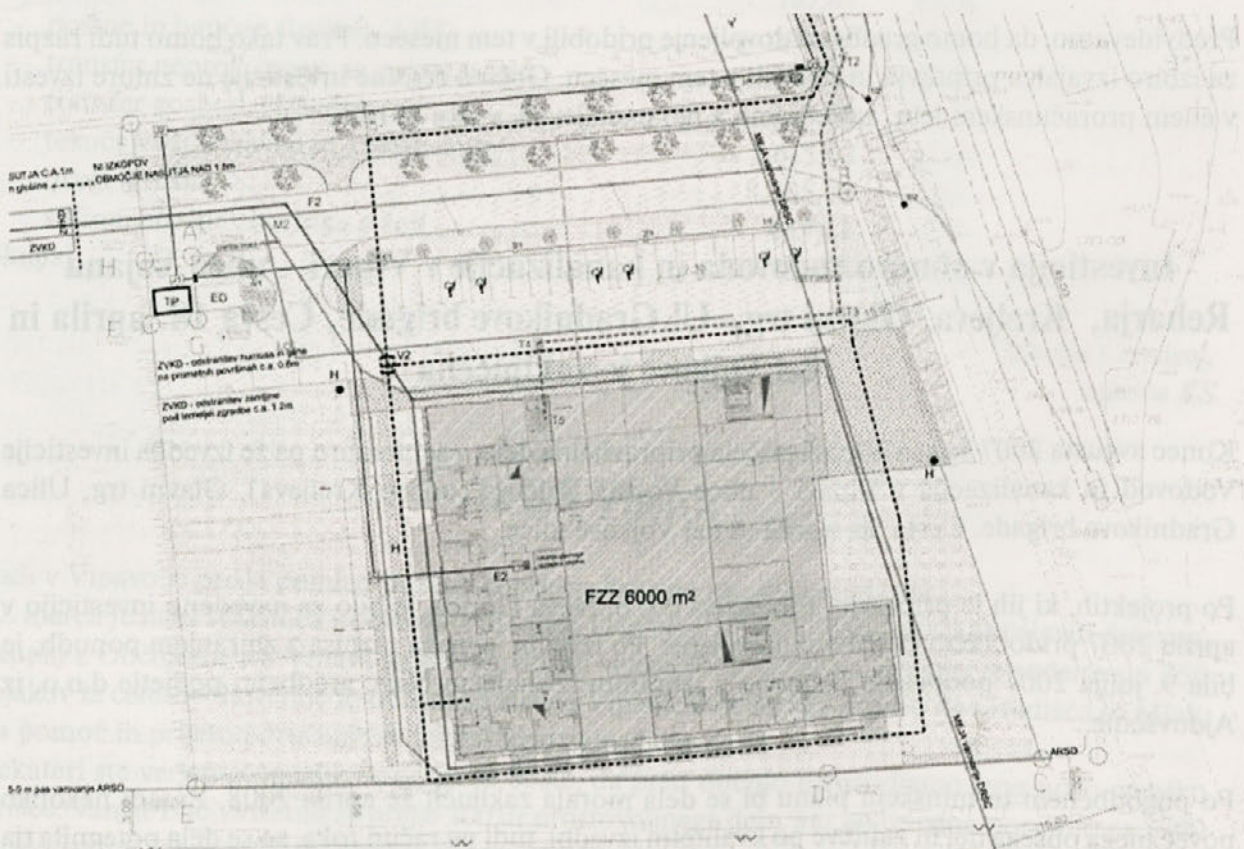
Z investicijo se je obstoječa mešana kanalizacija nadomestila z ločenimi kanali za meteorno in fekalno kanalizacijo. Postavljenih je bilo 1.532 m meteornih kanalov in 1.564 m fekalnih kanalov.

Pri končnem pregledu izvedenih del so bile ugotovljene pomankljivosti, ki jih je izvajalec dolžan odpraviti. Odprava nekaterih pomankljivosti, kot npr. setev trave, je še v teku.

Krajanom Vipave se zahvaljujemo za razumevanje pri vseh nevšečnostih, ki jih je prinesla ta investicija pri izvedbi (prekopane ceste, zapore, oviran promet, ovirani vhodi do stanovanjskih objektov, otežkočen dostop do objektov, prašenje) in za konstruktiven pristop k reševanju težav.

Ob domu starejših občanov bo Občina uredila dostopno cesto s komunalno infrastrukturo in nov drevored v Lanthierjevi osi

V Vipavskem glasu iz meseca oktobra leta 2007 smo vas obvestili, da je Občinski svet na izredni seji 27. septembra sprejel sklep, da se strinja z namero ponudnika Pristan d.o.o. za opravljanje storitve institucionalnega varstva starejših občanov. Sklep je bil priloga k dokumentaciji, ki jo je

moral ponudnik priložiti prijavi na razpis ministrstva za pridobitev koncesije. Hkrati je občinski svet podprl prizadevanja, da se v primeru pridobitve koncesije v Vipavi ustanovi in zgradi dom za starejše občane kot javni zavod, v katerega bi občina kot svoj vložek dala zemljišče. Zaradi vrste zahtev, ki jih mora izpolnjevati tak dom (med njimi velikost zunanjih površin), lokacija takrat še ni bila opredeljena.

Danes je lokacija znana (ob Škofijski gimnaziji) in z izvedbo nasutja so se pripravljala dela že končala. Po informacijah investitorja se bo gradnja doma pričela aprila 2009.

Občina Vipava ima za potrebe izgradnje dostopne poti in komunalne infrastrukture v občinskem proračunu predvidenih 200.000,00 EUR.

Po določitvi lokacije doma smo s projektanti sodelovali pri izdelavi idejnih rešitev ureditve območja. Na osnovi zgodovinskih zapisov se domneva, da je tako imenovana Lanthierjeva os potekala od dvorca skozi park preko ceste do reke Vipave. V tem trenutku se je nakazala možnost, da se oživi to os in predvidi izgradnja sprehajalne pešpoti z novim drevoredom ob sedanji ograji Škofijske gimnazije proti reki Vipavi. Ta ideja je sedaj vkomponirana v načrte in zato bo nova dostopna cesta do doma in zemljišč pod bodočim domom zamaknjena za celo širino proti JV (gasilskemu domu). Zaradi nove dostopne poti bo v drevoredu, ki je kulturni spomenik, potrebno odstraniti dve stari lipi in eno, zasajeno pred nekaj leti.

Z deli smo že začeli. Zaradi sočasne izvedbe platoja je Občina Vipava podjetju Primorje d.d. naročila nasutje nove dostopne poti. Podjetje Isan d.o.o. pa je izdelalo PGD/PZI dokumentacijo za celotno komunalno infrastrukturo. Pred nami so sedaj sestanki z lastniki gospodarske infrastrukture (elektro, telefon, plin), priprava razpisa in izbira izvajalca del.

Na zadnji seji Občinskega sveta je bil sprejet sklep, da se zemljišče, potrebno za postavitve nove transformatorske postaje, ne proda, ampak se Elektro Primorski da samo stavbno pravico.

*Božidar Lavrenčič,
svetovalec župana*

IZ TIC-a

Sejem Turizem in prosti čas 2009

Od 22. do 25. januarja 2009, Gospodarsko razstavišče Ljubljana

TIC Vipava v sodelovanju s TIC-em Ajdovščina je na sejmu predstavljala Vipavsko dolino z njenimi naravnimi in kulturnimi znamenitostmi, vinom in kulinariko. Predstavili smo se v okviru Smaragdne poti, ki poteka vse od Bovca preko Idrije do Vipave. Obiskovalcem je bilo na voljo veliko število informacijskih prospektov, kjer so dobili informacije o organiziranih pohodih ter tudi namige za izlete, kolesarjenje in pohodništvo. Sejem je trajal 4 dni, in sicer od četrтка, 22. januarja 2009, do nedelje, 25. januarja 2009.

Program predstavitve Vipavske doline:

Četrtek, 22. januar

V četrtek smo predstavili kamp Vrhpolje, ki je dom letošnje Vinske kraljice Slovenije – Karoline Kobal ter Zavod za šport Ajdovščina, ki skrbi za kamp Police v Ajdovščini. V sklopu ponudbe kampov in možnosti kampiranja na Vipavskem, smo obiskovalcem podali informacije tudi o možnosti kolesarjenja, plezanja, pohodništva in o naravnih vrednotah (planota Nanos, izvir reke Vipave, izvir Hublja...). Naša stojnica je bila dobro obiskana, saj so Petričevi s Slapa ponujali svoja odlična vina.

Petek, 23. januar

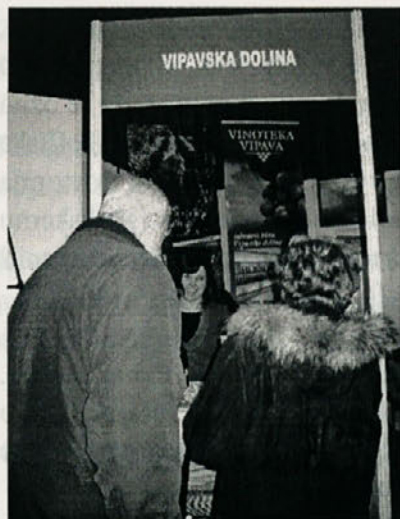
V petek smo Vipavsko dolino predstavljali predvsem skozi vinsko in kulinarčno ponudbo. Gostje so lahko pokusili Nanoški sir iz Vipave 1894 d.d. ter degustirali vina iz vinske kleti Jamšek (Manče) in Trta (Planina).

Borut Trbižan iz vinske kleti Trta je pripravil delavnico z naslovom: Spoznajte Vipavsko dolino skozi barve, vonje in okuse klarnice, pinele in zelena, s katero smo seznanili in podučili obiskovalce o vipavskih avtohtonih sortah.

Predstavnici vinske kleti Petrič s Slapa

Dogajanja na stojnici Vipavske doline

Zadnji sejmski dan se nam je pridružil kamnosek Mitjan Šen iz Ajdovščine, ki je gostom pripravil manjšo razstavo kamnoseških izdelkov in orodja, ki ga uporablja pri svojem delu. V popoldanskem času so nastopili predstavniki društva Teodozij in privabljali obiskovalce sejma k ogledu Rimskega spektakla v Vipavski dolini. Vipavsko vinsko cesto je zastopal mladi vinar Marko Jamšek iz Manč.

Menimo, da je bilo sodelovanje s TIC-em Ajdovščina uspešno, saj je bila stojnica Vipavske doline dobro obiskana. Mnogo

Predstavniki Kulturno-izobraževalnega društva Teodozij v družbi vinske kraljice Slovenije 2009 - Karoline Kobal

Sobota, 24. januar

V soboto je potekala predstavitev športno-rekreativne ponudbe Zavoda za šport Ajdovščina in Fitnes centra Pulsus. Organizatorji Njoki festivala in gostje iz tujine so predstavili disciplino LACROSS.

Veliko pozornost so pritegnili štirje predstavniki Kulturno-izobraževalnega društva Teodozij iz Vrhopolja, ki so obiskovalce obveščali o Rinskem spektaklu v Vipavski dolini, ki bo 20. junija 2009. Na sejmu se nam je pridružila tudi vinska klet Tomažič iz Vrhopolja in gostom ponujala svoja vina.

Predstavnika vinske kleti Tomažič iz Vrhopolja

obiskovalcev je iskalo namige za posamične in skupinske izlete, informacije o Vipavski vinski cesti, ponudnikih nastanitvenih in prehrabnenih gostinskih obratov, osmičarjih in podobno. Vedno več je zanimanja za aktivno preživljanje prostega časa, kot so plezanje, kolesarjenje in pohodništvo. Vipavska dolina je pravi raj za športnike in rekreativce, saj s svojim milim podnebjem dopušča rekreacijo na prostem preko celega leta. Vedno več je povpraševanja tudi po organiziranih pohodih in vinsko-kulinaričnih dogodkih. Upamo, da bo letošnja turistična sezona uspešna, obenem vas vabimo, da nas obiščete drugo leto na sejmu TIP 2010!

Sejem v Salzburgu

Med 20. in 22. februarjem 2009 je v Salzburgu potekal mednarodni turistični sejem »Ferien«, kjer je Slovenija nastopila kot partnerska država. Sejma smo se udeležili tudi predstavniki Turistično informacijskega centra Vipava, ki smo skupaj z vinsko kraljico Slovenije, Karolino Kobal, zgornje vipavskimi vinarji ter restavracijo Vipavski hram dodobra približali in predstavili vino ter kulinariko avstrijskemu turističnemu trgu.

Slovenska turistična organizacija je na prvi sejmski dan pripravila tiskovno konferenco, katere smo se udeležili tudi mi. Novinarji so lahko poizkusili vipavsko joto, vipavski pršut ter Nanoški sir.

Pestra je bila ponudba vipavskih vin, saj so lahko izbirali med pinelo 2007 in rosejem 2007 iz vinske kleti Guerila, med merlotom 2004 in zelenom 2007 iz vinske kleti Krapež ter vini iz vinske kleti Vipava 1894 d.d.

Po končani tiskovni konferenci je sledila pogostitev predstavnikov turističnih agencij in tour operatorjev pretežno iz Avstrije. Število letih je bilo okrog 200. V tem delu je restavracija Vipavski hram pripravila izvrstne domače raviole ter za sladico orehove štruklje s

karamelom. Kulinarično ponudbo so dopolnjevala vina iz vinske kleti Krapež, Guerila in Vipava 1894 d.d.

Zahvaljujemo se vsem, ki so bili prisotni in ki so pripomogli k uspešni predstavitvi Zgornje Vipavske doline kot zanimivega in raznolikega turističnega območja. Predvsem zahvala restavraciji Vipavski hram za izvrstno domačo vipavsko kulinariko, vinski kleti Krapež iz Vrhpolja, vinski kleti Guerila in Vinski kleti Vipava 1894 d.d. za vrhunska vina, ter vinski

kraljici Slovenije, Karolini Kobal, ki je zavzeto predstavljala Vipavski vinorodni okoliš. Poleg tega iskrena hvala tudi vinski kleti Nafa iz Vrhpolja ter vinski kleti Sutor iz Podrage za vina, ki smo jih podarili avstrijskim novinarjem.

Zavedamo se, da so tovrstni nastopi za razvoj Vipavske doline kot turistične destinacije izjemnega pomena, zato si v bodoče želimo še več predstavitev doma in v tujini.

Predstavitev Vipavske doline v Leobnu, Avstrija

V petek, 20. in soboto, 21. marca 2009, je Slovenska turistična organizacija z avstrijskim predstavnštvom v mestu Leoben v Avstriji organizirala slovenske dneve v nakupovalnem središču LCS (Leoben city shopping), ki je v središču starega mestnega jedra. Dogodka se je udeležilo preko 20 ponudnikov turističnih storitev iz vse Slovenije ter vinarji posameznih območij. Dogodek so popestrili svetovni prvak v diatonični harmoniki Denis Novato, domači ansambel iz Begunj, folklorna skupina Vinko Korže iz Cirkovc in pihalni orkester Kostanjevica z Dolenjske.

Vipavsko dolino je predstavljal Turistično informacijski center Vipava, ki je obiskovalce seznanjal o lepotah, ki jih ta dolina ponuja. Večji poudarek je bil na promociji prireditev, ki niso zanimive le na lokalni in državni

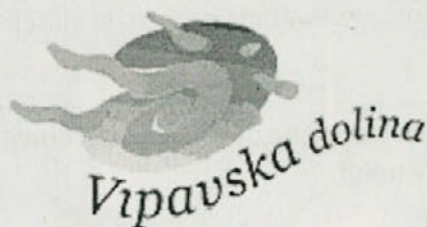

ravni, temveč tudi za goste iz bližnjih držav. Predstavitve sta se udeležila tudi vinski kleti Guerila iz Planine in Sončni škol iz Šmarij, ki sta s svojimi odličnimi vini avstrijskim gostom predstavila kakovost vipavskih vin. Degustirali so lahko rose 2007 in pinelo 2007 iz vinske kleti Guerila ter rebulo 2007 in modri pinot 2006 iz vinske kleti Sončni škol. Ljubitelji vin so lahko poizkusili še Guerila Roma (bela zvrst) in sauvignon Sončni škol.

Obiskovalci so se navduševali tudi nad vipavskim pršutom, za katerega je skrbel Tine Žgur iz restavracije Vipavski hram.

*Maja Hladnik,
TIC Vipava*

Igor Sapač:
Zgornja Vipavska dolina - Gradovi in dvorci

Knjiga opisuje vse gradove, dvore in dvorce v Zgornji Vipavski dolini. Predstavljena je bila na sedežu TIC-a v Vipavi.

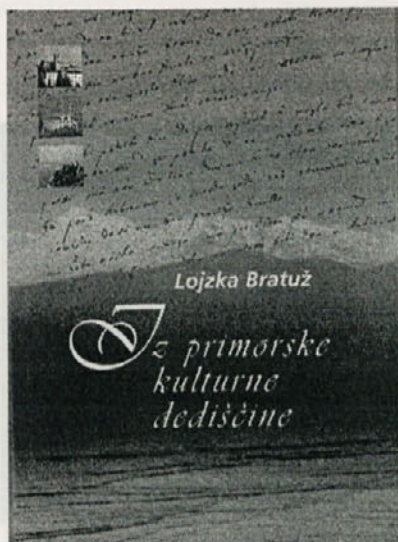
Prodajamo jo v Centru za razvoj podeželja in turizma TRG Vipava, TIC Vipava.

05 368 70 40 e-mail: trg.vipava@siol.net

Lojzka Bratuž: Iz primorske kulturne dediščine

V zadnji knjigi goriške znanstvenice Lojzke Bratuž so zbrani razprave, eseji in priložnostni članki, ki so nastajali v zadnjih letih v zelo različnih okoliščinah.

Besedila so bila najprej objavljena v Koledarjih Goriške Mohorjeve družbe (4), v tržaški reviji Mladika, v Goriškem letniku, tj. publikaciji Goriškega muzeja, v Kranjskem zborniku, v Primorskih srečanjih (2), razpravi o Joži Lavrenčiču in furlanskem pesniku Celsu Macorju sta nastali kot spremna beseda v knjižni izdaji del omenjenih avtorjev. Sledijo prispevki z različnih simpozijev. V Rimu, kjer predstavljajo pomembne osebnosti iz slovenske cerkvene zgodovine, je Lojzka Bratuž sodelovala z razpravo o Andreju Karlinu in njegovih potopisnih besedilih, na simpoziju o Petru Pavlu Glavarju pa je predstavila korespondenco z Mihaelom Attensom, prvim goriškim nadškofom. Simpozij o Ivanu Trinku je bil leta 2006

v Čedadu, isto leto Gregorčičev simpozij v Kobaridu. V zborniku so objavljeni tudi prispevki avtorice na Slovenskem slovenističnem kongresu. Ob poimenovanju šole v Sesljanu po Karlu Štreklju je nastala obsežna razprava, v kateri podrobno predstavlja različna področja njegovega dela; zadnji prispevek v knjigi pa je slavnostni govor ob slovenskem kulturnem prazniku v Novi Gorici 2008, to je v Trubarjevem letu. S tem se knjiga zaokrožuje, saj na začetku navaja, da je "izšla v Trubarjevem letu 2008".

Tako raznoliko besedilo v zborniku je smiselno in vsebinsko povezano. Razprave so razporejene tako, da si obravnavani kulturni dogodki in pojavi sledijo v časovnem zaporedju. Knjiga je vsebinsko pomembna, saj so v njej zbrana nekatera nova dognanja, še zanimivejša za branje pa zato, ker avtorica ob vsej znanstveni zanesljivosti in znanstvenemu aparatu ne skriva svojega pozitivnega osebnega odnosa do predstavljenih osebnosti in dogodkov. Spoznavamo jih tako, kot bi stopili v njihovo delavnico, osvetljuje jih skozi biografije, korespondenco in druge osebne vire, pokaže jih v njihovi človečnosti v medčloveških odnosih.

Franko Žerjal je bil pri opremljanju knjige zelo domiseln. S fotografijami, barvami in črkami na ovitku je upodobil zemljepisni, družbeni in duhovni prostor iz vsebine knjige. Prikupna sinja barva morja in neba pomeni odprtost v daljave in širjave duha, fotografije Stare Gore nad Čedadom, Kostanjevice med Gorico in Novo Gorico ter Devinskega gradu pa označujejo prostorske okoliščine zbranih razprav. Z enako "naslikano" črko I na ovitku obeh knjig, tj. *Iz goriške preteklosti* in *Iz primorske kulturne dediščine* je obe deli likovno povezal.

Knjigo je vredno brati, ker poleg posredovanja znanja prebujajo samozavest in ponos nad preteklostjo. Šele ob takšnih spoznanjih in občutkih postaja preteklost dediščina, ki nam kaj pomeni.

Marija Mercina

* * *

Nova pekarna Kukaj v Vipavi

V Vipavi smo dobili novo pekarno KUKAJ, ki je bila odprta 1. februarja 2009 v prostorih stanovanjske hiše na Glavnem trgu št. 4. V njej lahko kupimo kruh, krofe, rogljičke, pizze, burek in pečeno meso kebab.

Pekarna je odprta ob delovnikih od 6^h do 21^h, ob nedeljah pa od 6^h do 13^h. Gotovo bo s to dejavnostjo Vipava pridobila na novi ponudbi prehrane in popestrila živahnost na Glavnem trgu. Lastnik dejavnosti je Murad Qoti s. p.

IZ ŠGV

Iz Škofijske gimnazije

Vsak letni čas seveda prinaša svoje prijetnosti in slabosti, nič novega ni to, pa vendar se mi zdi, da se nič ne ponavljam, ko vedno spomladi ugotavljam, kako razigrano postane vse okoli mene - seveda tudi, in predvsem, dijaki. Kako bi jim zamerili, kajne?

Ampak, ker smo že vsi navajeni, da enkrat pride pomlad, znamo tudi ravnati v teh okoliščinah, da dijaki vseeno malce "pomigajo" - z mislimi in telesom. No, s telesom so precej pomigali na zimskem športnem dnevu (28. 1. 2009), ko smo se, pod budnim očesom naših športnikov, v kolikor toliko sončnem vremenu, odpeljali na tri kraje: smučarji v Zoncolan, plavalci v Portorož in drsalci v Piancavallo. In seveda uživali!

Letos smo slovenski kulturni praznik obeležili na nekoliko drugačen način. Vsi smo si lahko ogledali monodramo igralca Gregorja Čušina in se po njej še pogovorili z avtorjem. Bila je posebna izkušnja.

GREGOR ČUŠIN: PEŠEC

Ste se že kdaj vprašali, s kakšnim prevoznim sredstvom se vozite po avtocesti? Tisti, ki že imajo vozniški izpit, z avtomobili, malo mlajši (pa tudi starejši) z motorji, nekateri z avtomobili, kolesi, drugi pa kar peš.

Kaj pa, če avtocesta predstavlja naše življenje? Večina ljudi bi bila mnenja, da v današnjem hitrem tempu življenja večino časa vozi po prehitevalnem pasu, veliko ljudi pa preprosto krši pravila. Če citiram g. Gregorja Čušina, ki je na Prešernov dan na naši šoli predstavljal svojo monodramo Pešec, bi lahko o kršenju pravil rekli nekako takole: »In ko država poviša kazni za prekrške, večkrat rečemo: To bomo plačeval '! Nihče pa ne pomisli in reče: Bomo delali pa manj prekrškov.« V tej drami je predstavljenih veliko temeljnih resnic o življenju, kot npr. to, da se od Mojzesovih časov ljudje nismo čisto nič spremenili. Vidimo zgolj sebe, vrtimo se okrog svojega popka, hočemo dobro samo sebi, odgovornosti za drugega pa nismo pripravljeni sprejeti.

Je komedija o velikih pešcih zgodovine. Predstavlja zgodbo o človeku in njegovih prevoznih sredstvih, cestah, poteh ter njegovemu srečevanju z zapovedmi (ne samo božjimi - tudi predpisi so zapovedi!) in prepovedmi.

In kdo je glavni Pešec v tej komediji? Mogoče Mojzes, ki je šel po suhem čez morje, mogoče Jezus, ki je celo hodil po morju, ali Pavel, ki je oznanjal peš. Eden izmed pešcev je tudi vsak izmed nas, ki bi moral počasi, ne po prehitevalnem pasu, spoznavati druge, jim pomagati, ne pa sebično misliti le nase.

Osebnost mi je bila komedija zelo všeč in mislim, da se je lahko vsak gledalec našel vsaj v eni izmed zgodb, ki se prepletajo v tej igri.

Nina Meziniec, 2. c

Dva dni po kulturnem prazniku smo se še kar kulturno udeleževali, no, čisto vsi ne, verjetno pa skoraj vsi. Ogle dati si je bilo namreč mogoče gledališko-glasbeno predstavo Sračje leto, v vipavskem Kulturnem domu.

Pravzaprav ne maram preveč muzikalov in njim podobnih predstav. Kar pa je po svoje čudno, saj mi je gledališče zelo blizu, glasba pa tudi in to skoraj vseh vrst. Zakaj torej? O tem že dolgo premišlujem in na to vprašanje ne znam prav dobro odgovoriti ne sebi ne tistim, ki vedo, da sem

ljubiteljica glasbe in gledališča in me zato ob moji izjavi začudeno pogledajo. Mogoče je razlog v tem, da povsod pričakujem popolnost in iluzorno je pričakovati, da bo ansambel nekega gledališča premogel same odlične igralce, ki so hkrati še pevski solisti. Kljub temu in sebi navkljub pa moram priznati, da me vsake toliko vseeno kakšna predstava preseneti in zaradi prepričljivosti in neposrednosti ne kompliciram preveč, če se igralcu ali igralki ne posreči kakšen ton. Tako je bilo z muzikalom Goslač na strehi v izvedbi Mestnega gledališča ljubljanskega, tako je bilo tudi s spevoigro Sračje

leto, ki so jo za nas odigrali in odpeli solisti ajdovske glasbene šole pod vodstvom Jerice Rudolf. Med tema dvema predstavama je sicer pomembna razlika: v Ljubljani so igralci peli, v Vipavi so pevci igrali. In vsaj mene čisto potegnili v svoj svet.

Spevoigro Sračje leto je profesorica solopetja Jerica Rudolf zasnovala ob 50-letnici Glasbene šole Vinka Vodopivca Ajdovščina, na osnovi življenja in dela velikega primorskega skladatelja, po katerem glasbena šola nosi ime. Ob skladbah, ki jih ljubitelji zborovskega petja dobro poznamo, je pred nas postavila vipavsko vasico. Skozi vse štiri letne čase, ob burji, žgočem soncu in lepi, zlati jeseni, obdarjeni z zreliimi grozdi, pripravljenimi na »bYndimo«, pred nami zaživijo fantovske podoknice, dekliško kramljanje na vasi, vsakdanji opravki, prvi koraki v širni svet ... Zaživi svet, ki ga je živel Vinko Vodopivec, svet iz pripovedi naših starih staršev. Pristno in neposredno, dobro odigrano in zelo lepo odpeto.

Včasih največ dosežemo s preprostostjo. S preprostimi, po domače zavitimi besedami, ki nas spomnijo, da živimo v od Boga obdarjeni dolini. Težko popišem ganjenost, in tega me ni sram priznati, ob sozvočju pevskih solistov in sestavov ali ob besedah ene od vaških deklet v igri: »Ma pugljYdte, kYku jY lejpa ta naša dulina!« Ganjeni in ponosni smo bili tudi profesorji in delavci naše šole, ko smo na odru šteli naše zdajšnje ter nekdanje dijakinje in dijake - našteli smo skoraj polovico vseh nastopajočih! - in seveda veseli, da je v njih toliko ljubezni do petja in do ustvarjanja.

Bojana Kompara

Da nam profesorjem (in še zlasti dijakom ob spremljanju profesorjev) ne bi postalo delo monotono in 'dolgočasno', so se nekateri izmed nas odpravili na t. i. izmenjalni teden v Želimlje, k nam pa so prišli želimeljski profesorji - v tem krogu za fiziko, kemijo in športno vzgojo. Izmenjavo pa je opravilo tudi pet dijakov.

VTISI ŠGVJEVSKIH PROFESORJEV O ŽELIMELJSKI GIMNAZIJI

Sebastjan Mozetič

Kje naj začnem z vtisi o gimnaziji v Želimljah? Vtisov je veliko in dobro bi bilo, da jih nekako urejeno napišem. Ob prihodu v učilnico fizike mi je bilo kmalu jasno, da je to učilnica profesorja, ki fiziko poučuje prek eksperimentov in demonstracij. Vse na svojem mestu in hkrati pri roki. Zelo moderno opremljena.

Na prvem zajtrku sem se spoznal s celotnim vodstvom zavoda. Zelo prijetna družba za prišleka, ki je potreben pomoči in potrpežljivega ponavljanja raznih napotkov in nasvetov čez cel teden bivanja. Bilo mi je zelo všeč, da se med kosilom in večerjo pomešajo vsi: dijaki, profesorji, vzgojitelji in vodstvo šole ter se pogovarjajo o tem in onem.

Vtisi učnih ur pa so zelo pisani. Disciplina je res na zelo visoki ravni. Med urami je tolikšna tišina, da predavatelju ni potrebno dvigniti glasu. V primeru povišanega šuma je pomagala že "metoda ostrega pogleda". Priznati pa moram, da nisem imel najboljših povratnih informacij o dojemanju snovi. Kljub temu sem poskusil snov predstaviti na "moj", dokaj matematično-teoretični način. Upam, da so vsi preživeli in niso zaradi mene zasovražili fizike.

Marija Slavec

Z veseljem sem sprejela izziv za izmenjavo profesorjev z želimeljske gimnazije. V zasnežene Želimlje sem prišla v torek in se veselila pouka v novih okoliščinah. Fizikalna učilnica, ki smo jo uporabili za prvo uro kemije, me je očarala s svojo praktičnostjo, veliko tablo in pa platnom za projekcijo. Dijaki pa so me presenetili s svojo pridnostjo in zbranostjo pri pouku. Pri nas v Vipavi smo navajeni na glasen zvonec, ki oznani konec ali začetek ure, zato sem nekaterim kratila odmor, ker sem preslišala zvonec. Seveda sem pa zato včasih tudi malo zamudila, ker na začetku še nisem osvojila labirinta učilnic in mi je kar nekaj časa vzelo iskanje učilnice. Hvaležna sem vsem dijakom in profesorjem v zbornici za pomoč in lepo vzdušje. Upam tudi, da sem v predstavitvi naše šole uspela prikazati malo vzdušja Škofijske gimnazije Vipava in seveda navdušenja nad kemijo.

Daniel Sušnik

Veseli sem bil, ko je prišel teden zamenjave. Spoznal bom od znotraj, kako zglada šola mojih otrok. Počutil sem se zelo dobro. Profesorji so me prijazno sprejeli, dijaki pa so se hoteli izkazati in so zavzeto sodelovali pri športnih urah. Zamenjava je bila pozitivna. Videl sem, kako se dela drugje. Dobil sem nove ideje, ki jih bom uporabil pri svojem pouku. Po drugi strani pa sem ugotovil, da v Vipavi kar dobro delamo pri ŠVZ.

Seveda so morali zamenjati okolje tudi naši dijaki, tako da so profesorjem (ali oni njim) sledili v Želimlje tudi nekateri naši nadebudni drugoletniki. Zamenjale so jih tri najstniške glave z želimeljske gimnazije, ki so zasedle njihove stole na naši šoli. Obojestransko, če čisto na splošno povzamem, so bili oboji nad izmenjavami navdušeni.

Samo odsek iz dnevnika naše dijakinje, ki je preživela teden dni v Želimljah:

»Ko smo sedeč na kovčkih čakali na prevoz, smo obžalovali, da nas je naša razvada, da prespimo sobotno jutro, odvrnila od še enega želimeljskega šolskega dne. Mogoče sem preveč kritizirala, mogoče sem preveč tečnarila, ampak roko na srce, izkušnja je bila enkratna. Nepozabna. Spoznati toliko novih ljudi, novih karakterjev, ki te vsak na svoj način nasmejejo, primerjati šolski sistem, navade profesorjev in učencev pri pouku z našimi razvadami. Izmenjava te, ne da bi se trudil, notranje obogati. Ponovila bi vse. Ponovno in še bolj ponovno J«

Kristi Hodak

V t.i. akvariju je razstavljala svoje slike na temo ljubezni naša vsestransko aktivna dijakinja Maja Vatovec.

Naši dijaki seveda tudi pridno tekmujejo. Andreja Bratovš iz 3. a bo tekmovala iz znanja angleškega jezika na državnem tekmovanju (28. 3. 2009, Ljubljana); na državno tekmovanje iz zgodovine gredo konec marca trije dijaki (Eva Šabec, Robert Gašperut in Klemen Božič); državnega tekmovanja iz italijanščine so se v Ljubljani (14. 3.) udeležili naslednji dijaki: Kristina Budin, Urška Pušnar, Katja Vendramin, Ivana Kobal, Ajda Gracia Golob); na ŠGV je 13. 3. 2009 potekalo tudi regijsko tekmovanje; organiziral ga je prof. Sebastjan Mozetič; med nadebudnimi kemiki bo kar osem dijakov in dijakinj predstavljalo našo šolo na državnem tekmovanju; Marjana Lapajne je na literarnem natečaju videmske pokrajine »Glas Ženske« osvojila prvo nagrado, naša že uveljavljena pisateljica Ivana Kobal pa priznanje, obenem pa je Ivana tudi letos bila med najboljšimi literarnega natečaja založbe Smart-teamt, ki ji bo izdala že drugo knjigo.

Velik uspeh je konec lanskega šolskega leta dosegla naša letošnja maturantka Lara Likar, ko je zmagala na likovnem natečaju Development Youth Prize in za nagrado letos v začetku marca potovala v Zambijo. Njeno pot je spremljala tudi ekipa slovenske televizije, ki je delček njene poti pokazala pri Odmevih v torek 10. marca. Da je njena poti res »odmevala« priča tudi čestitka, ki jo je Lara prejela od evropske poslanke dr. Romane Jordan Cizelj.

Eden pomembnejših dogodkov v letošnjem šolskem letu pa je gotovo projektni dan Med sanjami in resničnostjo, ki je potekal na ŠGV v sredo, 18. 3. 2009. Organizirala sta ga Urša Doblehar, vzgojiteljica v dijaškem domu, in g. Bogdan Vidmar, svetovalni delavec.

Dijaki, profesorji in gostje smo se zbrali v lično pripravljene telovadnici, posedli kar po tleh in prisluhnili Kristi Hodak in Črtu Hareju, ki sta nas popeljala skozi uvodne misli ravnatelja ŠGV, g. Anžela in g. Princesa, župana občine Vipava. Sledili smo izjemni interpretaciji pesmi Lifehouse, ki jo je pripravila skupina naših dijakov - skozi igro, skozi gibe, ki so se resnično nagovarjali človekovo dušo in srce, so nas popeljali v "resničnost" projektne dne, v problem zasvojenosti. Tega je v širše ozadje vpela ga. Zdenka Zalokar Divjak s svojim predavanjem, ki ga je začela z Einsteinovo mislijo: »Največje čustvo, ki smo ga zmožni, je doživetje skrivnosti. Kdor se več ne more čuditi in spoštovati, je duševno že mrtev ...« Res je, najhujši sovražnik sodobnega časa, ki se ga bojimo tako starši kot vzgojitelji, je gotovo dolgčas - v tekmi z njim pa premagujemo sami sebe in pogosto tudi naše otroke, ki se vrtijo v začaranem krogu nepotrebnih potreb. Strinjam se s predavateljico, da je potrebno le zavedanje, da otroci, sploh pa mladi ljudje, potrebujejo le t. i. zastonjsko

navzočnost - navzočnost odraslega, ki ne "zahteva" neprestano nečesa v zameno za svojo prisotnost.

Dekliški pevski zbor je zaključil uvod. Podali smo se delavnicam nasproti.

Na šoli se je odvijalo 19 delavnic (dve sta zaradi bolezni odpadli), in sicer vse na temo preprečevanja zasvojenosti. Razdeljene so bile v štiri sklope: "trde droge", "alkohol", "nekemične zasvojenosti" in "zdrav način življenja". V prvem sklopu so dijaki lahko poslušali pričevanja zdravljenih odvisnikov, na ogled pa je bila tudi razstavo slik heroinske odvisnice. V "alkoholnem" sklopu so sodelovali policisti, društvo anonimnih alkoholikov in vinska kraljica Karolina Kobal, ki je naša bivša dijakinja in je ŠGV-jevce poučevala o kulturi pitja. Nekemične odvisnosti so najmanj prepoznavne, a ravno tako pogoste in problematične, sploh v sodobnosti, v dobi

telefonov, računalnikov, medmrežja. Zdrav način življenja je seveda v ustvarjalnosti, zato je bil tako tudi poimenovan zadnji sklop delavnic, v katerih so se dijaki likovno, glasbeno, sociološko-retorično in športno udeleževali – ter nas na koncu tudi razveselili s svojimi izdelki. Delavnice, ki so trajale eno uro in trideset minut (kar je bilo po mnenju večine veliko premalo) so vodili zunanji sodelavci, pa tudi profesorji s ŠGV. Po malici in tiskovni konferenci je sledila končna prireditev, na kateri so se z geslom ali mottom delavnice predstavile. Izkazalo se je, da so dijaki uživali, saj so občinstvo presenečali z

izvirnimi slogani, likovnimi izdelki, pesmimi v "rap-stilu", sploh ker sta glasbeni del zaključne zgodbe vodila raperja Murat in Jose (pa tudi svojo glasbeno pot sta predstavila v eni izmed delavnic). Navdušenje nad zamislijo projektnega dne in samo izvedbo pa so v svojih kratkih poročilih podali tudi zunanji sodelavci, ki se s problematiko zasvojenosti ukvarjajo v različnih oblikah, in se zavedajo, kako pomembna je predvsem preventiva in pa poznavanje problematike, saj je za mnoge "nesreče" in napačne odločitve kriva prav nevednost ali napačna informiranost – pa čeprav smo v dobi naprednih tehnologij.

Maja Dakskobler, dijakinja 4. letnika, je (za novinarsko konferenco) zapisala naslednjo izjavo: Današnji dan se mi zdi za nas zelo pomemben, pa ne samo zato, ker danes nimamo pouka, ampak tudi zato, ker se mi zdi izvajanje preventive o zasvojenosti in odvisnosti med mladimi še kako pomembna. Vesela sem, da se je šola odločila projektni dan posvetiti ravno tej temi, saj smo se tudi sami že soočili s to tematiko. Rada bi poudarila, da se mi zdi način izvajanja projektnega dne, torej delavnice, zelo dober. Po mojem mnenju je učinkovitejši od nekega suhoparnega predavanja in podajanja nekih podatkov, ki jih vsi dobro poznamo. Vsi vemo, da droga oz. druge stvari, ki lahko pripeljejo do zasvojenosti, škodi. Poznamo veliko vzrokov za zasvojenost in ogromno posledic, ki zasvojenosti sledijo. Vendar kljub temu veliko mladih še vedno posega po različnih drogah, alkoholu, veliko jih presedi cele dneve za računalnikom ali pred mobitelom. Prav zaradi tega se mi zdi ta osebni stik, ki so ga danes lahko mnogi dijaki doživeli, saj so lahko poslušali osebne zgodbe različnih zasvojenec, zelo pomemben. Najverjetneje se je stvar marsikoga tudi čustveno dotaknila, kar se mi zopet zdi zelo pomembno, saj ti na ta način odpre različna vprašanja, mogoče v tebi ustvari nek dvom, (ali bi ali ne bi poskusil), katerega najverjetneje pri nekem suhoparnem predavanju ne bi doživeli.

Tina Štefin, dijakinja 1. letnika, je sodelovala v delavnici Pot iz droge: »O svoji kruti narkomanski poti nam je spregovorila zdravljena odvisnica Jana. Vprašanja so kar kapljala, vendar je bilo časa premalo, da bi nam na vsa odgovorila.

Jana je zapadla v krizo pri petnajstih letih, bila je praktično še otrok, ko je segla po drogah. Mediji zadnje čase veliko poročajo o grozotah narkomanskega življenja, a vsak človek ima svojo predstavo o narkomanih. Zdi se mi, da se vsi zavedamo, kako tragične zgodbe so v ozadju medijskih poročil, po drugi strani pa se nam zdi, da je vse to daleč proč, se nas ne tiče povsem in zato si težko resnično predstavljamo, s kakšnimi težavami se srečujejo ti ljudje. Janina zgodba je v meni sprožila razmišljanje o sebi, o mojih ciljih, pa tudi o tem, ali sem dovolj močna, da se bom uspela izogniti robu. Ob poslušanju njene zgodbe sem se večkrat zgrozila in nekajkrat sem bila tudi ganjena, predvsem ko sem poslušala, kako se Jana sramuje svojih dejanj iz preteklosti in upa, da nas je njena zgodba s svojo nazornostjo odvrnila od te poti. Menim, da si ljudje ne smemo zatiskati oči pred odvisnostjo, saj se mi zdi to pereč problem 21. stoletja.«

Zbrala, zapisala in uredila Irena Krapš Vodopivec

Zimski meseci na vipavski osnovni šoli

Ob sestavljanju letnega poročila se spomnimo prijetnih dogodkov preteklega leta. Generacija lanskih devetošolcev se je že privadila na dijaško življenje. Včasih nas še pozdravijo in prav veseli smo, če se pohvalijo, da jim gre v srednjih šolah dobro.

Ugotavljamo tudi, da čas hitro teče, da dolgih zimskih večerov s pogovori, pravljičami in zgodbami v mirnem zavetju toplih domov ni več. So le ure med enim in drugim dnevom, med eno in drugo dejavnostjo. Žal.

November, december in januar so v osnovni šoli intenzivni »tekmovalni meseci«, saj se vrstijo tekmovanja za Cankarjevo priznanje in tekmovanja iz znanja angleščine, zgodovine, kemije. Za vsako se je treba pripraviti in na vsakem je treba imeti tudi nekaj sreče. Morda je ta še najpomembnejša pri angleščini, saj so kriteriji zelo različni od leta do leta. Merilo za zlato priznanje niso dosežene točke, ampak je število zlatih priznanj odvisno od števila tekmovalcev. In če učenec v spisu uporabi prezahtevno stavčno strukturo, ki je v osnovni šoli ne učimo, ni dobro, ker mu točke lahko odbijejo. Komisija pa ima že po pravilu vedno prav, ker je pač državna komisija in »vrhovni razsodnik«. Pa naj bo, saj so cilji osnovne šole vse kaj drugega kot število zlatih priznanj. Tematika za tekmovanje iz znanja zgodovine je bila za osnovnošolce zahtevna. Čas Ilirskih provinc je bil kratek, pomemben predvsem za prebujanje narodne zavesti in pomena slovenščine ter daje za domovinsko in domoljubno vzgojo dobre iztočnice, za tekmovanje pa ga je težko približati in razložiti učencem.

V začetku decembra smo zvrhano napolnili zabojnik s starim papirjem. Žal je bil zabojnik odkrit in je bil po počitnicah v njem tudi drug odpadni material. Ločevanje starega papirja od razbitega stekla in kosov ometa ni bilo možno. V prihodnje bomo akcije zbiranja starega papirja izvedli samo v nekaj dneh med tednom.

December je mineval tudi v pripravah na praznike, ki jih v naši šoli pričnemo z eko-sejmom. Prav vsi učenci so pripravili izdelke za prodajo, devetošolci tudi voščilnice in koledarje z vipavskimi motivi. Sejem smo letos organizirali v popoldanskem času in velja, da »sejem bil je živ«, saj so se učenci potrudili in prodali večino izdelkov, proti koncu dogajanja jih tudi ponudili s popustom ali kot dobitke ne srečelovu. Za pravo vzdušje sta poskrbela mlada harmonikarja.

V tem času smo tudi zaključili Unicefovo humanitarno akcijo Posvoji punčko in reši otroka. Upam, da bo osemnajst punčk, prodane darilne vrečke, voščilnice in lončeni Eskimčki rešilo precej otrok pred nalezljivimi otroškimi boleznimi.

V vipavskem kulturnem domu so praznično vzdušje ustvarili Tamburjaši in njihovi gostje iz Varaždina.

Učenci prvega triletja so si ogledali lutkovno predstavo, šestošolci so se mrzlega jutra odpeljali v ljubljansko Mladinsko gledališče. Dekleta so v istem tednu tekmovala v nogometu in se uvrstila na področno tekmovanje. Dečki nogometaši so sodelovali na mednarodnem malonogometnem turnirju v Gračanici v Bosni in Hercegovini. Z dobro igro so navdušili občinstvo in osvojili pokal ter priznanje za »fair play«.

Planinci so tekmovali na odlično pripravljenem državnem tekmovanju Mladina in gore v Podnanosu.

Mladim klekljaricam ob prijetnih zvokih »klekeljnov« in klepetu minevajo popoldanske ure, ko skrbno izdelujejo nežne čipke. Vsako leto nestrpnost pričakujemo razstave njihovih izdelkov.

Januarja so se naši učenci pomerili z vrstniki v veleslalomu, trenirali in igrali košarko, šli na športne dni. Vse to ob pouku, ki je zaradi zaključka ocenjevalnega obdobja zahteval precej zbranosti in delavnosti.

Februar je tretješolcem minil zelo hitro, saj so bili pet dni na plavalnem tečaju. Smučarji so se v zimski šoli v naravi na Rogli naužili zimskih radosti; v Vipavi smo vpisovali bodoče prvošolce. V Vipavi, na Gočah, v Podnanosu in Vrhpolju smo tudi pripravili proslave ob kulturnem prazniku,

zaplesali za valentinovo, preganjali zimo s kurenti in z vojaki čistili obrežje Bele in področje Mlak. Sedaj učence preveva pomladni nemir, nekoliko starejši govorimo o pomladanski utrujenosti, vsi skupaj pa se iz dneva v dan učimo, napredujemo. Jutri bo nov dan, z novimi nalogami, novimi izzivi in novimi spodbudami. In verjamem, da bo vsak opravil delo po svojih najboljših močeh.

Alenka N. Bizjak, ravnateljica

Eko sejem 2008 bil je živ

V četrtek, 18.12.2008 je na OŠ Draga Bajca Vipava v popoldanskem času potekal Eko sejem. Sejem je bil dobro obiskan. Na stojnicah so se s svojimi izdelki predstavili učenci naše šole od 1. do 9. razreda. Niso manjkale sladke dobrote, lepi izdelki, ki so jih učenci izdelali predvsem iz naravnih materialov s svojimi razredniki ali sami. Na Eko sejem smo povabili tudi starše in sorodnike učencev pa tudi ostale krajanje Vipave. Veliko se jih je odzvalo našemu vabilu. Skupaj smo zbrali 1275, 45 €.

Vzdušje na tržnici sta s svojima harmonikama popestrila učenca Tjaš Božič in Andraž Sorta. Zbrani denar je namenjen za humanitarne namene. 200 € bomo nakazali Oddelku za onkologijo in hematologijo na Pediatrični kliniki UKC Ljubljana, ki bodo zbrana sredstva namenili za nakup mikroskopa z digitalno kamero in zaslonom za odkrivanje levkemije pri otrocih. Del denarja bo verjetno poslan na Slonokoščeno obalo misijonarju Ivanu Bajcu za potrebe šole v

območju, kjer deluje, ostalo pa ostane v šolskem skladu za potrebe socialno šibkejših učencev.

Hvala vsem sodelujočim in vsem, ki ste nas obiskali. V mesecu oktobru smo se udeležili tudi humanitarne akcije Podarimo igračo in nasmeh. Družba Petrol in RK Slovenije sta v mesecu oktobru združila svoja prizadevanja v humanitarnem projektu Podarimo igračo in nasmeh, saj smo igrače nosili na Petrolov bencinski servis. Igrače, ki smo jih podarili, so namenjene otrokom v Sloveniji, na Hrvaškem, v Bosni in Hercegovini, Srbiji in Črni gori. Akcija je potekala do 30. novembra, s podelitvijo igrač izbranim prejemnikom pa se je zaključila v mesecu decembru.

Hvala vsem, ki ste darovali svoje igrače in s tem osrečili svoje vrstnike.

*Marija Mikuž Papež,
vodja Eko sejma in humanitarne organizacije*

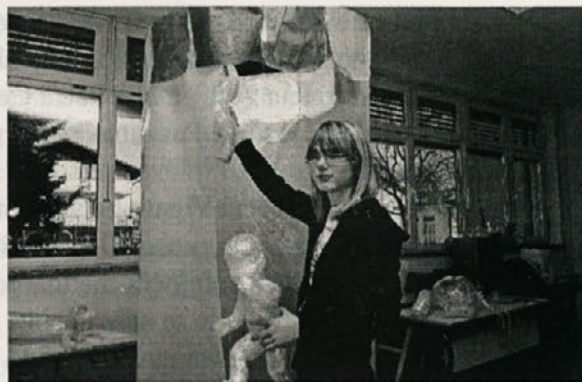
Instalacija Mali cirkusanti je navdušila komisijo

Udeležila sem se Mednarodne kiparske kolonije mladih Črnomelj 2009. Organiziral jo je Zavod za izobraževanje in kulturo Črnomelj v sodelovanju z Osnovno šolo Loka Črnomelj.

Ne njej je tri dni od 18. do 20. februarja 2009 ustvarjalo 50 nadarjenih likovnikov, starih od 12 do 15 let iz vse Slovenije, Avstrije, Italije, Madžarske, Hrvaške in Srbije.

Ob letošnjem evropskem letu ustvarjalnosti in inovativnosti smo pod vodstvom mentorjev ustvarjali

na temo z naslovom Nemogoče je mogoče. Ustvarjali smo v šestih kiparskih delavnicah: keramika, relief v mavcu, relief v lesu, siporeks, instalacije in mobilni.

Sama sem sodelovala v delavnici instalacije – umeščanje likovnih del v prostor. Moja mentorica je bila Natalija Orlič iz OŠ Mirana Jarca Črnomelj. Pomagala mi je pri snovanju mojega izdelka. Ustvarila sem male cirkusante, ki so navdušili komisijo. Sestavljali so jo: akademska kiparja Jože Vrščaj, Dirk Heij in akademski slikar Robert Lozar. Prejela sem priznanje za najboljši izdelek v delavnici instalacije.

To priznanje me je seveda navdušilo. Polna prijetnih vtisov in občutkov sem se vračala iz Črnomlja s starši domov. Ne samo priznanje na kiparski koloniji, tudi gostoljubje gostiteljev v prijetni kmečki domačiji v Lokvah me je napolnilo z zadovoljstvom in srečo. Tam sem skupaj s sošolko Anjo Ličen iz Vipave preživela tri prečudovite dni v družinskem krogu naših gostiteljev.

Damjana Vraničar, ravnateljica OŠ Loka Črnomelj, Irena Bohte, vodja izobraževanja na Zavodu za izobraževanje in kulturo v Črnomlju, Jožef Vrščaj, akademski kipar in vodja strokovne komisije, in nagrajenka delavnice instalacije, Vanesa Bolčina.

*Vanesa Bolčina, 9.b
OŠ Draga Bajca, Vipava*

Na šoli tudi klekljamo

Klekljanje na Vipavskem nima močnih korenin in širša javnost živi v prepričanju, da se tradicija in ročne spretnosti ne morejo kosati s sodobnimi mediji. Naj vas potolažim, da v vaših krajih ni čisto tako, da se mladi vedno bolj zanimajo za ohranjanje kulturne dediščine. Ni jim odveč, da se ob popoldnevih zbirajo v učilnici, kjer vsak ob svoji blazini strpno in počasi spremlja svoj napredek. Prvič so se osnovnošolke srečale s klekljanjem meseca maja 2004, takrat so pod vodstvom učiteljice Anke Jamšek poskusile izdelati svoje prve čipke. Z naslednjim šolskim letom (2004/2005) pa se je tudi uradno odprl oddelek Čipkarske šole Idrija v Vipavi. Vpisalo se je 24 učenki, ki so dvakrat tedensko klekljale pod vodstvom učiteljice Metke Fortuna.

V šolskem letu 2005/2006 sem prevzela oddelek, število učenk se je podvojilo in namesto dva dni v tednu, se je klekljanje razširilo na štiri dni. Izvedli smo šolsko tekmovanje, na državnem tekmovanju pa se je Larisa Fabjan povzpela na zmagovalni oder, kjer je v kategoriji »ris z notranjim in zunanji postavki« dosegla drugo mesto.

Tudi v naslednjem šolskem letu je število učenk in učencev naraščalo. S tistimi najvztrajnejšimi, ki so Čipkarsko šolo obiskovale že tretje leto, smo se prvič srečale s tehniko klekljanja. V naslednjem

šolskem letu pa smo pod vodstvom Irme Gnezda praktičnemu znanju dodale še domiselne vzorce. Uspešno opravljeno šolsko tekmovanje je učenkam omogočilo udeležbo na državnem tekmovanju. Med najuspešnejšimi leta 2007 je bila Petra Česen, ki je zasedla tretje mesto v kategoriji »mizice«, v naslednjem letu pa je Ana Pervanja prvič posegla po zlatu, v kategoriji »ris z notranjimi in zunanji postavki.«

V petih letih je postal oddelek Vipava največji med vsemi enajstimi oddelki Čipkarske šole Idrija, saj se je število učencev povzpelo preko 80. Izdelki naših učenk so postavljeni na ogled v stalni razstavi Čipkarske šole v Idriji in v potujočih mednarodnih razstavah, na katere so občasno k sodelovanju povabljene tudi učenke. Tako so se naše učenke že udeležile nekajdnevnega izleta v Francijo in bodo spomladi odpotovale na Madžarsko, kjer bodo skupaj z ostalimi predstavljale Čipkarsko šolo. Tako kot dosedaj, si tudi v prihodnosti želimo čim več lepih čipk, ki jih bomo postavili na ogled v šolski avli ob koncu šolskega leta, in vas ob tej priložnosti vabim, da si ogledate mojstrovine naših učenk in učencev. Lepo vabljeni.

Katarina Lampe

IZ CIRIUS-a

Vipavci zopet osvojili olimpijska odličja

Svetovne igre Specialne olimpiade predstavljajo največje srečanje specialnih olimpijcev vsega sveta. Na tokratnih igrah, ki so se v Idahu odvijale od 6.-13. februarja, je tekmovalo okoli dva tisoč petsto športnikov iz več kot sto držav. Pomerili so se v sedmih športih: alpskem smučanju, smučarskem teku, krpljanju, deskanju, umetnostnem in hitrostnem drsanju ter talnem hokeju.

Iz naše male doline sta se v ekipo uvrstila kar dva tekmovalca, Lea Kranjc iz Ajdovščine, ki se šola v CIRIUS Vipava in Matej Žgavec s Cola, ki dela v VDC Ajdovščina-Vipava. Spremljala ju je športna mentorica Tanja Princes. Že na skupnih pripravah, ki so potekale najprej v Vipavi, nato pa v Črni na Koroškem, so tekmovalci pokazali veliko mero fizične pripravljenosti in motiviranosti.

Lea čaka na medaljo

Lea Kranjc, vesela medalje

Za slovensko ekipo, ki naj bi na igre odpotovala v torek, 3. februarja 2009, se je potovanje pričelo z manjšo smolo, saj je bil zaradi obilnega sneženja let odpovedan in prestavljen na naslednji dan. Potem je vse potekalo brez težav. Do Idaha smo sicer zamenjali kar štiri letala, a na cilj smo prispeli zadovoljni in optimistično razpoloženi.

Pred otvoritvijo so ekipe tradicionalno nekaj dni gostovale pri ameriških družinah ter tako spoznavale njihov način življenja. Slovenska ekipa je gostovala v Sun Valleyu, prestižni gorski dolini, kjer imajo svoje domove in vile največje svetovne zvezde - Arnold Schwarzenegger, Bruce Willis, Demi Moore in drugi. Ogledali smo si najzanimivejše kraje, se družili z delegacijami, ki so bile nastanjene tam in se privajali na časovno razliko osmih ur.

Na otvoritveni slovesnosti v soboto je zagorel olimpijski ogenj, ki so ga prižgali v grški Olimpiji in je potoval več kot 60 tisoč kilometrov do Boiseja. Športniki so uživali v mešanici plesa in glasbe ter vizualnih efektov.

Naslednji dan so se pričela tekmovanja. Alpsko smučanje je potekalo na Bogus Basin Mountain na 2.000 metrih višine. Prvi dan je vedno namenjen preverjanju, ali so tekmovalci prijavljeni na ustrezen težavnostni nivo in glede na to razvrščeni na ustrezne proge- lažja, srednja in težja proga. Za Mateja je bila ustrezna težka proga, za Leo pa lažja. V ponedeljek so bile na vrsti kvalifikacije v veleslalomu, prvi obračun za medalje pa je bil v sredo. Tekmovalni sistem Specialne olimpiade je edinstven po tem, da tekmovalce razvršča v skupine po spolu, starosti in sposobnostih. V posamezni skupini se tako med seboj pomeri od 3 in 8 športnikov in vsak ima možnost zmagati, saj so njihove sposobnosti dokaj izenačene. Tekmovalci so se pomerili v superG, veleslalomu in slalomu.

Alpske smučarje na Bogus Basin Mountain je večino dni spremljalo lepo vreme, kar je še polepšalo lepe občutke ob nabiranju medalj. Matej je osvojil komplet medalj, zlato v superG, srebrno v veleslalomu in bronasto v slalomu, Lea pa srebrni v superG in slalomu in bronasto medaljo v veleslalomu. Tradicijo uspešnih nastopov je delegacija iz Slovenije ponovila, saj so naši smučarji, smučarji tekači in krpljarji skupno osvojili kar 27 medalj, kar je v primerjavi z zadnjimi dosežki iz Nagana številčno za dve medalji manj, število zlatih medalj pa vse dosedanje dosežke presega.

Tekmovalci so pokazali veliko mero pripravljenosti ter se srčno borili. Organizatorji so jim poleg tekmovanj omogočili zabavo in druženje s tekmovalci iz drugih držav v olimpijskem mestu in možnost preventivnih zdravstvenih pregledov v zdravstvenem programu HAP, ki že vrsto let služi kot preventivna zdravstvena svetovalnica za vse športnike Specialne olimpiade.

Slovenska ekipa je bila zaradi svoje uradne obleke zelo prepoznavna tako v ZDA kot tudi po vrnitvi na domačih tleh. Na ljubljanskem letališču so slovenske tekmovalce z glasbo in transparenti pričakali njihovi domači trenerji, sošolci in sodelavci ter starši in prijatelji. Čestitk in solz sreče ni manjkalo, zbranim pa sta čestitala tudi sekretar Zveze za šport invalidov Slovenije-Paraolimpijski komite Igor Malič in mariborski župan Franc Kangler. Za tekmovalce so v njihovih krajih pripravili vesele sprejeme. Največji odmev po tokratnih zimskih igrah pa je dosegel Matej Žgavec, saj so ga na Valu 202 v konkurenci mariborskega župana Franca Kanglerja, dobitnika Bloudkove nagrade Jožeta Okorna, dobitnice srebrne medalje Tine Maze in Večerove prireditve Bobu bob poslušalci in spletni glasovalci proglasili za Valovo ime tedna.

Spomin na lepe in zanimive doživljaje še ni ugasnil, temveč bo še dolgo ostal v nas. Za podporo pri naši udeležbi in športnih uspehih se udeleženci iz CIRIUS-a zahvaljujemo sponzorjem:

Ljubljanske mlekarne; Mercator Ljubljana; Surina Vojko, Ilirska Bistrica; Občina Ajdovščina, župan; Nova KBM, anonimni darovalec R.S.; Obrtna zbornica, Vidić Edo - Gipro Ljubljana; DUKA Vipava; Fructal Ajdovščina; Klet Vipava; Mlinotest Ajdovščina.

*Tanja Princes,
CIRIUS Vipava*

IZ OTROŠKEGA VRTCA

Vrtec Vipava

Vsi smo otroci enega sonca

Da, res je! Eno sonce greje ves svet, ki je tako raznolik: lep, bogat, prijazen, zanimiv, miroljuben, radodaren, pravičen... vendar povsod ni tako, nekje je tudi reven, nedostopen, poln grozot, nesoglasja in nestrpnosti.

Vsi smo otroci enega sonca je bil naslov projekta, katerega vsebino smo odkrivali, raziskovali in spoznavali v Otroškem vrtcu Vipava. Zanimalo nas je namreč življenje Eskimov, črncev, Indijancev in Kitajcev.

Marsikdo bo prvi hip obstal in rekel, češ, kaj pa se lahko tako majhni otroci o tem pogovarjajo, ker jim je ta vsebina precej oddaljena in odmaknjena. Vendar se motimo. Otroci v starosti od treh do šest let so bili zelo radovedni in zainteresirani za spoznavanje "drugega" sveta. Odvijalo se je veliko dejavnosti, v vsaki skupini seveda take, ki so ustrezale sposobnostim in psihofizični zmogljivosti otrok.

V najmlajši starostni skupini, ki je bila vključena v projekt, so pokukali v svet Kitajske. Opazovali so knjige, enciklopedije, globus in se ob njih pogovarjali. Tamkajšnje prebivalce so opazovali in primerjali z nami. Še najbolj pa je bilo zanimivo jesti riž s palčkami, poslušati nekatere kitajske pravljice ter sodelovati pri izdelovanju kitajske hiše.

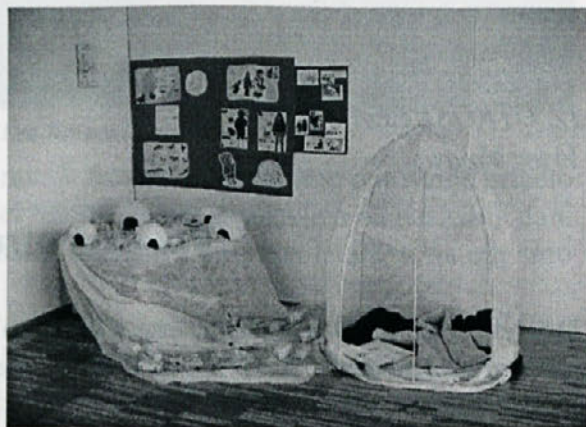

Indijanci so še bolj pritegnili otroke k sodelovanju, ko so izdelali pravi indijanski šotor in nato še vsak svojega majhnega. Izrezovali so perja in naredili perjanice ter z njimi tudi zaplesali. Hodnik pa je krasil zanimiv plakat, ki nam je razkril veliko zanimivosti o življenju Indijancev.

Eskime oziroma prebivalce polarnih krajev so otroci spoznavali iz enciklopedij in pravljič. Igrali so se v igluju in vsak si je iz odpadnega materiala naredil tudi svojega majhnega. Oblikovali in gubali so sani. Zanimivo pa je bilo tudi lovljenje rib skozi odprtino v ledu, ki

je bila sicer papirnata škatla in tudi ribe so bile iz papirja. Spoznali so tudi, katere so še druge živali iz mrzlih krajev...

Skupino Medvedki pa so zanimali črnci in tako so obenem spoznavali kar celotno njihovo domovino Afriko. Izdelali so pravi zemljevid s posameznimi značilnostmi. Preizkusili so se v igranju na črnske instrumente, vživljali v njihovo glasbo in zgradili črnsko prebivališče oziroma njihov dom. Pritegnile so jih tudi afriške živali, ki so jih modelirali iz slanega testa.

Zaključek oziroma vrhunec naših udejstvanj in vseh dejavnosti na temo: Vsi smo otroci enega sonca pa je bila razstava v naši telovadnici, kjer je vsaka skupina predstavila "svoje ljudstvo" in vse, kar je na to vsebino izdelovala, spoznavala, raziskovala. Razstavo so si lahko ogledali naši straši skupaj z otroki, ki so sodelovali pri tem projektu, pa tudi ostali.

Posebno zanimiva pa je bila predstavitev spoznanj o posameznih ljudstvih, ki so jo skupine posredovale druga drugi.

Otroci so se pri večini dejavnosti pokazali za vedoželjne, radovedne pa tudi raziskovalne. Pogovori o spoznavanju, sprejemanju in razumevanju drugačnosti, ki je prisotna tudi med nami, je vsekakor dobro izhodišče za strpnost in boljše sprejemanje drug drugega. Vsakega posameznika sprejemamo takega, kot je, če je potrebno, mu pomagamo po najboljših močeh, oziroma poskrbimo za njegovo dobro počutje, sprejetost, rast in vsestranski razvoj.

Naš projekt s to vsebino je bil uvod oziroma priprava na plesno prireditev z naslovom Pesmi in plesi ljudstev sveta, ki smo jo že tudi izvedli, in sicer v šolski telovadnici 12. marca 2009.

*Magda Ambrožič,
vzgojiteljica, Otroški vrtec Vipava*

Otroci čistili okolico vrta

V soboto, 21. marca, je potekala čistilna akcija v okviru projekta Turistične zveze Slovenije. Starše in otroke sva s pomočnico seznanili o poteku akcije Očistimo svoj kraj. Kljub mrzlemu sobotnemu dopoldnevu se je pred vrtcem zbralo 15 otrok iz skupine Ribic. Naš cilj je bil, da očistimo in pobereмо čimveč odpadkov v okolici našega vrta in da otroci začutijo, da lahko prav vsak, ne glede na starost, pripomore k temu, da je lepše bivati v

prijetnem in čistem okolju. Otroci so kljub vetru uživali in med seboj prav tekmovali, kdo bo pobral več odpadkov. V dobri uri in pol smo nabrali tri velike vreče odpadkov in jih skupaj odnesli v kontejner. Otroci so uživali in menim, da je zelo dobrodošlo, da se otroci seznanijo že v predšolskem obdobju, da lahko tudi oni nekaj naredijo za lepšo in čistejšo okolico našega vrta.

*Ingrid Šelj,
vzgojiteljica*

Vrtec Vrhpolje

Pust krivih ust

V skupini Zajčkov iz Vrhpolja je bilo v zadnjih dveh tednih pravo pustno vzdušje. Preko različnih dejavnosti so otroci odkrivali pomen pusta in spoznali pustne običaje. Tipične slovenske maškare so spoznali preko fotografij in pogovorov. Posladkali smo se z miškami, ki smo jih pripravili sami. Tudi našo igralnico smo pustno pripravili - okrasili smo jo z baloni, barvnimi verigami in veselimi klovni, ki so jih otroci izdelali sami.

Pravo pustno rajanje smo imeli na pusta, ko smo rajali v maskah. Klovni, princesi, krokodil, spider man, telebajsek Po, pikipolonici, mušnica, zajček, miška, dalmatinec, metulj in vzgojiteljice miške smo se predstavili na pustni modni reviji. Nato pa smo v pustnem sprevedu veselo zakorakali po vasi in se tako predstavili vaščanom, ki so bili zelo prijazni in nas obdarili s sladkarijami.

Pust in maskare so se poslovile in le upamo lahko, da smo pregnali letošnjo dolgo zimo.

V Vrhpolju že nestrpno čakamo pomladi in prvih toplih sončnih žarkov.

*Mateja Mikuž Kete in Ida Krapež,
vzgojiteljici*

IZ DRUŠTEV

Vipavski tamburaši malo naokoli

V nedeljo, 11.01.2009, smo Vipavski tamburaši polepšali bogoslužje v cerkvi sv. Andreja na Gočah. Skupaj z mešanim pevskim zborom smo zapeli in zaigrali božične pesmi. Kljub temu, da nas je zeblo v prste, smo odigrali tako kot je treba, domačini pa so nas v zahvalo pogostili s toplim čajem in sladkimi dobrotami. Popoldne pa smo se skupaj s pevskim zborom župnije sv. Štefana v Vipavi

odpravili gostovat v Frančiškansko cerkev v Ljubljano. Na povabilo g. Miša Freliha smo popestrili božično sv. mašo. Naše melodije so se prelivale po akustični cerkvi in ljudje so bili navdušeni. Pevski glasovi so zadoneli pod vodstvom Martine Vrčon in ob orgelski spremljavi Nadje Bratina po celi cerkvi in se skladno ujeli z našimi tamburicami. Vzdušje na velikem pevskem koru je bilo zelo sproščeno. Ljudje so pogledovali na kor, ampak slišali so samo prelepe melodije božičnih pesmi v priredbah Neže Žgur ... Po maši smo še zadovoljno pokramljali in se sladkali s poticami.

Za nami je bila naporna nedelja, ampak olepšana z mnogimi dogodki, ki so se nam zgodili.

Na sv. Štefana pa smo sodelovali tudi pri Božični zgodbi v Bovcu. Društvo Ars že vrsto let pripravlja kulturne prireditve, med katere je sodil tudi letošnji Božični dogodek. Pred cerkvijo sv. Urha smo se zbrali 26. 12. 2008 ob 18^h. Mešani pevski zbor iz Žage je začel z božično pesmijo. Izbrano petje številnega zbora je lepo pripravilo naša srca na začetek igrane zgodbe, ki je predstavljala Marijo in Jožefa. Oba sta morala sprejeti odločitev o nadaljevanju svojega življenja in obema je bil v pomoč nagovor angela, Božjega poslanca. Veseli, da se je njuna življenjska odločitev ujemala z Božjo voljo, smo odšli proti kulturnemu domu. V nadaljevanju prireditve smo se zboru pridružili še tamburaši. Skupaj smo ustvarili prijetno božično vzdušje. Igra se je nadaljevala z Jezusovim rojstvom in prihodom sv. treh kraljev. Dramski vodje so poskrbeli, da je bil božični dogodek vključen v današnji čas. Otrok in mladostnika so zaupali svetim trem kraljem svoje skrbi. Vsak je, od teh modrih z vzhoda, ki so iskali modrost pri Novorojenem, prejel odgovor na svoje vprašanje. Kulturno prireditev je spremljalo veliko število ljudi in verjamem, da je prav vsak lahko dobil nekaj, kar je

tem prazničnim dnevom dalo vsebino, jih napolnilo s tistim pravim razpoloženjem veselega srca. Božični dogodek, dočakanje Jezusovega, Božjega rojstva je edino pravo veselje, ki napolni božične dni.

V soboto, 7. 3. 2009, pa smo se udeležili še regijskega srečanja tamburaških skupin in orkestrrov v Lendavi. Na srečanju je sodelovalo sedem tamburaških orkestrrov, med njimi smo bili tudi vsi trije orkestri Vipavskih tamburašev. Organizatorji so povabili tudi dva gosta. Prvi je bil madžarska skupina Lepi dečki, drugi pa hrvaška skupina Biser Medimurja.

Revijo je spremljal mag. Damir Zajec, ki je na koncu vsaki vodji podal strokovno mnenje. KD Vipavski tamburaši smo se zelo dobro odrezali, še posebej pa velja pohvaliti otroško in starejšo skupino, ki sta zelo napredovali.

Neža in Meta Žgur

V novem letu – spet novi izzivi

Staro leto se je prevesilo v novo in že so tu novi dogodki.

V novem letu so se najprej srečali športniki DU Vipava. Končno so dobili enotna oblačila-trenirke, po katerih bodo odslej razpoznavni. Glede na rezultate, ki jih dosegajo, je to še kako prav, da so primerno oblečeni.

Ko pride starost, pridejo tudi spremembe z njo. Lasje spremenijo barvo, koža postane "drugačna", zobje nam odpovedo služnost. No, za lase ni tak problem, saj nam pomagajo barve. Za kožo se dobijo razne kreme, ki nas po TV reklamah kar hitro pomladijo.

Kaj pa zobje? Ja, saj naredijo umetne, a s temi je včasih križ. Zato je bilo kar dobrodošlo predavanje z naslovom - Življene z zobno protezo in uporaba dentalnih pripomočkov. Predavanje je bilo zanimivo in za marsikoga koristno. Nekaj reči je bilo prikazanih s pomočjo računalnika. Uporaba in nega zobne proteze pa ob konkretnem prikazu.

Sredi januarja se je v prostorih DU Vipava začel izvajati program usposabljanja za življenjsko uspešnost - *Izzivi podeželja*.

V ta program je bilo vključenih 12 upokojencev. Pred tem pa je potekal tečaj računalništva z naslovom *Računalniška pismenost za odrasle IKT*. Tudi na tem tečaju se je usposabljal 12 upokojencev.

Udeleženci programa - *Izzivi podeželja*, smo morali napisati seminarsko nalogo, ki je vsebovala pridobljeno znanje v programu. Teme so bile zelo zanimive. Vsebovale so: bio prehrano,

spoznavanje krajev v Sloveniji in Evropi, alkoholizem, zdravilna zelišča, vzgoja rož, folkloro, alergije, obnovljive vire energije ter stare običaje v Vipavi in njeni okolici.

Brez kulture pa tudi ne gre. Zato so v DU Vipava organizirali ogled predstave - Gospa ministrica v SNG Nova Gorica. To je odlična komedija in če so dobri igralci, kot Saša Pavček, je to prava reč. Na 8. marčnem ženskem turnirju v pikadu, ki ga je organiziralo DU Vipava, so Vipavke med osmimi ekipami osvojile drugo mesto - čestitke.

Kot že vrsto let, smo tudi letost obeležili 8. marec - dan žensk s kulturnim programom in plesom. Učenci OŠ Draga Bajca so pod vodstvom učiteljice Damjane Černigoj izvedli prijetno igrico z naslovom - *Ko dedek ne zna pripovedovati pravljice*. O pomenu in tradiciji tega praznika je lepo spregovorila predsednica DU Vipava, ga. Vida Bajec. Za vzdušje, dobro razpoloženje in ples pa je poskrbel muzikant Bojan. Tokrat se je praznovanje odvijalo v dvorani kulturnega doma Vipava. Toliko za sedaj, o naslednjih dogodkih pa prihodnjič.

Francka Rančič

Vsi starši otrok 4. razreda smo ponosni in veseli, da so naši otroci nastopali na prijetnem druženju upokoencev Vipave in Ajdovščine ob 8. marcu, dnevu žena. Menim, da so jim popestrili začetek večera in jih tudi iz srca nasmejali. Pohvala razredničarki g. Damjani in vsem otrokom, ki so se odzvali povabilu. Lepo je bilo videti toliko mladih v isti dvorani, pa čeprav so bili nekateri mladi po srcu, drugi pa po letih.

Ingrid Šelj

Dejavnosti društva Razmetano podstrešje

Društvo Razmetano podstrešje je v novo leto stopilo z odločnimi koraki. Letos smo imeli že kar nekaj razstav in predavanj, in sicer:

- 17. januarja smo organizirali predavanje *Burundi* Benjamina Tomažiča, ki nas je seznanil s tamkajšnjim delovnim taborom;
- 8. februarja je vrata zaprla razstava *Lubi Slovenci*, ki se je odvijala v sodelovanju z Lavričevo knjižnico v prostorih društva;
- 18. februarja je bila organizirana delavnica izdelovanja pustnih mask;
- 21. marca je Nataša Svetina predstavila svoje delovanje v sirotišnici na Malaviju.

Vsi dogodki so se odvijali v prostoru društva.

Za v prihodnje pa pripravljamo:

- mala briškoljada (v aprilu)
- tekmovanje v šahu (v maju)
- 9. maja bo otvoritev umetniške razstave del (olje na platnu) Mire Pilih

Spremljajte obvestila na naši spletni strani <http://www.drustvorp.eu/web>, preko naše skupine Društvo Razmetano podstrešje na Facebooku ter seveda bodite pozorni na plakate.

Želimo vam lepo pomlad, tudi v naši družbi!

Monika Fajdiga

Prostovoljno gasilsko društvo vabi na dan odprtih vrat

Zadnja leta so mladi gasilci in gasilke PGD Vipava postali zopet dejavni pod vodstvom mentorjev Sonje, Florijana in Polone. Srečujemo se vsak drugi torek na popoldanskih gasilskih vajah v gasilskem domu v Vipavi. Gasilski podmladek sestavlja osnovnošolska mladina, svoje znanje,

spretnost in tekmovalni duh so že dokazali na regijskem gasilskem tekmovanju oktobra 2008 v Dornberku, dobro voljo in druženje s sovrstniki iz sosednjega gasilskega društva Vrhpolje pa na priložnostnem srečanju.

Tokrat vas gasilski podmladek vabi na srečanje ob dnevu odprtih vrat, v petek, 15. 5. 2009. V dopoldanskih urah bo potekal predstavitveni program z izvedbo vaje z brentačo in trodelnim napadom ter priložnostno razstavo ročnih izdelkov z gasilsko tematiko, ki si jo bodo ogledali osnovnošolci ter vsi, ki vas tovrstno delo

zanima. V soboto, 16. 5. 2009, pa se bo pred gasilskim domom odvijala gasilska vaja in prikaz reševanja v izvedbi članov PGD Vipava. Točna ura sobotne vaje bo sporočena naknadno prek plakatov. Vljudno vabljeni, da se dogodka udeležite in ogledate gasilsko delo mlajših in starejših članov. Vse mlade, ki bi se nam radi pridružili v gasilskih vrstah, pa povabimo na naša torkova srečanja pred gasilskim domom. Na pomoč!

Gasilska mladina PGD Vipava

Čestitka

*Blagoslovljene velikonočne praznike
želimo vsem bralcem Vipavskega glasa
ter vas prijazno vabimo na naš koncert,
ki bo na velikonočni ponedeljek ob 18. uri
v Domu kulture v Vipavi.*

* * *

Čudovito podzemlje Nanosa

Vipavci smo bili in smo še življenjsko vezani na pogorje Nanosa. Od tu dobimo les za gradnjo, drva za kurjavo, včasih smo vozili z Nanosa seno za živino, apno iz apnenc in led iz ledenikov. Tu nabiramo zdravilne rastline in gozdne sadeže. Tu se naučimo svežega zraka in pogleda na čudovito naravo, ki je še vedno naša učiteljica. Zato ima Nanos vedno več obiskovalcev, včasih skoraj preveč. Vsak najde tu kaj zase.

Na Nanosu pa so tudi brezna in podzemne jame. Na eno izmed teh nas je leta 2000 opozoril gospod Anton Mislej iz Lozic, član Jamarskega društva Karantanija in nas povabil na ogled te jame. Tako je bil sklenjen dogovor, da si bosta naslednjo nedeljo v avgustu z mojim možem Marjanom, ki je tudi nanoški lovec, ogledala to zanimivost. Pred odhodom sta še mene povabila zraven. Jaz pa sem to takoj odklonila in povedala, da me je tega strah in da nisem za take ogleda. Nista odnehala, dokler se nisem vdala s skrito mislijo, da ne bom šla v jamo, temveč ju bom

Vhod v jamo

za korajžo morda pomagal kozarec vina. V želji, da si res kako pomagam iz te stiske, sem na to tudi takoj pristala in na dušek spila kozarec vina. V nekaj minutah sem tudi sama stala ob vhodu v jamo v popolni jamarski opremi in se sama sebi čudila ob tej hitri odločitvi. Skoraj nisem imela več vzroka, da se temu odpovem. Mož pa je ob tem dodal: »Vidiš, sem ti povedal, da bo vino na Nanosu prišlo prav«. Po tihem pa je mislil le na moški spol.

Naš jamar Anton je pred vhodom v jamo najprej privezal vrv za drevo in se prvi spustil v ozek rov, za njim sva se po kolenih stlačila v jamo še midva. Objela nas je tema in pod nogami smo čutili gruščast teren. Držala sem se za vrv in se z drobnimi koraki previdno spuščala v globino jame. Počasi so mi oči zaznale veličino jame in začudenje je bilo z vsakim korakom večje. Spuščali smo se po sipinah na sigasta tla in opazili na desnem robu jame, nekako na sredini, veliko sigasto steno, na kateri se je nabirala voda in kapljala v leseno korito, ki je bilo tudi obdano s sigo.

Kapljice s stropa po vsej jami padajo na tla z višine 35m, in se na tleh razpršijo. Za njimi pa ostane apnenčasta usedlina ali siga. Gospod Anton nam je povedal, da so vodo iz korita uporabljali oglarji in drvarji. V duhu sem jih že videla, kako so se brez strahu spuščali v jamo s posodami v letnem in zimskem času. Vodo smo tudi pokusili. Bila je izredna po okusu in temperaturi, izvrstna studenčnica, kakršne na površju ne najdemo več. Jama me je popolnoma prevzela, da sem začutila ta podzemni svet, ki leži na nadmorski višini nad 1000 m. Pod vodstvom izkušenega jamarja in mojega soproga sem se počutila varno. Oba sta me opozorila na mnoge drobne stvari v podzemlju, ki jih sama ne bi nikoli opazila.

Navdušeni nad ogledom podzemlja Nanosa

Pred odhodom iz jame je gospod Anton s kamnom zarisal svoj jamarski znak in po dveh urah ogleda smo se pripravili na izhod iz jame. Počasi smo se bližali svetlobi in sončnim žarkom. Zunaj nas je že čakala gospa Zdenka, ki je ta čas opravila dolg prehod po Nanosu v družbi prijaznih psičkov. Nanos se je kopal v soncu in tisočerih barvah. Poletje je bilo na višku. Vsi trije smo, posebno pa jaz, doživeli nekaj lepega in edinstvenega. Čutila sem, da sem premagala strah, kar je bila seveda zasluga mojih spremljevalcev.

Dogodek mi je ostal v spominu še tem bolj, ker se mi je zgodil v zelo zrelih letih. Tega nisem pričakovala in tudi ne načrtovala.

počakala zunaj. In tako smo se res odpravili na Nanos. Pridružila se nam je še gospa Zdenka Mislej s svojima psičkoma. Z avtomobilom smo se pripeljali za Požgani hrib in peš dospeli do majhne vhodne luknje, ki jo mimoidoči skoraj ne opazijo. Gospod Anton je privlekel na dan pravo jamarsko opremo za vse tri, kot se za tak ogled tudi spodobi. Jaz pa sem še vedno vztrajala, da ne grem v jamo, da me je strah in da ju bom počakala zunaj. Oba sta se mi smejala opremljena s čelado, svetilko in vrvjo. Naš vodič pa se je spomnil, da bi mi

Pri lesenem koritu

Spust v podzemni svet Nanosa je obogatil moje življenje za novo doživetje in spoznanje čudes narave. V življenju obstaja vedno priložnost za nova doživetja in nikoli ni prepozno.

Doma sem to pripovedovala v strahu, da moji pripovedi ne bodo verjeli, ker so vedeli, kakšen zajček sem bila. Pravijo, da veljajo v življenju le tisti dnevi, ki si jih zapomnimo. In ta je bil eden izmed njih. Gospodu Antonu sem še posebej hvaležna, da nama je pomagal to doživeti.

Izkušen jamar iz Lozic, član Jamarskega društva Karantanija, je pripravljen, da popelje v jamo še koga, ki ga to zanima.

Magda Rodman

Reklama zastoj

Saj veste, da se v ajdovskem Domu počutim kar dobro. A vendar imam »črve v riti« in se vsake nedelje popoldne odpravim na potep. Saj ne grem daleč: najprej me nese po Idrijski cesti do one table, ki nam pove, da smo na koncu Ajdovščine. Tam pač štopam, da me odpelje, kamor kdo gre: v Črni Vrh, v Hrušico, celo v Idrijo – no, kamorkoli v gorske kraje, in potem se tam razhodim po gozdu, po senožetih, stopim tudi v kakšno prijateljsko hišo. Naberem tudi kakšno rožico: saj so na razpolago vse leto. Pozimi teloh, spomladi zvončki in kronice, potem čisto navadne ivanjščice, šmarnice, repuš, kresničevje, ciklame...

Kdo me pa pelje? Kako pridem nazaj? Prav tako kot tja. Z dvignjenim palcem. Pelje me... oh, peljali so me že Slovenci, Hrvatje, Bosanci, Italijani, zamejski Slovenci, Francozi, Angleži, Vzhodni, Zahodni in združeni Nemci, Moldavci, ločenci, vdovci, duhovniki, redovnice... Peljala sem se že z mrtvaškim vencem, z vedrom pomij, s košem malin, z živim psom ali mačko, z zaklanim prašičem, s fantičkom, ki so ga starši peljali na Goro, in je, namesto da bi občudoval naravo, na nekakšen prenosni računalnik študiral angleščino, a ni imel še šest let. Kaj se bo učil, ko bo že vse znal? Peljali so me že potujoči Karitasovi brivci, ki so po samotnih domačijah hodili brit in strič osamljene starčke in starke.

Prav vsak – naj bo domačin ali tujec, me je vprašal, ali lahko grem prosto iz Doma, pa tudi, kdaj se moram vrniti. Zgodilo se mi je, da me je nekdo – ko sem mu povedala, da sem iz Doma, kratkomalo nagnal iz avta in rekel, da zame že ne bo odgovarjal.

Če pa je moj prevoznik (vseeno, ali je moški, ženska ali par) srednjih let, me prav sramežljivo začne spraševati: Koliko plačate za dom? Kakšna je hrana? Kakšna je nega? Ali je dovolj toplo? Koliko jih je v sobah? No, potem pa pride z barvo na dan: Veste, jaz imam mamó, (očeta, teto, strica, soseda). Ja, ljuba duša, prav vsega imamo zadosti, le prostora nimamo. Če kdo odide s tega sveta, se na njegovo gorko posteljo vleže že kdo drug! V Vipavi, slišim, da bomo imeli nov dom. Nadstandardni menda. Posredujte mi vse podatke, pa še ogledati si ga bom šla. In če ga boste težko zapolnili, vam objubljam – če bom le še pri moči za taka divja štop potovanja – vam ga pomagam napolniti!

Nada Kostanjevic

ZA DOM IN DRUŽINO

Dostojanstvo človeka – ženske

Vsak človek je ustvarjen po božji podobi, tu ni razlike med moškim in žensko, med ljudmi različnih ver, kultur, barve, narodnosti. Svet je zaradi nas in mi vsi imamo pravico in dolžnost napolnjevati ga in uživati.

Mali otrok – deklica ali deček – je čudež Boga – Stvarnika, ki ga je ustvaril kraju in času primerno; njegov razvoj in način življenja pa je odvisen od okolja, v katerem se je rodil, od staršev, kulture, navad... skratka, od nas, ki ga sprejemamo. Že kot človek ima prirojene številne lastnosti in potrebe. Vse to ga dela edinstvenega, dostojanstvenega.

Tudi dostojanstvo ženske je v različnih kulturah in na različnih krajih naše zemlje različno pojmovano. Kjer je nekaj dovoljeno, je drugje obsojanja vredno, kar je nekje navada, je drugje izjema. Toda prvinsko dostojanstvo ženske je povsod enako. Povsod je človek, ki je vreden spoštovanja in življenja v skladu s pravicami in dolžnostmi, ki pripadajo vsakemu človeku.

Tudi v našem okolju se te norme močno spreminjajo, vpliv medijev, potrošniške družbe in različnih religij dela svoje. Sedanja liberalna miselnost bi najraje potisnila v kot moralne vrednote in iz ženske naredila stroj, ki mora biti lep in prijazen, ki ne sme razmišljati s svojo glavo, temveč hlastati za stvarmi, ki jih ponujajo reklame, nekakšen klon iz kataloga. Žal je to realnost. Materinstvo, zvestoba, ljubeča družina so moteči elementi, da ne rečem vzrok za posmeh.

Pri Karitas se srečujemo z ljudmi na robu. Veliko, preveč na robu je prav deklet, žensk, mater. Njihovo dostojanstvo je poteptano v prah. Zakaj? se večkrat vprašam. Tu ni odgovora o enostranski krivdi, tu ni nedolžnih žrtev in hudobnih razbojnikov. Tu je največkrat kriva vzgoja v primarni družini, ki prenaša na mladi rod negativne vzorce, katerim daje prosto pot vsiljeno javno mnenje, ki je naklonjeno nespoštovanju osnovnih človeških vrednot.

Brez teorije, čisto praktično: današnji družbeni trend je nespoštovanje zvestobe v smislu TV limonade 'vzemi ali pusti'. In ljudje z veliko žlico hlastajo za različnimi modnimi izkušnjami, pri tem pa ne pomislijo, da nekdo zaradi tega trpi. Potem so tu pretepe ženske, zasvojeni moški, družinski bankroti in posledično klošarji, prostitutke... skratka ljudje, ki so si sami vzeli dostojanstvo.

Vse prevečkrat me vznemirja debata o pravicah žensk do splava. Najbolj me zaboli floskula, da ima vsaka pravico do lastnega trebuha. To ni nič narobe, nihče tej pravici ne oporeka, toda ta pravica se začinja veliko prej, preden ženska potrka na vrata ginekološke ambulante. Dostojanstvena ženska ne bo dovolila spočetja nezaželenega otroka. Mislim, da je žensko dostojanstvo najbolj poteptano, ko ne zna ali ne zmore sprejemati odgovornost za svoja dejanja. Pustimo posiljene in zlorabljene, po statistikah je v Evropi in pri nas največ splavov pri ženskah, ki pričakujejo drugega ali tretjega otroka, torej žensk, ki imajo izkušnjo materinstva.

Morda sem uporabila primer skrajnosti, toda v Svetem pismu je stavek 'Vrlo ženo, kdo jo najde?' ... in tudi, da je za človeka največja sreča, da dočaka otroke svojih otrok. Zato bi za konec rekla samo to: Dragi prijatelji, dostojanstvo ženske ni v krizi, v krizi je naša samopodoba. Če se same ne bomo spoštovale, nas tudi drugi ne bodo.

Jožica Ličen

Tam v starodavnih časih

Dr. Karel Štrekelj se je rodil 24. januarja 1859 v Gorjanskem na Krasu. Bil je jezikoslovec, slavist, etnolog in zbiratelj ljudskega blaga. Sodi med največje Slovence, ki pa smo mu za ohranjanje med slovenskim ljudstvom vzniklega duhovnega bogastva, še vedno premalo hvaležni.

V počastitev 150 - letnice rojstva dr. Karla Štreklja je kulturno društvo Karla Štreklja Komen, ki s ponosom nosi njegovo ime in nadaljuje njegovo poslanstvo, pripravilo 28. 2. 2009 na Gorjanskem spominski večer in prekrasen koncert. Ob tej priliki je KD izdalo pesmarico ljudskih pesmi *Tam v starodavnih časih*. Zbiralki Jasna Majda Peršolja in Herta Sorta sta pri ljudskih pevcih in pevkah na Krasu, Brkinih in Goriških Brdih zapisovali ljudske pesmi, ki so se ohranile do konca prejšnjega tisočletja – tako je z leti nastalo vedno več zapiskov, ki so pred pozabo ohranili več kot 100 pesmi. Pesmarica *Tam v starodavnih časih* vsebuje 3 zvezke zapisanih ljudskih pesmi, od tega jih je 62 opremljeno tudi z notnim zapisom melodije.

Torej člani KD delo dr. Karla Štreklja nadgrajujejo, saj zbrano gradivo tudi avtorsko interpretirajo in ga v živi obliki posredujejo naprej, da le ne bi šlo v pozabo.

Člani KD Karel Štrekelj so se predstavili v novih nošah, idejno zasnovo programa sta pripravila Tomaž Gantar in Vid Sorta. Za izbor pesmi je zaslužena Herta Sorta, priredbe za tamburaše, ki tudi delujejo v okviru KD je pripravila Neža Žgur, za celotno izvedbo plesa, režije in scenarija pa Tomaž Gantar.

Prišel je čas, ko se moramo zavedati svojega pokolenja in ustvarjalnosti naših prednikov, ne smemo pozabiti na svoje korenine, običaje in domače življenje. In kot življenje spremlja pesem, tako le-to spremljata glasba in ples. Ta večer smo se veselili v podobi plesa, glasbe, petja in noše tržaškega Krasa z začetka 20. stoletja.

Meta Žgur

Tudi naslednja pesem je ena izmed stotih iz Štrekcljeve zbirke *Slovenske narodne pesmi* 1980, CZ

Jezusu delajo križ, vrvi in žreblje

*Po cel'mu mestu že vse spi,
Samo pri tišlarju luč gori.
Kaj pa tam delajo?
Za Jezusa križ narejajo.
Križaj ga, križaj ga,
Vsmiljenga Jezusa!*

*Po cel'mu mestu že vse spi,
Samo pri zalarju luč gori.
Kaj pa tam delajo?
Za Jezusa štrike narejajo.
Križaj ga, križaj ga,
Vsmiljenga Jezusa!*

*Po cel'mu mestu že vse spi,
Samo pri kovaču luč gori.
Kaj pa tam delajo?
Za Jezusa žeble narejajo.
Križaj ga, križaj ga,
Vsmiljenga Jezusa!*

Peto romanje po Otmarjevi poti

Planinsko društvo Vipava je v soboto, 10. januarja, skupaj s podraškimi in štjaškimi župnikom organiziralo že peto romanje po Otmarjevi poti.

Naše romanje se je začelo ob 6. uri zjutraj pri cerkvi sv. Urbana pod Podrago in se nadaljevalo do župnijske cerkve sv. Mohorja in Fortunata v Podragi, kjer smo se udeležili sv. maše za pokojnega Otmarja Črnilogarja, duhovnika, profesorja latinsščine, grščine ter filozofije, dolgoletnega predsednika PD Vipava in župnika v Podragi. Po končani sv. maši so nas pohodnike prijazni podraški domačini pogostili s čajem, kavo in pecivom. Sledil je ogled mozaika sv. Jakoba, zavetnika

romarjev v Podragi. Pot nas je vodila do obnovljene cerkve sv. Socerba 555 m n.v., domačini ji pravijo sv. *Sancirb*. Izpred cerkve sv. Socerba je lep razgled na Zgornjo Vipavsko dolino, nanoško planoto, Trnovski gozd pa tja do italijanskih Dolomitov. Od tu nas je pot vodila do cerkvice sv. Ane nad Razguri. Po cesti smo pot nadaljevali do vasi Vrabče, kjer sta nas prijazna gostitelja Boža in Alojz Peljhan sprejela in pogostila s toplim čajem, pecivom in drugimi

dobrotami. Pot smo nadaljevali do vasi Tabor nad Vrabčami, kjer stoji cerkev Marijinega darovanja, ki ji domačini rečejo tudi cerkev Device Marije, ki je imela sloves božje poti. Od vseh cerkva na Otmarjevi poti je na tej cerkvi najstarejša letnica v kamnu. To je letnica 1549. Letošnja duhovna misel v cerkvah je bila o apostolu Pavlu, ki je veliko prepotoval peš, na konju, z ladjo in verjetno še na druge načine. Spreobrnjenje je doživel prav na potovanju iz Jeruzalema v Damask. Sledila so še mnoga apostolska potovanja. Ob vsej svoji aktivnosti pa je tudi veliko razmišljal in meditiral.

Vsa ta pričevanja o apostolu Pavlu nam je v vseh desetih cerkvah na lep in razumljiv način predstavil gospod Bogomir Trošt. Iz Tabora smo se spustili po gozdni stezi proti Grižam in se ustavili ob cerkvi sv. Martina. Zapustili smo Griže, se podali v dolino Raše in šli obiskat eno najstarejših cerkva na tem območju, cerkev sv. Tomaža pri Stomažu. Cerkev sv. Tomaža je najbolj starinska na Vrheh in je tudi edina, ki je še vsa pod imenitno kamnito streho. Stoji na izredno lepi točki in jo krasijo freske iz leta 1492. Še enkrat smo se spustili v dolino Raše k cerkvi sv. Kancijana, oziroma Antona v Raši. Cerkvica stoji nad kraškim izviro, ki je v sami cerkvi. Po počitku smo se po cesti odpravili skozi zaselek Hribi in pot nadaljevali proti zaselku Bogo ter po asfaltni cesti v zaselek Tabor. Tu stoji cerkev sv. Katarine, okrog katere je utrjeno obzidje iz časov turških vpadov. Pot smo nadaljevali mimo enega najstarejših, najlepših in najbolj zanimivih kamnitih križev na Primorskem. Cerkev sv. Jakoba v Štjaku je bila zadnja postaja našega pohoda. Sledil je še spust iz Štjaka čez Vousco do Podrage, kjer se je naš pohod tudi končal. Letošnjega petega pohoda se je udeležilo 118 pohodnikov iz Slovenije in iz zamejstva.

V kulturnem domu v Podragi so nam domačini pripravili obilno pogostitev, kjer smo se pohodniki med seboj še bolj spoznali. Udeleženci romanja smo po enajstih urah hoje v lepem sončnem, a mrzlem januarskem dnevu napolnjeni z duhovno energijo in lepimi vtisi vračali v svoje tople domove z željo, da se prihodnje leto spet srečamo.

Posebna zahvala za uspešno izveden pohod po Otmarjevi poti gre duhovnemu vodji pohoda gospodu Bogdanu Vidmarju, predsedniku KS Podraga, Ivu Krušču in Podražanom, domačinom v Taboru nad Vrabčami in prijateljem poti sv. Jakoba iz Ljubljane.

Leon Kodre

Pohod po *Otmarjevi poti* je tradicionalen in je organiziran načeloma januarja, prvo soboto po sv. treh kraljih.

Izšel je tudi vodnik po planinsko-romarski poti od Podrage do Štjaka *Otmarjeva pot*. Vodnik je na voljo pri Planinskem društvu Vipava po ceni 5 €.

* * *

Gabrijelu Birsi v slovo

Z globoko žalostjo v srcu sprejemamo dejstvo, da nas je, Vipavske folkloriste, za vedno zapustil dragi Gabrijel.

Bil je osebnost blagega značaja, vedno odprt za pogovor, zmeraj je izžareval človeško toplino in bil poln energije za življenje.

Vsak človek ima neko središče v svojem življenju. Okrog njega krožijo vse njegove misli in želje, iz njega izhajajo in vanj se vračajo vsa njegova dejanja. To središče je bilo za pokojnega Gabrijela poleg družine tudi Folklorno društvo Vipava.

Kadar smo se srečali in kaj pokramljali, vedno smo govorili o življenju, tradiciji in običajih naših prednikov na Vipavskem in to vsebino vnašali v delo društva.

Poseben žar in plemenit duh je vel iz njega, ko je pogovor nanesel na delo in življenje vsakega posameznika v društvu. Bil je velika zakladnica idej in navdiha, vedno pripravljen pomagati drugemu in se žrtvovati za uspeh društva.

V plamen tvojega plemenitega življenja se je dolga leta zaganjala močna burja bolezní, toda Ti si ji vztrajno in z veliko energije kljuboval. Zdaj ko je ta plamen za vedno ugasnil, nas bo toplina tvojega žara vedno spremljala in nas vzpodbujala, ohranili te bomo v trajnem spominu.

Globoko in iskreno sožalje izrekamo vsem tvojim najdražjim v imenu Folklornega društva Vipava, tebi pa hvala za vse lepe trenutke, ki smo jih doživeli s tabo, dragi Gabrijel.

Folklorno društvo Vipava

ZA RAZVEDRILO

KRIŽANKA

		SESTAVIL VLADIMIR ANŽEL		PODPIS ZNANE OSEBNOSTI	ČLOVEK Z VELIKIM TREBUHOM	TOMISLAV GOMIZELJ		PRI- MESTNO NASELJE PRI LJUBLJANI	MAJHEN PAJEK	
		ŽOGA IZVEN IGRIŠČA					VINKO PREMRL	REKA NA PELOPONIZU		
		ŽENSKO SPOLOVILO, NOŽNICA								
		TILEN MARC					PARADIŽ, EDEN			
OTPISKA ZA NARAVNI LOGARITEM										
	TANJA ŽORŽ	VEKI OPITVEV FR. SČLAD. MATRICE (ROJČKO)				JUŽ. AMER. INDIANEC				
						ZDRAVILO				
GLASBILO, VRSTA TOLKALA							KRATICA ZA JEDRSKO IZSTRIBANO			
							ORGAN VOHA			
OBLIKA UMETNIŠKEGA DELA; SLOGI, STIL				RŽENI KRUIH						
				JEZERO V ETIOPIJI						
	SEŠTEVEK, SUMA					NASELJE PRI OBMUŽU			ČASOVNA ENOTA	
		KEMIKSKI ZNAK ZA RADIJ				POVRŠINSKA MERA				
JAVNO PRIDOBIVANJE KUPCEV, PROPAGANDA							SLADKOV. RIBA Z BRKI			
							KUP SENA ALI SLAME			
IME FRANČ. IGRALCA DELONA					KRATICA IZMANTABAN ORGANIZACIJE			KEM. ZNAK ZA RENUJ		
					TOČKA V ŠPORTU			PRIBIV. SLOG. OBMOBSKEGA MESTA		
	KRATICA ZA NAJVEČJO ŠPORTNO PRIREDITEV	RUDAR				PREDSTAVITEV ZNANOSTI				
		ŠPORTNIK NA DRSAJ KAH				VRTNA RASTLINA				
MEJNA REKA MED NEMČIJO IN POLJSKO					OTROŠKA NALEZLJIVA BOLEZEN Z IZPOŠČAJI					
AZIJSKA DRŽAVA					PREDPISALC GRŠKE KOKRAJINE					
					ŽENSKO IME					
	GRAMATIKA							KIT URIJALEC	POLOŽAJ, DRŽA	
	ŽENSKO IME, GEA									
ZABOJ					PLANOTA NAD VÍPAVO					
					TVORBA V PANJU					
POLITIČNA ALI VOJAŠKA ZVEZA DRŽAV							ZLI DUH V MITOLOGIJ, TUDI MOŠKO IME			
JECLJAVEC							PRI- STANIŠČE V IZRAELU			
SRBSKO MOŠKO IME, ALEKSANDER			oČE				MITOLOŠKO BIVALIŠČE UMRLIH			

REŠITEV iz 87. št. VG:

VODORAVNO: SDK, Ada, mena, par, far, plot, lastnik, Eva, silvestrovo, olje, amonal, La, Tomek, ter, Kihot, loto, Omiš, sindrom, čestitka, IT, Elo, Adams, morfij, božič, dia, Ne, luk, Angola, RL, Nil, Osaka, ar, batist, oliva, nohti, teža.

NAVPIČNO: SP, sol, očim, NB, Dalila, Metod, Ian, Kralj, kis, Rialto, sveti Štefan, IH, afte, oh, Ili, gost, dan samostojnosti, aritmetik, Ela, krok, Naab, ako, MP, ON, LD, dol, alt, elevator, ažur, ie, novo leto, miklavž, ata, rom, SČ, Raa.

PRISPEVKI ZA VIPAVSKI GLAS OD 1.1.2009 DO 31.3.2009

Benčina Barbara	Avstralija	30,00 €
Božič Marija	Gradišče	5,00 €
Bratovš Olga	Tabor	20,00 €
Brojovič Dušan	Ljubljana	40,00 €
Clemenz Majda	Ljubljana	20,00 €
Družina Birsa	Gradnikove brigade 19	10,00 €
Fabčič Slavka	Podgrič	20,00 €
Fajdiga Marjan	Lože	20,00 €
Furlan Doroteja	Manče	10,00 €
Gul Marija	Lože	20,00 €
Hrovatin Albert	Koper	25,00 €
Kobal Marija	Slap	10,00 €
Kostanjevic Mija	Ajdovščina	5,00 €
Kostanjevic Nada	Ajdovščina	10,00 €
Križišnik Zmaga	Lože	10,00 €
Lavrenčič Ana	Trst	20,00 €
Lavrenčič Miro	Ljubljana	20,00 €
Malik Tilka	Gradišče	5,00 €
NN	Vipava	20,00 €
NN	Vipava	10,00 €
NN		15,00 €
NN	Vipava	30,32 €
Ogrin Robert	Ljubljana	10,00 €
Povše Metka	Brezovica pri Ljubljani	20,00 €
Pregeljc Valentin	Ajdovščina	20,00 €
Prelec Marija	Ljubljana	40,00 €
Premrl Silvester	Lozice	30,00 €
Ralič Slavka	Ljubljana	25,00 €
Rodman Pavel	Branica	20,00 €
Sancin Lejla	Trst	20,00 €
Sfiligoj Minka	Gorica	20,00 €
Silvester Martin	Ljubljana	20,00 €
Štefin Majda	Vojana Reharja 18	20,00 €
Virant Mara in Jožko	Vojkova 3	20,00 €
Žorž Veronika	Slap	20,00 €
Skupaj		660,32 €

Vsem se najlepše zahvaljujemo!

Svoje prispevke lahko nakažete tudi na TRR KS Vipava 01336-6450860755 s pripisom ZA VIPAVSKI GLAS.

VIPAVSKI GLAS - glasilo KRAJEVNE SKUPNOSTI VIPAVA
MAREC 2009
 740 izvodov

Uredniški odbor:

Gizela Furlan - urednica, Magda Rodman, Vladimir Anžel, Boris Ličen in Breda Butinar - lektorica

Pisne prispevke lahko pošljete na e-naslov: vipavski.glas@gmail.com

VSEBINA

Slovenski kulturni praznik	stran 1
<i>Iz naše preteklosti</i>	
Zgodovina Vipave v očeh poznavalca, 3.del	stran 2
Graščinska gospostva Vipave	stran 13
Uničen star kulturni spomenik	stran 14
Invalidsko podjetje »Domača obutev« Vipava 1950	stran 16
Kako smo Vipavci izgubili svojo občino	stran 20
<i>Predstavljamo vam</i>	
Josip Kostanjevec	stran 21
<i>Živeli so med nami</i>	
Da spomini ne zamro - kronika družine Semenič, 3.del	stran 22
<i>Iz naše KS</i>	
Poslovno poročilo KS za leto 2008	stran 30
Iz KS Vipava	stran 30
<i>Iz naše občine</i>	
Nadaljevanje z izgradnjo ločenega kanalizacijskega sistema po ulicah Vipave	stran 31
Investicija v obnovo vodovoda in kanalizacije v Vipavi	stran 31
Ob domu starejših občanov bo Občina uredila dostopno cesto	stran 32
<i>Iz TIC-a</i>	
Sejem turizem in prosti čas 2009	stran 33
Sejem v Salzburgu	stran 34
Predstavitve Vipavske doline v Leobnu, Avstrija	stran 35
Igor Sapač: Zgornja Vipavska dolina - Gradovi in dvorci	stran 36
Lojzka Bratuž: Iz primorske kulturne dediščine	stran 37
Nova pekarna Kukaj v Vipavi	stran 37
<i>Iz ustanov in društev</i>	
Iz ŠGV	stran 38
Iz OŠ	stran 43
Iz CIRIUS-a	stran 46
Iz otroškega vrtca	stran 47
Iz društev	stran 50
Čudovito podzemlje Nanosa	stran 53
Reklama zastonj	stran 55
<i>Za dom in družino</i>	
Dostojanstvo človeka - ženske	stran 55
Tam v starodavnih časih	stran 56
Peto romanje po Otmarjevi poti	stran 57
Gabrijelu Birsu v slovo	stran 58
<i>Za razvedrilo</i>	
Križanka	stran 59

Ajdovščina
sP-dom 0
VIPAVSKI
2009

352 9(497 4 Vipava)

0124706,88

COBISS c

UMARČEVA KNJIZNICA

